

УКРАЇНСЬКИЙ КАНТ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

**УКРАЇНСЬКИЙ
КАНТ**

**ХVII-ХVIII
СТОЛІТЬ**

**УКРАИНСКИЙ
КАНТ**

**ХVII-ХVIII
ВЕКОВ**

**UKRAINIAN KANT
OF THE 17TH - 18TH
CENTURIES**

КИЇВ «МУЗИЧНА УКРАЇНА» 1990

В сборник вошли образцы украинских кантов, найденные в библиотеках и архивах страны.

Тематика произведений отражает различные стороны жизни, их музыкальный язык отличается ярким мелодизмом, благозвучностью гармоний.

Для фольклористов, музыковедов, композиторов, широкого круга любителей народной песни.

Упорядкування, вступна стаття і примітки
Л. В. Івченко

Спецредакція текстів В. І. Кречотня

Рецензент

Н. О. Герасимова-Персидська

У 5209000000—184 72.89
М208(04)—90

- © Л. В. Івченко. Упорядкування, вступна стаття і примітки, 1990.
- © Б. С. Куйбіда. Художнє оформлення, 1990.
- © В. І. Кречотень. Спецредакція текстів, 1990.
- © О. В. Кучеренко. Переклад на англійську мову, 1990.

Український кант XVII—XVIII століть

продовж останніх десятиліть завдяки зусиллям радянської музикознавчої науки досліджено потужний художньо-культурний шар, який репрезентує основні тенденції розвитку східнослов'янського мистецтва XVII—XVIII ст. ст. Увагу дослідників було спрямовано в основному на вивчення жанрів і форм професійного мистецтва, тоді як багаторічна царина побутової міської культури залишалась, як правило, поза полем їхнього зору. А тим часом саме ці жанри, зближені у витоках з народною творчістю, становили те

живильне середовище, на якому згодом вирросло національне класичне мистецтво Нового часу. До них належить і український кант — маловивчена галузь східнослов'янської музичної культури.

Український кант — побутова міська пісня XVII—XVIII ст.ст.— на перший погляд явище досить знане. Відомості про нього містяться в працях істориків, філологів і мистецтвознавців, які займаються вивченням джерел і шляхів розвитку національної культури. Однак, роздивившись, переконаєшся в майже повній недослідженості кантової проблематики: немає спеціальних музикознавчих праць, присвячених українському канту¹; наявний музично-поетичний матеріал не зібрано, не систематизовано і комплексно не видано. А жанр цей заслуговує на якнайпильнішу увагу з огляду на свою винятково важливу роль у

¹ Перший крок в цьому напрямку — дисертація упорядника видання на здобуття вченого ступеня кандидата мистецтвознавства «Український кант XVII—XVIII ст. ст. (Характеристика жанру)», К., 1988.

культурно-історичному розвитку України XVII—XVIII ст. ст.

Кантом упродовж тривалого часу цікавились історики літератури і фольклору, зокрема такі визначні вчені як П. Безсонов, О. Веселовський, М. Возняк, В. Гнатюк, В. Перетц, І. Франко, згодом Г. Нудьга, О. Позднеев та ін. Але розпорошена публікація знайдених текстів та принагідні спостереження тільки над їхніми поетичними особливостями були лише першим етапом наукового освоєння жанру. При цьому втрачався нерозривний взаємозв'язок музики й тексту канта.

Музикознавчих праць, присвячених канту, небагато². Проблеми кантової культури розглядаються в них здебільшого принагідно: в контексті російського музичного мистецтва XVIII ст. (М. Фіндейзен, Т. Ливанова, Ю. Келдиш), історії розвитку музичної культури взагалі (Б. Асаф'єв), як етап, що передував формуванню українського романсу (О. Шреєр-Ткаченко). Власне канту присвячено тільки дослідження Л. Костюковець — про білоруську кантову культуру, а також окремі розвідки В. Льїна, Т. Калужникової, Ю. Келдиша, Є. Орлової та ін. в різних збірниках статей з історії російської музики. Найвагомий внесок у музикознавче вивчення кантів — праці Т. Ливанової і Ю. Келдиша. В них на під-

ставі багатого рукописного матеріалу зроблено важливі теоретичні висновки про типологічні й специфічні прикмети, музично-поетичні особливості цього жанру.

В літературі спостерігаються найрізноманітніші, часом суперечливі визначення канта: «книжна», «силабічна», «штучна», «авторська», «напівнародна» пісня, «духовна вірша з музикою», «вірша-пісня» тощо. Найрозповсюдженішими є терміни «конт» і «псальма».

Конт — багатоголосна (найчастіше триголосна) пісня напівпрофесійного походження із силабічним (або силаботонічним) текстом побутового світського або духовно-моралістичного змісту. Духовні конти часто позначаються також терміном «псальма». За музичною мовою світські конти тяжіють до народної пісенності; псальми — до професійного, церковного співу. Деякі вчені (О. Позднеев) пропонують світські конти і псальми об'єднувати терміном «книжна пісня». Як правило, конт — синкретичний твір поета й композитора в одній особі, що зберігає традицію анонімності (навіть у тих випадках, коли автор відомий). Конт набули поширення на Україні, в Білорусії і Росії протягом XVII—XVIII ст. ст. Час виникнення і розвитку канта — початок нового періоду східноєвропейської історії, що відзначається зростом міст, національно-визвольними рухами, становленням націй, інтенсивною секуляризацією, а отже і демократизацією та гуманізацією мистецтва, усвідомленням і висуванням на перший план особистісного, авторського начала в художній творчості. Типовий жанр епохи Барокко³ конт органічно поєднує в собі середньовічні і новочасні риси. В конті — носії принципово нового інтонаційного ладу — співіснують принципи середньовічної модальності і функціональної системи мажоро-мінору, певна лінеарність — з яскраво вираженим гомофонно-гармонічним складом, сила-

² Див.: Келдыш Ю. В. Русская музыка 18 века.— М., 1965; Келдыш Ю. В. Очерки и исследования по истории русской музыки.— М., 1978; Ливанова Т. Н. Русская музыкальная культура XVIII века, т. I.— М., 1952; Фіндейзен Н. Очерки по истории развития музыки в России с древнейших времен до конца XVIII века, т. I, т. 2.— М.— Л., 1928, 1929; Асаф'єв Б. В. Музыкальная форма как процесс, кн. 1, 2.— Л., 1971; Історія української музики (відп. ред. О. Я. Шреєр-Ткаченко), ч. I.— К., 1980; Костюковець Л. Ф. Кантовая культура в Белоруссии.— Минск, 1975; Ильин В. Очерки истории русской хоровой культуры, ч. I.— М., 1985; Калужникова Т. И. О истоках русской гармонии//Научно-метод. записки Уральской консерватории.— Свердловск, 1973; Орлова Е. О традициях канта в русской музыке//Теоретические наблюдения над историей музыки.— М., 1978.

³ Барочний вплив дуже помітний у духовних кантах-псальмах, тоді як світські пісні наслідують кращі ренесансні традиції.

бічна система віршування — з силабо-тонічною. Двоїстість канта можна розглядати і в потоці проблеми взаємодії мистецтва писемної й усної традиції. За словами Т. Ливанової, кант знайшов своє місце немов би між жанрами професійного мистецтва і народною музикою усної традиції⁴. Отже його вивчення вимагає особливого підходу.

Світський український кант відзначається яскравою музичною самобутністю, зумовленою його близькістю до народнопісенного і танцювального мистецтва України. Ми порівняли на різних рівнях українські канти з ліричними, танцювальними і жартівливими народними піснями з різних фольклорних збірників. При цьому було виявлено подібність між цими жанрами щодо спільнотипологічних ознак (усна традиція побутування й анонімність), а також у царинах музики й тексту, (спільні принципи мелодичного розвитку: повторність і варіантність, усталені ритмоформули⁵, схожі структурні утворення⁶, образно-асоціативні зв'язки, численні текстові аналогії⁷). Взаємодію канта й пісні можна характеризувати терміном «взаємоперетворення». З одного боку, канти переходили в фольклор і продовжували своє існування уже як народні пісні; з другого — народні пісні, розспівуючись на три голоси «під кант», тобто в стилі канта, зберегли кантову традицію до наших часів.

⁴ Ливанова Т. Русская музыкальная культура XVIII века в ее связях с литературой, театром и бытом. М., 1952.— Т. I, с. 462—463.

⁵ До числа універсальних ритмоформул, характерних як для канта, так і для народної пісні, належать такі:

та ін.

⁶ Типова кантова структура AA₁ PK (A, A₁, розвиток, каданс), а також побудови типу AABБ і АБАБ дуже поширені в народно-пісенній творчості України.

⁷ Знайдено 16 прямих текстових аналогій (повна ідентичність сюжетів канта й пісні) і 20 — загального плану (подібність зачинів).

Український кант увібрав у себе інтонацію народної пісні в найширшому значенні слова; через кант український пісенний фольклор входить у музичну культуру російського, білоруського та інших слов'янських народів.

Водночас кантове мистецтво України — невід'ємна частина загальноєвропейської культури, зокрема пісенної. Книжна пісня (термін О. Позднеева, що об'єднує східно-слов'янські і західноєвропейські аналоги канта) в пісенниках з'являється як початок ліричної поезії у багатьох європейських народів. Можна простежити рух цього жанру в часі і в просторі — із Заходу на Схід: Іспанія — XIII ст., Італія — XIII—XIV ст. ст., Німеччина — XIV ст., Чехія — XIV—XV ст. ст., Угорщина й Польща — XVI—XVII ст. ст., Україна й Білорусія — кінець XVI—XVII ст. ст., Росія — середина XVII—XVIII ст. ст. Виходячи з цього, можна говорити про типологічність процесів, які відбуваються в Західній Європі і на Україні в царині пісенної культури і про закономірність появи такого жанру як кант. Його виникнення було, на наш погляд, результатом складної взаємодії західноєвропейського пісенного руху з мистецтвом Русі.

Серед можливих джерел канта ми виділяємо генетичні і контактні — типи зв'язків у порівняльно-історичному літературознавстві, запропоновані В. Жирмунським⁸. До перших віднесемо духовні стихи, знаменний розспів і народно-пісенну творчість. До других — європейське демократичне мистецтво, польські духовні пісні. Певний вплив на процес виникнення і розвитку канта могли справити також творчість скоморохів, яка була його «функціональним» попередником, та інструментальна танцювальна музика, насамперед народна.

⁸ Жирмунский В. М. Сравнительное литературоведение. Восток и Запад/Избранные труды.— Л., 1979.

В процесі побутування канта можна виділити три стадії: виникнувши в письмених шарах міського населення, кант поступово розповсюдився в широких різночинних колах. Його співають найрізноманітніші представники третього стану — нижчі клірики, учні братських шкіл, студенти колегій і академії⁹, купці, ремісники і навіть селяни (остання обставина засвідчує досить високий рівень письменності українського селянства), нарешті, кант переходить у пісенний фольклор і продовжує жити в мистецтві лірників, бандуристів і калік перехожих аж до ХХ століття.

Середовище побутування кантів яскраво розкривають записи, зроблені власниками на рукописних пісенниках. У вивчених нами збірниках виявлено багато таких записів, які містять різну інформацію. Здебільшого це ім'я і прізвище власника чи переписувача, рід його занять тощо. Нами знайдено імена дяконів, студентів, учнів шкіл різного рівня, священників, купців, військових, селян, канторів, псаломщиків, пономарів тощо.

В. Перетц писав про те, що «подібно до рукописів перекладних романів... рукописні збірники ... кантів переписуються, ... продаються — і часто за високу ціну». Однак кантові збірники не тільки продавали, але часто й дарували, зоставляючи при цьому дарчі написи. Ось один із них: «В знак памяти, доброму, и сочувствительному сердцем, другу, приятелю и бывшему дорогому соседу, дарятся труды сіи, крестьянину собственнику села Руды Павлу Петровичу Шпируку и детям его Никифору и Василию Павловичам для всегдашнего воспоминания, а по смерти для вечной и незабвенной памяти, от бывшего в сем приходе псаломщика

⁹ С. Смоленський і М. Сперанський пишуть про те, що спів кантів був улюбленим заняттям бурсаків. Студенти Києво-Могилянської академії «миркували», тобто просили милостиню, співаючи під вікнами багатих киян канти і псалми. О. Шреер-Ткаченко серед популяризаторів кантів виділяє «мандрованих дяків».

Іакова Васильевича Терлецкого., гонимого и невинно страждущего от протоиерея Снегурского. Как даритель, желаю и прошу дозволить всякому доброжелателю читать, злым же и ненавистным врагам моим не только прочитывать, но отнюдь завещаю не дозволять даже показывать; в противном же случае за неиспол[не]ние моей сей воли и просьбы, буду иметь с владетелем сего суд, на втором и страшном пришествии Христовом¹⁰...» Деякі збірники заповнювались упродовж десятиліть, передавались у спадщину, переходили з рук у руки. Вони дуже високо цінилися і пильно оберігались. А тому часто в них трапляються остороги проти передачі книжки сторонній особі, викрадення її тощо. Одна з таких осторог-проклять проти крадіжки з гумором проголошує: «Хто отсії псалми может украсти, то будет он сто год свині із усього світу із усім своїм нащадком пасти»¹¹.

Кантовому мистецтву притаманний високий ступінь типізації музичного матеріалу, який знайшов вияв у викристалізованих мелодичних послівках і гармонічних зворотах¹², універсальних і функціонально визначених ритмоформулах¹³, принципі інтонаційної блочності в побудовах

¹⁰ Я. Терлецький, який зробив цей запис, називає збірник «трусами», оскільки він є автором текстів кількох вміщених тут пісень.

¹¹ Нудьга Г. Пісні та романи українських поетів.— К., 1956.— Т. 1, с. 19.

¹² Типовість, узагальненість характерна для заключних кантових послівок. Їхня схема здебільшого така: поступовий низхідний мелодичний рух від V (VI) ступеня ладу до II з наступним закінченням на терції чи тоніці ладу. Так само виділений типовий заключний гармонічний зворот: T (II) — S — D — T, який має два мелодичних варіанти баса.

¹³

основні 3-х і 2-х дольні формули. Всі інші — похідні від них.

цілого. Останній означає, що конструкція канта являє собою поєднання ряду типових інтонаційних блоків із суврою обумовленістю їхніх функцій. Таким чином творець кантів оперував не окремими інтонаціями, а усталеними інтонаційними комплексами, варіюючи і розвиваючи їхній тематичний матеріал залежно від міри свого таланту. Кожний інтонаційний блок, мабуть, містив згусток художньої інформації, адресований вихованому на традиції слухачеві.

Блочний принцип побудови музичного цілого зріднює кант із західноєвропейською пісенною творчістю Середньовіччя й Відродження та східнослов'янським професійним мистецтвом (жанр партесного концерту).

Щодо текстових особливостей, то для українського канта характерні: нове світовідчуття, яке виявляється у ліричній (в основному любовній) тематиці, нова форма — діалог або монолог, висока емоційність висловлювань; становлення силабо-тонічної системи віршування, суміжна і напівперехресна рими, переважання дванадцяти- і чотирнадцятискладників, шестирядкова строфа *abcdcd (ABB)*. Специфічна мова кантів, яка ввібрала в себе різнонаціональні нашарування. Її виняткова цінність полягає у збереженні історичного шару української мови XVII—XVIII ст. ст. (причому, не книжної, а наближеної до народної) в її первісному вигляді.

У різноманітних проявах взаємодії музики й тексту кантів провідна роль належить музиці, яка є важливим інструментом тонізації силабічних текстів і трансформації силабіки в силабо-тоніку.

На підставі аналізу кантових зразків, який включає виявлення характерних мелодичних, ритмічних, ладогармонічних і структурних формул і зворотів, стала можливою побудова своєрідної жанрової моделі українського канта, необхідної для визначення національної специфіки і атрибуції. У зв'язку з цим необхідно відзначити, що з огляду на усну традицію побутування (поряд із писемною) кант часто настільки трансформується, обростаючи різномовними

нашаруваннями, що на підставі тільки особливостей тексту (а для багатьох дослідників текст — єдиний критерій), встановити національну приналежність дуже важко. Через це можливість атрибуції кантів на підставі комплексної моделі, яка відображає характерні музичні закономірності жанру, має, на нашу думку, принципово важливе значення. Нами загалом було атрибутовано близько 50-ти українських кантів, серед яких «А гди ж тая голубонька», «А у поли р'чка», «В нед'леньку рано», «Д'в'чина мила», «Доля моя гриби ходила», «Ишла д'в'чина до Дн'пра по воду», «Наши конопелки», «Ой сам я не знаю, чому ми'в нудненко», «Ох несносним жалем», «Тече вода по долинь», «Хожу, як блудний» та багато інших.

Щодо зв'язків з професійною творчістю, то необхідно відзначити, що стильові особливості канта увійшли в партесний концерт, який розвивався паралельно з ним. Кант вплинув на лексику партесного концерту, на характер його багатоголосся, увійшов у нього як один з обов'язкових компонентів. Далі зв'язки канта можна знайти і в пізнішій творчості — в жанрі романсу, в оперній, хоровій і камерно-інструментальній музиці XVIII ст., згодом — у творах українських і російських (як дожовтневих, так і радянських) композиторів. У сучасних жанрах масової культури функціональним нащадком канта, на нашу думку, є рух самодіяльної авторської пісні.

Кантова культура України XVII—XVIII ст. ст. потребує подальшого різнобічного вивчення — воно не тільки розширить панораму мистецтва XVII—XVIII ст. ст., а й уможливить досягнути типологію багатьох процесів, які відбуваються в музичній культурі сьогодні.

На жаль, кантових збірників на Україні збереглося дуже мало. Чимало українських пісенників було перевезено в Росію. У багатьох із них містяться тільки тексти кантів. Із найраніших і найцікавіших українських пісенників варто відзначити збірник З. Дзюбаревича (Бібліотека АН СРСР) і два пісенники Я. Головацького з бібліотеки Київського

університету (ЦНБ УРСР). Вони містять духовні і світські канти, в тому числі унікальні пісні, які не трапляються в інших збірниках, — «Про взяття козаками Варни», «Про зрадливе кохання» та ін.

Слід сказати і про збірники кантів гіпотетично українського походження, які зберігаються в архівах Москви, Ленінграда і Калініна. На них посилались у своїх працях О. Позднеев, М. Сперанський та ін. Загалом українських збірників в широкому значенні слова (включаючи рукописи з Москви, Ленінграда й Калініна) близько сімдесяти.

Чимало українських збірників кантів з тих чи інших причин недоступні для дослідників (загублені або перебувають в закордонних і приватних збірках). Деякі з них описано М. Возняком, В. Гнатюком, М. Грушевським, В. Перетцем, І. Франком, Ю. Яворським та ін. Значна частина цих описів вміщена в «Записках Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», «Киевской старине», «Этнографическом обозрении», «Русском филологическом вестнике», «Вестнике Европы», «Известиях ОРЯС АН» та інших періодичних виданнях.

Пропонована книжка — перша спроба зведеного видання українських кантів. Матеріалом для неї послужили канти із рукописних збірників XVII—XVIII ст. ст. Зберігаються вони в найбільших архівах СРСР: в Києві (Центральна наукова бібліотека АН УРСР ім. В. Вернадського), Москві (Державний історичний музей, Всесоюзна державна бібліотека ім. В. І. Леніна, Центральний державний архів давніх актів), Ленінграді (Державна публічна бібліотека ім. М. Салтикова-Щедрина, Інститут російської літератури (Пушкінський дім) АН СРСР, Бібліотека АН СРСР, Бібліотека Ленінградської державної консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова), Калініні (Калінінський обласний архів). У процесі вивчення рукописів було здійснено відбір відповідного матеріалу, джерелознавче й текстологічне його обстеження, яке включало докладний опис великої кількості збірників, розшифровку музики й текстів пісень, їх атрибуцію тощо. Задля

повноти картини у книжку включено канти українського походження із раніше здійснених публікацій: збірника кантів, виданого Т. Ливановою в додатку до книги «Русская музыкальная культура XVIII века», видання «Избранные русские канти XVIII в.» під редакцією В. Копилової, а також підручника з історії української музики О. Шреєр-Ткаченко. До збірника увійшло близько шестидесяти світських кантів. Для відтворення різонаціональної атмосфери кантового репертуару ми включили до книжки деякі пісні польського походження, популярні на тогочасній Україні, і канти, які тягнуть до російських першоджерел, хоч і визначені дослідниками як українські. (Російський колорит цих кантів може бути наслідком значної русифікації знайдених нами зразків у процесі їхнього побутування).

Крім цього, до книжки включено кілька пісень із кантових збірок, у яких зафіксовано тільки мелодію. Здебільшого пропущені в цих записках голоси нами реконструйовано. Але іноді зробити це було неможливо, оскільки мелодія явно не піддавалась розкладці на три голоси. Дослідники називають такі зразки кантами, тоді як на нашу думку, це швидше народні пісні, що потрапили в кантові збірники. Можливо, вони репрезентують жанр сольної одnogолосної пісні («Вийшла дівчина до Дніпра по воду», «Ой біда, біда мні чайці-небози», «Ходить кума льодом», «Ой сам я не знаю, чому мні нудньенько» та інші).

Світські канти об'єднано нами в такі тематичні групи: любовно-ліричні (любовні, про розлуку, тугу і самотність, про долю, еротичні), жартівливі (побутові і пародійні), соціальні, моралістичні. Крім того, до збірника увійшло понад двадцять псалмів, створених Феофаном Прокоповичем, Єпіфанієм Славинецьким, Димитрієм Гупталом, Тимофієм (Георгієм) Щербацьким — видатними українськими вченими, письменниками, суспільно-політичними і церковними діячами XVII—XVIII ст. ст.

Більшість жанрів, представлених у збірнику, існують у великій кількості варіантів тексту і музики. У деяких

випадках через відсутність музики при найранішому варіанті тексту до книжки береться пізній, вже обрусілий варіант, при якому виявлено нотний запис.

Музику кантів у рукописних збірниках записано в «київській», так званій квадратній, нотації в сопрановому, альтовому, теноровому, басовому та ін. ключах. При цьому кожному голосу відведено окремий рядок. Знаки альтерації в кантах при ключі не проставляються, а виставлені, як випадкові, при нотах (серед них чимало помилкових). Розмір, як правило, вказано при ключі. Тактування в кантах відсутнє, збережено роздільні знаки / і /, які розмежовують рядки або піврядки. У всіх випадках повтор музики й тексту (від окремих рядків до більших фрагментів) позначено цифрою 2. Межу початку повтору вказано в тексті знаком #. Цифри на позначення повторів окремих слів тексту взято в квадратні дужки.

Тексти кантів, записані в збірниках півуставом і скорописом XVII—XVIII ст. ст., передаються сучасним гражданським шрифтом.

Для зручності виконання кантів ми перевели нотні записи в систему сучасної нотації, записавши голоси в скрипковому і басовому ключах. Перед аколодою вказано ключі рукописного оригіналу. Це зроблено для відновлення виконавського складу того чи іншого канта.

В квадратних дужках [] вміщено наші додатки або виправлення:

а) відновлені знаки альтерації (при цьому вони діють тільки в одному голосі в межах між двома знаками/, тобто впродовж рядка тексту);

б) ноти, яких бракує в рукопису, чи знаки /, відновлені нами;

У круглих дужках () вміщено похибки, наявні в рукописному оригіналі, неправильні, зайві знаки альтерації тощо.

В разі помилкового мелодичного руху чи ритму в одному з голосів на додатковому нотоносці петитом виписано гіпотетичний варіант.

У примітках після нотного тексту і додатках наводяться варіанти окремих голосів чи фрагментів канта за іншими збірниками.

Необхідно звернути увагу виконавців на те, що редакторські складові ліги дійсні тільки для першого куплета, наступні строфи вимагають індивідуальної підтекстовки. При цьому можливе як дроблення, так і укрупнення музичних тривалостей залежно від складового ритму.

Тексти кантів подаються в тогочасному написанні з розкриттям титлів, із збереженням особливостей орфографії і пунктуації (знімаються тільки тверді знаки наприкінці слів). Пунктуація узгоджується лише з рядками і, як правило, після одного рядка ставиться кома, а після пари рядків — двокрапка. Паралельно з оригінальними текстами подаються їхні українські транскрипції, а при необхідності — реконструкції. Досить вільне поводження з текстами при цьому зумовлене практичним призначенням книжки, потребою забезпечити оптимальні умови для концертного виконання пісень. Всі тексти перевірено нами щодо музично-поетичної відповідності, в результаті чого в місцях повного розходження тексту і музики та при неможливості їх узгодження текст було частково реконструйовано (доповнено чи, навпаки, скорочено).

При подачі текстів діють ті ж позначення, що і в нотах: наші додатки взято в квадратні дужки, текстові помилки — в круглі. Зіпсовані (поправлені) місця тексту набрано курсивом.

У додатку наведено варіанти музики і текстів, які істотно доповнюють основні варіанти. У примітках вказано рукописні джерела кожного канта, простежено найцікавіші текстові сходження з народними піснями із різних фольклорних збірників тощо.

Видання адресується широкому колу музикантів, воно має не тільки відтворити портрет українського канта у всій його розмаїтості і своєрідності, а й насамперед відродити цей жанр у сучасному професійному концертному виконанні

і домашньому аматорському музикуванні. Крім того, збірник може використовуватись у навчальних курсах історії української музики, літератури і народної творчості.

Складаю щире подяку кандидату філологічних наук В. І. Кречотню за літературну редакцію транскрибованих та реконструйованих кантових текстів, а також працівникам

бібліотек та архівів, матеріалами яких ми скористалися для підготовки нашого видання.

Л. Івченко.

Украинский кант XVII—XVIII веков

ант — многоголосная (чаще всего трехголосная) песня полупрофессионального происхождения с синлабическим (или с синлабо-тоническим) текстом бытового светского или духовно-моралистического содержания¹, распространенная на Украине, в Белоруссии и России в XVII—XVIII вв. Как правило, кант — синкретическое произведение поэта и композитора в одном лице, сохраняющее традицию анонимности (даже в тех случаях, когда автор известен).

Время возникновения канта — начало нового периода в отечественной истории, характеризующегося дальнейшим ростом городов, национально-освободительными движе-

ниями, становлением наций; широкими процессами секуляризации и тем самым демократизации и гуманизации искусства, осознанием и выдвиганием на первый план личностного, авторского начала в художественном творчестве.

Кант — истинное дитя своей эпохи — удивительным образом сочетает черты старого и зарождающегося в его недрах нового. В нем сосуществуют принципы средневековой модальности и функциональной системы мажор-минора, известная линейность с ярко выраженным гомофонно-гармоническим складом, синлабическая система стихосложения — с синлабо-тонической. Подобная двойственность канта может быть рассмотрена и в русле проблемы взаимодействия искусства письменной и устной традиции.

Разноуровневое сравнение украинских кантов с лирическими, танцевальными и шуточными народными песнями из разных фольклорных сборников показало, что кант и народная песня имеют много общего, начиная с общетипологических признаков (устная традиция бытования,

¹ Духовные канты также часто определяются термином «псалма».

анонимность) и заканчивая музыкально-поэтическими особенностями (единые принципы мелодического развития — повторность и вариантность, устоявшиеся ритмоформулы², сходные структурные образования³, образно-ассоциативные связи, многочисленные текстовые аналогии⁴). Взаимодействия канта и песни можно характеризовать термином «взаимопревращение». С одной стороны, канты переходят в фольклор и продолжают свое существование уже в качестве народных песен, с другой стороны, украинские песни распевались на три голоса в стиле канта и сохранили кантовую традицию до сегодняшнего дня, то есть украинский кант запечатлел в себе интонацию народной песни в самом широком смысле слова. Через кант украинский песенный фольклор входит в музыкальную культуру русского, белорусского и других славянских народов.

В то же время кантовое искусство Украины — неотъемлемая часть общеевропейской демократической культуры, в частности, песенной. Песня, распространяемая в рукописных сборниках, предшествовала возникновению лирической поэзии у многих европейских народов. Характерно ее продвижение с Запада на Восток: Испания — XIII век, Италия — XIII—XIV вв., Германия — XIV в., Чехия — XIV—XV вв., Венгрия и Польша — XVI—XVII вв., Украина и Белоруссия — кон. XVI—XVII вв., Россия — сер.

² К числу универсальных ритмоформул, характерных как для канта, так и для народной песни, относятся следующие:

и др.

³ Типичная кантовая структура AA₁PK (A, A₁, развитие, кант), а также построения типа AABV и ABAB чрезвычайно распространены в народнопесенном творчестве Украины.

⁴ Найдено 16 прямых текстовых аналогий (полная идентичность сюжетов канта и песни) и 20 общего плана (сходство зачинов).

XVII—XVIII вв.. Исходя из этого, можно говорить о типологии процессов, происходивших в песенной культуре Западной Европы и Украины и о закономерности появления в определенный момент исторического развития такого жанра как кант. Его возникновение явилось, на наш взгляд, результатом сложнейшего взаимодействия западноевропейского песенного движения с искусством Руси.

В числе возможных истоков канта нами выделены: духовные стихи, знаменное пение и народнопесенное творчество, европейское музыкальное демократическое искусство, польские духовные песни. Определенное влияние на процесс возникновения и развития канта могли оказать также скоморошество, являющееся его «функциональным» предшественником, и инструментальная народная танцевальная музыка. В процессе бытования канта можно выделить три следующие стадии: возникнув в грамотных слоях городского населения, кант постепенно распространяется в самых широких кругах третьего сословия (низшее духовенство, школяры, купцы, мещане) и даже крестьянства. Наконец, кант переходит в песенный фольклор и продолжает жить в искусстве лирников, бандуристов, калик переходных вплоть до XX века.

Канту присуща высокая степень типизации музыкального материала, нашедшая проявление в откристилизовавшихся мелодических попевах и гармонических оборотах, универсальных и функционально-определенных ритмоформулах, принципе интонационной блочности в построении целого. С точки зрения текстовых особенностей для украинского канта характерны: новое мироощущение, проявившееся в лирической (в основном, любовной) тематике, новая форма — диалог или монолог, высокая эмоциональность высказывания; становление силлабо-тонической системы стихосложения, смежная и полуперекрестная рифмы, преобладание 12-ти и 14-сложников, шестистрочная строфа abcdcd (ABV). Специфичен язык кантов, впитавший разноязычные наслоения. Его исключительная ценность заключается в

сохранении исторического слоя украинского языка XVII—XVIII вв. (причем не книжного, а приближающегося к народному) в его первоизданном виде.

Украинский кант — явление оригинальное и глубоко самобытное, заложившее основы культуры нового типа. Трудно переоценить его влияние на процесс становления как национального, так и всего отечественного классического музыкального и поэтического искусства.

Настоящее издание — первая публикация украинских кантов. Материалом для него послужили рукописные песенники XVII—XVIII вв. из архивов Киева, Москвы, Ленинграда и Калининграда. В предлагаемый сборник вошло около шестидесяти светских кантов (в том числе ряд песен польского происхождения, часто встречающихся в украинских кантовых сборниках), а также более двадцати псалм, принадлежащих перу Димитрия Туптала, Феофана Прокоповича, Епифания Славинецкого, Тимофея (Георгия) Щербатко — выдающихся украинских ученых, писателей, общественно-политических и церковных деятелей XVII—XVIII вв.

Вошедшие в сборник светские канты объединены в следующие тематические группы: любовно-лирические (любовные, о разлуке, тоске, одиночестве, о судьбе, эротические), шуточные (бытовые и пародийные), социальные, моралистические и др.

Из духовных песен в данном сборнике особый интерес представляют пять не известных ранее псалм Димитрия Туптала, новая версия об авторстве известного канта «Що я кому виноват» (подробнее об этом см. «Примітки»).

Музыка и тексты кантов даны в современном написании и максимально приближены к оригиналу. В музыке сохранена система записи (разделительные знаки / и \neq , знак репризы — 2 и т. д.), размеры, ключи оригинала. В текстах — особенности орфографии и пунктуации. В квадратных скобках даны добавления или исправления составителя, в круглые же заключены ошибки и описки оригинала.

Предполагаемый вариант исправления ошибок мелодии и ритмики выписан петитом на дополнительном нотномосце. В сноски после нот и в приложение вынесены варианты отдельных голосов или фрагменты канта по другим сборникам. Недостающие голоса в большинстве случаев реконструированы составителем. В связи с этим необходимо сказать, что в сборник вошел ряд одноголосных песен (называемых различными исследователями кантами), мелодии которых не поддаются гармонизации на 3 голоса. Параллельно с оригинальными текстами (многие из которых сохранились в русских списках) даны их украинские транскрипции, а в случае необходимости — реконструкции. Это обусловлено практическим назначением сборника, созданием оптимальных условий для концертного исполнения песен.

Наиболее интересные варианты текстов и музыки, если они не вошли в основную часть, помещены в приложения. В примечаниях указаны рукописные источники, прослеживаются некоторые текстовые схождения кантов с фольклорными образцами.

Данная публикация призвана не только воссоздать портрет украинского канта во всем его многообразии, но и возродить этот жанр в современном профессиональном концертном исполнении и домашнем любительском музицировании.

Л. Ивченко

Ukrainian kant of the 17th—18th centuries

ant¹ is a part-song (most often a three-part song) of semi-professional origin set to a syllabic (or syllabic-accentual) verse of everyday life or spiritual-moralistic contents², which was widespread throughout Ukraine, Byelorussia and Russia in the 17th—18th centuries. Generally kant is a creation of one person, acting as both a poet and a composer, and it is traditionally anonymous (even in the cases when the author is known).

The emergence of kant falls on the beginning of a new period in national history, characterized by the further growth of cities, the national-liberation movements, the formation of nations, the broad processes of secularization and therefore democratization and humanization of art, as well as by the realization of an artist's role and the highlighting of personal, author's attitude in artistic activity.

The kant — a true child of its time — combines in a peculiar way features of the old and the new, arising in its depths. There coexist the principles of medieval modality and functional major-minor system, a certain linearity and a pronounced homophonic-harmonic structure, a syllabic system of versification and a syllabic-accentual verse. The duality of the kant may be also considered in terms of the interaction between written and oral traditions in art.

The multilevel comparison of Ukrainian kants with lyrical dance and humorous folk songs, taken from different folk

¹ The word "kant" derives from Latin "cantus" and is sometimes translated into English as "chant".

² Spiritual kants are often called "psalms".

song collections, reveals that the kant and the folk song have much in common, including their general typological features (traditionally oral form of preservation, anonymity) as well as their musical-poetical peculiarities (common principles of melodic development — repetitions and variations, fixed rhythmic patterns³, similar structural formations⁴, figurative-associative links, numerous textual analogies⁵).

The interaction between the kant and the song may be defined as "mutual transformation". On the one hand, kants became part of folklore and continued their existence already as folk songs, on the other hand, Ukrainian songs were sung in three-part kant style, so they have preserved the kant tradition till nowadays.

In other words the Ukrainian kant imprinted in itself the intonation of a folk song in the broadest sense of the word, and it is through the kant that the Ukrainian song folklore entered into the musical culture of Russian, Byelorussian and other Slav peoples.

At the same time, the kant art of Ukraine is an inseparable part of the European democratic culture, the European song art in particular. "The book song" that was spread through

³ Among the universal rhythmic patterns characteristic of the kant as well as of the folk song there are the following:

etc.

⁴ Typical kant structure AA₁ DC (A, A₁, development, cadence) as well as formations of the type AABB and ABAB are very popular in Ukrainian folk songs.

⁵ There have been found 16 direct textual analogies (the full identity of a kant and a song) and 20 general ones (the similarity of introductory phrases).

manuscript collections preceded the emergence of lyrical poetry in many European cultures, and its development was directed from the West to the East: Spain — the 13th, Italy — the 13th — 14th, Germany — the 14th, Czechia — the 14th—15th, Hungary and Poland — the 16th—17th, Ukraine and Byelorussia — the end of the 16th—17th, and Russia — the middle of the 17th—18th centuries. Hence it is possible to state that there existed some typological links between the processes of song culture development in Western Europe and Ukraine, and it was quite natural for such genre as kant to come into being in the definite period of history. Its emergence may be considered as a result of the complicated interaction between the West-European song culture and the art of Rus.

Among the possible sources of the kant genre we distinguish the following: spiritual verse, "znamenny" chant and folk songs, European musical art (Polish songs in particular). The process of kant's emergence and development may have been influenced in a certain way by "skomoroch" art, which was its "functional" predecessor, and instrumental folk dance music.

In its development the kant went through the three following stages: having born in literate strata of town population, the kant gradually penetrated into broad circles of the third estate (lower clergy, students, merchants, petty bourgeoisie) and even peasantry. And finally kants formed part of song folklore and went on living in the art of lyre and bandura players as well as of wandering musicians right up to the 20th century.

The musical material of the kant is highly typified that manifests itself in crystallized melodic tunes and harmonic turns, universal and functionally definite rhythmic patterns, the use of intonational units in building the whole. As to the poetry of the Ukrainian kant it is characterized by: a new disposition manifested in lyrical (mostly love) plots, a new form — dialogue or monologue, a highly emotional power of expression, the formation of syllabic-accentual system of versification, plain and semi-alternate rhymes, the prevalence of 12-syllable and 14-syllable verse, 6-line stanza abcdcd (ABB). Rather specific

is the language of kants that absorbed multilingual laminations. Its exceptional value lies in the fact of preserving in its original form the hystorical stratum of the Ukrainian language (which is rather close to colloquial than to a literary one).

The Ukrainian kant is a highly original phenomenon that laid the foundation of the culture of new type. Its impact on the process of forming national art as well as classical musical and poetical art of the whole country can hardly be overestimated.

This collection is the first publication of Ukrainian kants. It is based on manuscript kant collections of the 17th—18th centuries from the archives of Kiev, Moscow, Leningrad and Kalinin. The collection includes more than 60 secular kants (among them a number of songs of Polish origin, highly popular in Ukrainian kant collections) and more than 20 psalms written by prominent Ukrainian scholars, writers, public and political figures of the 17th—18th centuries — Dymytry Tuptalo (Rostovsky), Feofan Prokopovytych, Yepifany Slavynetsky, Tymofy (Heorhy) Shcherbatsky.

The lay kants represented in this collection are classified into the following thematic groups: love and lyric (songs about love, separation, anguish, solitude, fate, erotic songs), humorous (everyday life and parodic songs), social, moralistic, etc.

Of special interest among the spiritual songs in this collection are five previously unknown psalms by Dymytry Tuptalo and a new version of the authorship of the well-known kant "What is my fault?"

The music and lyrics of kants are given in modern notation and spelling and are approximated as much as possible to the original. The music retains a system of notation (partitive marks «/» and «/», a sign of reprise — 2, etc.), measures, and clefs of the original, and in the lyrics of songs peculiarities of spelling and punctuation are preserved. In square brackets compiler's additions and amendments are given while round brackets contain errors and slips of the original. The proposed variant of melodic and rhythmic errors' correction is written in brevier on

the additional music lines. Variants of separate voices or kant fragments according to other collections are placed in the foot-notes. The voices that are missing are in most cases reconstructed by the compiler. It should be noted in this connection that the collection includes a number of solo songs (considered as kants by some researchers) having melodies that can't be harmonized in 3 voices. Parallel to original lyrics (many of which have been preserved in Russian records) their Ukrainian transcriptions, where necessary — reconstructions, are given. It is called forth by practical purpose of the collection and provides the best conditions for a concert performance of songs.

The most interesting variants of lyrics and music, if not included in the main part, are given in the appendix. The

annotations contain references to manuscript sources and draw some textual similarities with folk examples.

This publication is aimed at reconstructing the portrait of Ukrainian kant in all its diversity as well as at reviving this genre in modern professional concert performance and home amateur music playing.

L. Ivchenko.

СВІТОВЬКІ КАНТИ

ЛЮБОВНО-ЛІРИЧНІ КАНТИ
ЖАРТІВЛИВІ КАНТИ
КАНТИ СОЦІАЛЬНІ,
МОРАЛІСТИЧНІ ТА ІНШІ
ОДНОГОЛОСНІ ПІСНІ
(КАНТИ)

ЛЮБОВНО-ЛІРИЧНІ КАНТИ

А ГДИ Ж ТАЯ ГОЛУБОНЬКА САМА ПОЛЕТІЛА

А гды ж та_я го_лу_бен_ка са_ма по_ле_тї_ла что с собо_ю го_лу_бо_ви лететь не ве_лї_ла
— А гды ж та_я го_лу_бонь_ка са_ма по_ле_тї_ла, що з собо_ю го_лу_бо_ві летїть не ве_лї_ла?

А гды ж тая голубенка сама полетѣла
 Что с собою голубови лететь не велѣла
 Чи я ж тобѣ мой голубе да лиха мыслѣла
 Что я тобѣ за собою летѣть не велѣла
 От востоку до западу вѣтрец повѣвает
 А голубчик лѣтаючи голубки шукает

Питаю ты мой голубе какая голубка
 Ясны очи русы косы сама румяненка
 Ходит она над водами и над берегами
 Утирает ясны очи русыми косами
 Перестанте быстры рѣки и лѣсы шумѣти
 Коли будет мой голубчик до мене летѣти

— А гди ж тая голубонька сама полетѣла,
 Що з собою голубови летить не велѣла?
 — Чи я ж тобі, мій голубе, да лиха мислѣла,
 Що я тобі за собою летить не велѣла?
 Од востоку до западу вѣтрець повѣває,
 А голубчик, літаючи, голубки шукає.

— Питаю ты, мій голубе, яка голубенька?
 — Ясні очі, русі коси, сама рум'яненка.
 — Ходить вона над водами і над берегами,
 Утирає ясні очі русими косами:
 «Перестаньте, бистрі ріки і ліси, шуміти,
 Коли буде мій голубчик до мене летіти».

А У ПОЛІ РІЧКА ЧЕРЕЗ РІЧКУ КЛАДКА

А у по_ли рѣч_ка, че_рез рѣч_ку клад_ка Не покинь же мой ми_лен_ки не ве_лѣ_ла мат_ка
 — А у по_лі рѣч_ка, че_рез річ_ку клад_ка, не по_кинь же, мій милень_кий, не ве_лі_ла мат_ка!

А у поли рѣчка через рѣчку кладка
Не покинь же мой миленки не велѣла матка
Як же ты покинеш перши сам загинеш
Быстренкою рѣченкою за Дунай. заплывеш
Будеш утопати рученку давати
Я млада як ягода буду ратовати
Бодай¹ тая рѣчка травою заросла

А що ж моего миленкого за Дунай занесла
Бодай тая рѣчка заросла травою
А що ж моя миленкая² не спиш ты со мною
Бодай тая черничка³ не имела добра
А що ж моего омочила черного бобра
Ой гаю мой гаю зелены мой гаю
Любившися кохавшися растатися маю⁴

— А у полі річка, через річку кладка,
Не покинь же, мій миленький, не веліла
матка!
Як же ти покинеш, перший сам загинеш,
Бистренькою річенькою за Дунай заплинеш.
Будеш утопати, рученьку давати,
Я молода, як ягода, буду рятувати.
— Бодай тая річка травою заросла

А що ж мого миленького за Дунай занесла!
— Бодай тая річка заросла травою
А що, моя миленькая, не спиш ти зо мною!
— Бодай тая річка не імїла дѣбра⁵
А що ж мого омочила чорненького бѣбра!
— Ой гаю, мій гаю, зелений мій раю,
Любившися, кохавшися, розстатися маю.

¹ Вар.: «Бог, дай» (Лен. 10438),
«Вода» (Муз. 2583).

² Вар.: «Мой миленький»
(Лен. 10438; Муз. 2583).

³ Вар.: «рѣчка» (Лен. 10438).

⁴ Вар. закінчення:
«Бог дай тая рѣчка пропала век веков
Да что ж разлучила з добрым человеком.
Ой пуцу ж я пуцу по воде веселце
Пльви ж ко мне мой миленьки
Утешь мое сердце» (Лен. 10438)

⁵ Тут і далі наголоси проставлено для під-
креслення внутрішньої рими вірша. При
виконанні ж кантів ці наголоси, як правило,
не співпадають з музичною акцентуацією.

АХ ЗЛАЯ ПЕЧАЛЬ В СЕРЦЕ МНІ ВСЕЛИСЯ

Ах зля_ я пе_ чаль в сер_ це мнї все_ ли_ ся, Го_ рсть не_ сно_ на
 Ах зля_ я пе_ чаль в сер_ це мнї все_ ли_ ся, го_ рсть не_ зно_ на

лю_ гь вко_ ре_ ни_ ся, У_ вы мя гор_ ка пе_ чаль у_ яз_ вля_ ет,
 лю_ ті вко_ ре_ ни_ ся. У_ ви, мя гір_ ка пе_ чаль у_ яз_ вля_ е,

Скор_ би и злос_ ти в серд_ цы пред_ став_ ля_ ет;
 скор_ бі і злос_ ті в сер_ ці пред_ став_ ля_ е.

Ах злая печаль в сердце мнѣ вселися,
 Горестъ несносна лють вкоренися,
 Увы мя горка печаль уязвляет,
 Скорби и злости в сердца представляет:
 Не имею аз ни малой радости,
 Живу в печали и всегда в жалости,
 Стисненны горем что чинить не знаю,
 Ибо радости никогда не выдаю:

Жестоко щастье всегда мнѣ бывает,
 Фортуна злая злости прибавляет,
 Благое в злое всегда премѣняет,
 Радости моя в печаль обращает:
 Остаюсь печалію уязвленный,
 Жалостію злом, всегда сокрушенный,
 Не зрю отрады ах ни в день ни вночи,
 Не спят никогда мои бѣдны очи:

Ах злая печаль в сердце мнѣ вселися,
 Горестъ незносна лють вкоренися.
 Уви, мя гирка печаль уязвляє,
 Скорбі і злості в серці представляє.
 Не імю аз ні малой радості,
 Живу в печалі і завжди в жалобі.
 Стиснений горем, що чинить не знаю,
 Ібо радості нігди не видаю.

Жестоко щастье всегда мнѣ буває,
 Фортуна злая злості прибавляє,
 Благое в злое всегда преміняє,
 Радості мої в печаль обрачає.
 Остаюсь печаллю [всегда] уязвленный,
 Жалостію, зло[стю] всегда сокрушенный,
 Не зрю отради ах ні в день ні вночі,
 Не сплять ніколи мої бідні очі.

БІДНА Ж МОЯ ГОЛОВОНЬКА, ДЕ Ж МОЯ ТЕПЕР ДІВОНЬКА

*)

Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька. Гdzie же она пребывает, где ж моя голова?
 Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька. І де ж вона перебуває, де ж моя голова?

№ 2)

Mo- ем серд- лу о- чень нуд- но, до- жи- дат- ся е- я труд- но: 2
 Mo- ем сер- цю ду- же нуд- но, до- жи- дати- ся ї- ї труд- но 2

• Варіант двох верхніх голосів за збірником Муз. 3134:

** Друга половина канта за збірником. Муз. 3134:

Бѣдна ж моя головонка, где ж моя теперь девонька:
 Где же она пребывает, и с кѣм же ся забавляет:
 # Моем сердцу очень нудно, дождатся ея трудно: 2

Отлучилась хоть на время, и тут бѣдно тяжко бремя:
 Сердце всегда унывает, мыслям больши жаль рождает:
 # Не могу спать долги ночи, коли нѣту блиско очи: 2

Коли б очи в очи зрѣли, недолги б нам ночи были:
 В веселіях пребывали, когда б прошли и не знали:
 # Одному мнѣ то не спится, коли миленка не зрится: 2

Свѣт мой красный гдѣ гуляеш, что мя бѣдна покидаеш:
 Вспомни себѣ как крушуся, тебе милой не дождуся:
 # Умилися прибуди вскорѣ, чтоб не жил я болши в гори: 2

Бѣдна ж моя головонька, де ж моя тепер дѣвонька,
 І де ж вона пробувае, і з ким же ся забавляе?
 Моем сердцу дуже нудно, дождатся її трудно — (2)
 Одлучилась хоть на врем'я, і тут бѣдно-тяжко брем'я!
 Серце всегда унывае, мыслям большой жаль рождает.
 Не могу спать довгі ночи, коли нѣту близько очей. (2)
 Коли б очи в очи зрѣли, то недовгі б ночи были,

У веселлях проминали, коли б пройшли, ми б не знали.
 Одному же мні не спиться, коли милая не зрится. (2)
 Свѣт мій красный, де гуляеш, що мя, бѣдна, покидаеш?
 Вспомни собі, як крушуся, тебе, мила, не дождуся,
 Умилися, прибуди вскорі, щоб не жив я більше в
 горі! (2)

БІЛАЯ ГОЛУБОНЬКА, КРАСНАЯ ДІВОНЬКА, ВИЙДИ ТИ ЗА МЕНЕ

Музыкальный фрагмент с нотами и текстом:

Бе-ла-я го-лу-бонь-ка, крас-на-я де-вонь-ка, вий-ди ты за ме-не; Бу-дем от-цам
 Бі-ла-я го-лу-бонь-ка, крас-на-я ді-вонь-ка, вий-ди ти за ме-не! Будем от-цям
 нас з то-бо-ю

го_во_ри_ти, чтоб же_ни_ли, Гей, гей, гей, куп_но у_чи_ни_ли, Бу_дем ся лю_би_ти
 бра_ком куп_но у_чи_ни_ли, Гей, гей, гей, в мес_то со_лу_чи_ли, Бу_дем ся лю_би_ти
 го_во_ри_ти, чтоб же_ни_ли, Гей, гей, гей, куп_но у_чи_ни_ли, Бу_дем ся лю_би_ти
 шлю_бом куп_но у_чи_ни_ли, Гей, гей, гей, вмес_то со_лу_чи_ли

Белая голубонька, красная девонька,
 выйди ты за мене:
 Будем отцам говорить, чтоб женили,
 Нас с тобою браком купно учинили.
 Гей, гей, гей, купно учинили,
 Гей, гей, гей, в место солучили:
 Будем ся любить
 А станем мы просити, станем говорить:
 нужду объявляти:
 Не спятся нам долги ночи, друг без друга,
 Лише только ожидаем мы недуга:
 Гей, гей, гей, ах больно терпегу,
 Гей, гей, гей, пропасть без утехи:
 Нам с тобою друг мой:
 Любитесь нам с тобою будет не зазорно,
 Как друг с другом пойдем:
 Все люди похвалят, и ничто же зазрят,

Лише только на нас, радуясь воззрят:
 Гей, гей, гей, добро слово молвят:
 Хороша де пара
 Авось ли бо упросим, слезами, печальми,
 всякими случай:
 Стыдно будет батькам, станем говорить,
 И в соседях станем, жалобы творити:
 Гей, гей, гей, жалобы творити,
 Гей, гей, гей, вслух всем говорити:
 Ох, пора женится
 Школьные мы с тобою, оба и манерны,
 и в любви верны:
 Сохрани, сердечко, у себя гнѣздечко,
 Цело, нерушимо, як злато колечко;
 Гей, гей, гей, як злато колечко,
 Гей, гей, гей, и верно сердечко:
 До честного брака

Білая голубонька, красная дівонька,
вийди ти за мене!

Будем отцям говорити, щоб женили,
Нас з тобою шлюбом купно учинили.

Гей, гей, гей, купно учинили,
Гей, гей, гей, вмiсто солучили!

Будем ся любити!

А станем ми просити, станем говорити,
нужду об'являти:

Не спляться нам довгі ночі друг без друга,
Лише тільки ожидаем ми недуга.

Гей, гей, гей, больно [нам] терпіти,

Гей, гей, гей, без утіхи [жити]

Нам з тобою, друг мій!

Любитись нам з тобою буде не зазорно.

Як друг з другом пiйдем,

Всі люди похвалять і ніщо же зазрять,

Лише тільки на нас, радуяся, воззрять.

Гей, гей, гей, радуяся, воззрять,
Гей, гей, гей, добре слово мовлять:
«Хороба бо пара!»

Авось либонь упросим, сльозами, печальми,
всякими случаями.

Стидно буде, бат'кам станем говорити
І в сусідах станем жалоби творити.

Гей, гей, гей, жалоби творити,

Гей, гей, гей, вслух всім говорити:

«Ох, пора жениться!»

Шкільнії ми з тобою оба, і манірни,

і в любові вірні,

Сохрани, сердечко, у собі гніздечко

Ціле, нерушиме, як злате колечко.

Гей, гей, гей, як злате колечко,

Гей гей, гей, і вірне сердечко

До чесного шлюбу!

БИСТРЕНЬКІЇ РІЧОНЬКИ, ХОЛОДНІЇ ВОДОНЬКИ

Музична партитура для двох голосів (сопрано та альт/тенор) з підписаними текстами. Партитура складається з трьох систем: верхня система — мелодія в ноті G-clef, середня — мелодія в ноті C-clef, нижня — басовий супровід в ноті F-clef. Текст пісні розташований між нотами. В кінці кожного рядка тексту вказано номери повторень у квадратних дужках: [2].

Бист_рень_кі_я ре_чен_ки хо_лод_ны_я во_дон_ки По_мо_зи_те пла_ка_ти ми_лен_ка_го че_ка_ти [2]
Бист_рень_кі_ї рі_чон_ьки, хо_лод_ні_ї во_дон_ьки, по_мо_зі_те пла_ка_ти, ми_лень_ко_го че_ка_ти [2]

Быстренькия реченки холодныя водонки
 # Помозите плакати миленькаго чекати (2)
 Альбо кто его там держит что до мене мил не бѣжит
 # Чи иншую мил мает что до мене не прибывает¹ 2
 Ой хоч листонки пиши ой хоч служенку пришли
 # Пришли пришли служенку взвесели мою туженку 2
 Не листонки не писав ни служенку не прислав

Хвалю ж тебе друже мой что сам серденко прибываеш² 2
 Седлай коня ворога поедь мой милый до Льова³
 # Бери стрѣлы и сайдак я пойду сама пеша так 2
 В мене ноженки не дрожат тебе мой милый провожать,⁴
 # В мене рученки не болят тебе миленький обнимать, 2
 В мене устонки не свербят тебе мой милый целовать⁵
 # Всегда рада с тобой быти никогда не позабыти 2

Бистренькії річбньки, холоднії водбньки,
 Помозіте плакати, миленького чекати! (2)
 Альбо хто [сь] його держить, що до мене не біжить,
 Чи іншюю милий має, що про мене забуває? (2)
 Ой хоч листоньки пиши, ой хоч служеньку пришли!
 Пришли, пришли служеньку, звесели мою туженьку! (2)
 Ні листоньків не писав, ані служеньки не слав.

Хвалю ж тебе, друже мій, що приїхав сам як стій. (2)
 Сідлай коня вороного та їдь, милий, до Льова.
 Бери стріли і сайдак, а я піду пішо й так. (2)
 В мене ніженьки не дрижать тебе, милий, провожать,
 В мене рученьки не болять тебе, милий, обнімать, (2)
 В мене устоньки не сверблять тебе, милий, цілувать...
 Всегда рада з тобою бути, нікди тебе не забути. (2)

¹ У зб. із зібрання Маслова, ХХХІІІ.
 50. (ЦНБ УРСР) друга строфа звучить інакше:
 «Чи кто его там держит что до мене не бежит
 Чи иншу[ю] милую мает что до мене не бывает»
² У зб. із зібрання Маслова ця строфа звучить так:
 «Хвалю ж тебе боже мой что сам серденко прибывает».

³ У варіантах із зб. «Куранты» та Твер. 152:
 «Поедем мой милый с тобой до Льова».
⁴ В інших варіантах зустрічаємо:
 «В мене нож [сн]ки не болят с тобой
 миленький [мой] мандровать».
⁵ В інших варіантах текст на цьому закінчується.

В НЕДІЛЕНЬКУ РАНО, ГДИ ЗАДЗВОНЯТЬ ЗРАНА

В не_дѣ_лень_ку ра_но 2 гдѣ за_звонят зра_но 2 От сна вставши пан_на 2 пре_крас_на Ди_ан_на 2
 В не_дѣ_лень_ку ра_но, 2 гди за_звонять зрана, 2 од сна вставши, пан_на 2 пре_крас_на Ді_ан_на 2

*) **)

A

Б

* У збірнику «Куранты» написано лише мелодію канта, інші голоси реконструйовані упорядником. Пропонується дві версії баса — А і Б.

** При виконанні другої версії баса тут може бути «до#».

В недѣленьку рано 2 гдѣ зазвонят зрано 2	Пошла до каморы 2 звонят все растворы 2
От сна вставши панна 2 прекрасна Дианна 2	Вземши черевички 2 красны невелички 2
Умылась водою 2 ручкой криничною 2	Боже творче в небе 2 хвалу даю тебѣ 2
Лице свое бѣло 2 также и все тѣло 2	Дажь мі друга міла 2 сердечна едіна 2
Головку чесала 2 косу заплетала 2	

В неділеньку рано, (2) гди задзвонять зрана, (2)	Ішла до комери, (2) звонять всі розтвори, (2)
Од сна вставши, панна (2) прекрасна Діанна (2)	Вземши черевички, (2) красні, невелички. (2)
Умила водою (2) ручки криничною, (2)	— Боже, творче в небі, (2) хвалу даю тобі, (2)
Лице своє біло, (2) также і все тіло, (2)	Дажь мі друга мила (2) сердечна єдина! (2)
Голівку чесала, (2) косу заплітала, (2)	

ГАННУСЕНЬКО КОХАНАЯ, ВЧОРА БУЛА РУМ'ЯНАЯ

Ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 вчепереша, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 вчепереша, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна

Ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 вчепереша, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 вчепереша, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна

истратила, и личинко премьнила, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 изтратила, и личинко премьнила, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна

истратила, и личинко премьнила, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 изтратила, и личинко премьнила, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна

Ганнусенька кохана, вчора была рум'яна
 #А тепереша, и личинко премьнила, ганнусенька кохана, вчора була рум'яна
 Ганнусенька кохана, вчора была рум'яна
 И бровенки черныя и оченки ясныя
 #Ты [у]ж мене измьнила, и личинко изронила
 Ганнусенька кохана, вчора была рум'яна
 матенко 2

И поди же до садка и нажен там зелечка
 #Личко свое убелиши и тако ся учиниши як была 2
 Скоро до садка прибег [а]ла и зелечка глядала
 #Скоро съ (е)ла и нарвала, до серденку прикладала
 матенко 2
 И молвит ей матунко, есть у тебя зраденко
 #Хочеш мене оставити отца матку покинути своего 2
 Сизы голубчику прїлетай свою голубенчку потешай,

#Которая ты жадаєт и в оконце поглядаєт, что поди 2
 Бывай же зраденко козаче нехай болши матенко
 не плаче
 #Часто до нас сам прибывай и со мною всегда гуляй
 безпечнѣ 2
 Стою с тобою безпечнѣ даю ж тебе рученку сердечнѣ
 #Же я тебя не покину хіба й прежде сам загину
 не знаю 2

— Ганнусенько коханаая, вчора була рум'яная,
 А тепер ся ізтратїла і личенько премїніла, | Дівчі
 Ганнуся!

І мовить їй матонька: «Є у тебе зрадонька,
 Хочеш мене оставїти, | Дівчі
 отца-матку покину́ти
 свого!»

— І брївоньки чорнїї, і віченьки яснії!
 Я ж мені змінила і личенько ізронила, | Дівчі
 матінко!

— Сизий голубчику, прилїтай, свою голубоньку
 потїшай,
 Которая ты жадає, у віконце поглядає, | Дівчі
 що поди!

— І піди ж бо до садка, і нажни
 там зілечка,
 Личко своє убїлиши і така ся учиниши, | Дівчі
 як була!

— Не чинь зрадоньки, козаче, нехай матонька
 не плаче,
 Швидше сам прибувай і зо мною пробувай | Дівчі
 конечно!

— Скоро в садок прибігала і зілечка
 наглядала,
 Скоро сілла і нарвала, до серденька | Дівчі
 прикладала, матінко!

— Стою з тобою безпечне, даю тобі рученьку
 сердечне,
 Же я тебе не покину, хіба що сам прежде | Дівчі
 згину — не знаю!

ДА ТЕПЕР БО Я ПРИ БІДНОСТІ,
ПРИ ВЕЛИКОЙ ТУЗІ

Да те - пер во я при бід - нос - ти при ве - ли - кой
Да те - пер бо я при бід - нос - ті, при ве - ли - кой

ту - зь Ос - та - ля - ю сво - ю ми - лен - ку - ю як ка - ли - ну в лу - зь:
ту - зі - ос - та - ля - ю сво - ю ми - лень - ку - ю, як ка - ли - ну в лу - зі.

Да тепер во я при бідности при великой тузѣ,
Оставляю свою миленкую як калину в лузѣ:
Да тепер во я при бідности при великом смутку,
Оставляю свою миленкую як голуб голубку:
Голуб сивѣйши голуб сивы голубка сивейша,
Ой мила же мнѣ родная матка — девчина милѣйша:
Да тепер же я при бідности при великой бѣдѣ,
Оставляю свою миленкую як утонку в водѣ:
Ой мнѣ утонка на водѣ селезень за водою,

Прибуди прибуди мое сердце ко мнѣ
з'говорим со мною:
Да тепер же я при бідности як при [б] лудна овца,
Нѣ с кем мнѣ промолвити сладко вѣрненкаго словца:
Плыви поплыви селезню да вни [з] за водою,
Накажи же ты моему роду что я сиротою:
Да тепер же я сиротонка на свете остався,
Украдены тые крыжолятка что с печи спускався:

Да тепер бо я при бідності, при великій тузі —
 Оставляю свою миленькую, як калину в лузі.
 Да тепер бо я при бідності, при великом смутку —
 Оставляю свою миленькую, як голуб голубку.
 Голуб сивий, голуб сивий, голубка сивійша —
 Ой мила ж мні рідна мати — дівчина милійша!
 Да тепер же я при бідності, при великій біді —
 Оставляю свою миленькую, як утоньку в воді.

Пливе утонька на воді, селезень за водою —
 Прибуди, моє серце, ко мні, заговори зо мною.
 Да тепер же я при бідності, як при блудна вівця —
 Ні з ким мні промовити сладко вірненького слівця.
 Пливи, попливи, селезню, да вниз за водою,
 Розкажи ж ти мойому роду, що я сиротою.
 Да тепер же я сиротою на світі zostався,
 Украдені тії крижолятка, що з печі спускався!

ДІВЧИНО МИЛА, ЩО Ж ТИ УЧИНИЛА

Дѣв - чи - но ми - ла, що ж ты у - чи - ни - ла
 Дів - чи - но ми - ла, що ж ти у - чи - ни - ла?

*)

А

Б
 **)

* У збірнику Тавр. 152 виписано лише верхній голос канта. Інші голоси реконструйовані упорядником. Пропонуються дві версії
 баса — А і Б.
 ** При виконанні другого варіанта баса відповідно змінюються ліги у двох верхніх голосах.

§ Ін_ ших лю_ би_ ла ін_ ших лю_ би_ ла ме_ не ос_ та_ ви_ ла 2
 § Ін_ ших лю_ би_ ла, ін_ ших лю_ би_ ла, ме_ не ос_ та_ ви_ ла! 2

Дівчино мила, що ж ти учинила
 #Інших любила інших любила
 мене оставила 2

Оставила-сь ты мене, слугу свого,
 #Образила-сь ты, образила-сь ты
 бога жива его... 2

Дівчино мила, що ж ти учинила?
 Інших любила, інших любила,
 мене оставила! (2)

Оставила ти мене, слугу свого,
 Образила ти, образила ти
 бога живого... (2)

ДОЛЯ МОЯ ПО ГРИБИ ХОДИЛА

До- ля мо- я по гри- бы хо- ди- ла До- ля мо- я ко- роб - ку згу- би - ла.
 До- ля мо- я по гри- би хо- ди- ла, до- ля мо- я ко- роб - ку згу- би - ла.

Доля моя по грибы ходила
 Доля моя коробку згубила
 Сяду ж бо я в зелененьком румне
 А чей придет моя доля ко мне
 Уже ромен увесь посухае
 Моя доля ко мне не бувае

Пойду ж бо я полем обложим
 Не карай боже лихим мужичищем
 Поплыну ж бо я быстрою водою
 Не карай боже лихою женою
 Коли бог мой мене не забуде
 Доля моя навеки при мне буде

Доля моя по грибы ходила,
 Доля моя коробку згубила.
 Сяду ж бо я в зелененьком ромні,
 А чей прийде моя доля ко мні.
 Уже ромен увесь посухае,
 Моя доля ко мні не бувае.

— Пойду ж бо я полем-обложим,
 Не карай, боже, лихим мужичищем!
 — Поплыну ж бо я быстрою водою,
 Не карай, боже, лихою женою!
 — Коли бог мій мене не забуде,
 Доля моя навек при мні буде.

ІШОВ КОЗАК З УКРАЇНИ, МУШКЕТ ЗА ПЛЕЧАМИ

И. шов ко_зак з Ук_ра_и_ ны мушкет за пле_ча_ ми, За ним и_дет дѣв_чи_нон_ка с чер_ны_ми о_ча_ мис
 І. шов ко_зак з Ук_ра_ї_ ни, мушкет за пле_ча_ ми, за ним і_де дів_чи_нонь_ка з чор_ни_ми о_ча_ мис

Ишов козак з України мушкет за плечами,
 За ним идет дівчинонка с черными очами:
 Постой постой козаченку мой сизенки орле,
 А хто ж тебе на чужинѣ сердечне пригорнѣ:
 Приголубит мене панна иная¹ коханна,
 По том боцѣ Днепра рѣки козак сѣно косит:
 По сѣм боцѣ дівчинонка пана бога просит,
 Бодай коса сломилася а брус перебився:
 А щоб же мой козаченку по мнѣ не журився,
 Бодай сѣно огнем сѣло коса сломилася:

Ишов козак з України, мушкет за плечами,
 За ним іде дівчинонька з чорними очами:
 — Постій, постій, козаченьку, мій сизенький орле,

А и щоб моя дѣвчинонка больш не журилася,
 Поставлю я себе хатку маленку тепленку:
 Потоплю я у той хатцѣ дробными дровами,
 Приди приди козаченку с черными бровями:
 Подна² морѣм, подна морѣм черны ворон кряче,
 Ой не знаю³ дѣвчинонка по козаку плаче:
 Не плачь не плачь дѣвчинонка не плачь не журися,
 Ой еще ж ты замуж не шла а я не женився:
 Лѣтѣв певень на сѣдало спѣ(е)вав кукурѣку,
 Отож тобѣ козаченку дѣвчина довьку:

А хто ж тебе на чужині сердечне пригорне?
 — Приголубить мене панна иная коханна!

¹ У зб. Муз. 2929 — «иншяя».

² Понад (?).

³ У варіанті. Муз. 2583 — «Не одина».

По тім боці Дніпра-ріки козак сіно косить,
 По сім боці дівчинонька пана-бога просить:
 — Бодай коса зломилася, а брус перебився,
 А щоб же, мій козаченьку, по мні не журився!
 — Бодай сіно вогнем з'їлось, коса ізломилася,
 А щоб моя дівчинонька більше не журилась!

Поставлю я собі хатку маленьку, тепленьку,

Протоплю я у тій хатці дрібними дровами.
 — Прийди, прийди, козаченьку з чорними бровами!

Понад морем, понад морем чорний ворон криче,
 [Молодая] дівчинонька по козаку плаче.
 — Не плач, не плач, дівчинонько, не плач, не журися,
 Ой іще ж ти заміж не йшла, а я не женився!

Злітав півень на сідало, співав «кукуруіку»,
 Ото ж тобі, козаченьку, дівчина довіку!

МЕЖИ ГОРАМИ РОЗШУМІЛАСЬ РІЧКА

Me_ жи го_ ра_ ми раз_ шу_ м'я_ ла р'ч_ ка Аж мо_ я хо_ дит си_ за го_ лу_ беч_ ка
 - Me_ жи го_ ра_ ми роз_ шу_ мі_ лась річ_ ка, аж мо_ я хо_ дить си_ за го_ лу_ бич_ ка.

Межи горами разшуміла річка
 Аж моя ходит сиза голубечка
 Сизое перьце перебираєт
 А голубочка свего виглядаєт
 Сиза голубка чого виглядаєш
 Слезонки черны з очек выліваєш
 Не плачь голубка я твой голубчик

Через зелены полетѣв садочик
 Сам он беленький и черные очки
 Шукаєт собѣ сизы голубечки
 По землі ходит и хвостом розводит
 Гуркая голос високо возводит
 Не кай не гуркай мой сиз голубчик
 Лєти ж со мною около рыночку

Да охладжуся как погляну очком
 Коли буду жить с своим голубочком
 Заслепи боже воровския ¹ очи

Чтоб не глядѣли и во дні и вночи
 Бо з голубочком и я роскошуся
 А глядѣши кто хочет не боюся ²

— Межи горами розшумілась річка,
 Аж [то] моя ходить сиза голубичка,
 Пір'ячко сизе перебирає
 А голубочка свого виглядає.
 — Сиза голубко, чого виглядаєш,
 Сльозоньки з чорних очок виливаєш?
 Не плач, голубко, бо твій голубочок
 Через зелений летить садочок.
 Сам він біленький, чорнії очки,
 Шукає собі сизой голубочки,

По землі ходить і хвостом розводить,
 Гуркая, голос високо возводить.
 — Не гуркай, не гуркай, мій сиз голубочку,
 Лети зо мною окбло риночку,
 Да охладжуся, як погляну очком,
 Коли буду жити з своїм голубочком.
 Засліпи, боже, ворогам і очі,
 Щоб не гляділи і вдень і вночі!
 Як з голубочком я роскошуся,
 Глядіть, хто хоче — я не боюся!

НЕЩАСНАЯ ДОЛЯ БЕЗ МИЛОГО ЖИТИ

Музична партитура з трьох голосів (сопрано, альт, тенор/бас) та акордовим супроводом. Текст пісні розташований між нотними рядками.

Не_щаст_на_ я до_ля без ми_ло_го жи_ти, ах вел_ми тя_жен_ко сер_ден_ко При_пом_ни на
 Що_день об_ли_ва_ю, тя_жен_ко взды_ха_ю, без те_бе сер_ден_ко Що_же_я для
 Не_щас_на_ я до_ля без ми_ло_го жи_ти, ах, вель_ми тя_жень_ко. При_пом_ни на
 Що_день об_ли_ва_ю, тя_жень_ко взды_ха_ю, без те_бе, сер_день_ко. що_я для

² У зб. Абрамова (Лен., ф. 178, № 706):
 «Я з голубочком да роскошуся
 Глядешь кто хочет а я не боюся»

¹ «Ворогам моим» (Лен. 10438).

то_ е_ що_ я_ те_ бе_ люб_ лю, Гей, гей, гей, при_ бы_ вай_ до_ ме_ не,
 те_ бе_ и_ здо_ ро_ вье_ губ_ лю: Гей, гей, гей, не_ по_ ки_ дай_ ме_ не: пом_ ни_ як_ тя_ люб_ лю:
 то_ е_ що_ я_ те_ бе_ люб_ лю, Гей, гей, гей, при_ бу_ вай_ до_ ме_ не! Пом_ ни, як_ тя_ люб_ лю!
 те_ бе_ і_ здо_ ро_ в'є_ губ_ лю. Гей, гей, гей, не_ по_ ки_ дай_ ме_ не!

Нещастная доля без милого жити, ах велми тяженко:
 Щодень обливаю, тяженко вздыхаю, без тебе серденко:
 Припомни на тое що я тебе люблю,
 Що же я для тебе и здоровье гублю:
 Гей, гей, гей, прибывай до мене,
 Гей, гей, гей, не покидай мене: помни як ты люблю:
 Припомни на тое, що ты моего сердца,

не имѣв проводи,

Для такая туги, и через листонки, и сам борзо быти:
 Обещал до мене, а я ни листонки
 Аки я своего, тебе голубонки:
 Гей, гей, гей, да не оглядают,
 Гей, гей, гей, токмо проклинают: нещастна девонка:
 Дай свою доленку, що мои оченки, никогда кидают ¹:

А ни дни бѣлого, ни темной ноченки, токмо обливают:
 Во слезах щоденных, коли бы инья,
 Ты не люби прошу, с стороны другія:
 Гей, гей, гей, да люби ш ты меня,
 Гей, гей, гей, не покидай меня: помни,

як ты люблю:

Як ся борзо вернеш, то и сердца тугу,
 при тебѣ позбуду:

И шлюбовать буду, що ты ² не иного,
 только твоя буду:

Толко ним то буди, от мя на ум собѣ,
 А як мнѣ тяженко, тужити по тебѣ:
 Гей, гей, гей, да буду ж я твоя,
 Гей, гей, гей, толко беда моя: що долго чекати:

Нещастная доля без милого жити, ах, велми тяженько.
 Щодень обливаю, тяженько вздыхаю, без тебе,
 серденько.

Припомни на тое, що я тебе люблю,
 Що я для тебе і здоров'є гублю.
 Гей, гей, гей, прибывай до мене!

¹ У зб. Муз. 2473 — «не знают».

² У зб. Муз. 2473 — «я».

Гей, гей, гей, не покидай мене!
 Помни, як тя люблю!
 Припомни на тоє, що ти мойго серця не мів приводити
 До такої туги, а через листоньки і сам борзо бити
 Обицав до мене. А я ні листонька,
 Ні [тебе самого], свойго голубонька,
 Гей, гей, гей, да не оглядаю,
 Гей, гей, гей, тільки проклинаю,
 Нещасна дівонька.
 Да й свою доленьку, що мої оченьки нікогда не знають
 Ані дня білого, ні темної ноченьки,
 тільки [ся] обливають
 Во сльозах щоденно, коли б ти іної

Та не любив, прошу, з сторони другої.
 Гей, гей, гей, да люби ж ти мене!
 Гей, гей, гей, не покидай мене!
 Помни, я тя люблю!
 Як ся борзо вернеш, то із серця тугу
 при тобі позбуду
 І шлюбувать буду, що я не інюго, тільки твоя буду.
 Тільки нім то буде, озьми на ум собі,
 Як мені тяженько тужити по тобі.
 Гей, гей, гей, да буду ж я твоя!
 Гей, гей, гей, тільки біда моя,
 Що довго чекати!

ОЙ ПЕРЕСТАНЬ, МОЙ НАЙМИЛЬШИЙ, ДО МЕНЕ ХОДИТИ

Ой пе_ре_стань мой наймил_ший до ме_не хо_ди_ти А ме_не же мо_ло_ден_ку с ра_зу_ма во_ди_ти
 — Ой пе_ре_стань, мой наймиль_ший, до ме_не хо_ди_ти, а ме_не же, мо_ло_день_ку, з ро_зу_му зво_ди_ти!

* В деяких збірниках друга частина канта повторюється.

Ой перестань мой наймилши до мене ходити ¹
 А мене же молоденку с разума водити
 Як я маю перестати коли люблю тебе
 А ты моя намилшая ² упусти до себе
 Як я маю упустити мати ключи маєт
 И великим она замком двери замыкает

Кради ключи у матери коли будет спати
 А своего наймилшаго ³ упусти до хаты
 Крала ключи у матери мати не почула
 А своего наймилшаго до себе кликнула
 Поди ж теперь мой на [й] милши потышь мою душу
 А я тебѣ що захочеш учинити мушу

— Ой перестань, мой наймильший, до мене ходити,
 А мене же, молоденку, з розуму зводити!
 — Як я маю перестати, коли люблю тебе,
 А ти, моя наймильшая, упусти до себе!
 — Як я маю упустити? — Мати ключі має
 І великим она замком двери замикає!

— Украдь ключі у матері, коли буде спати,
 А свого наймильшого упусти до хати!
 Вкрала ключі у матері, мати не почула,
 А свого наймильшого до себе кликнула:
 — Пойди ж тепер, мой наймильший, потышь мою душу,
 А я тобі, що захочеш, учинити мушу!

О, РОЗКОШНАЯ ВЕНЕРО, ДЕ НИНИ ГОБЗУЄШ

О рас_ кош_ на_ я Ве_ нѣ_ ра где ны_ нѣ гоб_ зу _
 Ты сер_ деч_ ны Ку_ пи_ ди_ не ча_ ю глас мой чу _ еш,
 О, роз_ кош_ на_ я Ве_ не_ ро, де ни_ ні гоб_ зу _ еш?
 Ти, сер_ деш_ ний Ку_ пі_ ди_ не, ча_ ю, глас мій чу _ еш?

¹ У більш ранньому зб. Син. 316 — «Ой перестань перестань до мене ходити».

² У зб. 316.— «А ты мене сердце мое...».

³ У зб. Син. 316 замість «наймилший» — «миленкий».

При_ йди ко мнѣ вос_ ко_ рѣ у_ тѣ_ ши смут_ нен_ ку, Раз_ ве_ се_ ли
 При_ йди ко мнѣ вос_ ко_ рѣ у_ ти_ ши смут_ нень_ ку, роз_ ве_ се_ ли

смут_ ну ту_ гу во мо_ ем сер_ ден_ ку: Раз_ ве_ се_ ли смут_ ну ту_ гу во мо_ ем сер_ ден_ ку:
 смут_ ну ту_ гу во мо_ їм сер_ день_ ку! Роз_ ве_ се_ ли смут_ ну ту_ гу во мо_ їм сер_ день_ ку!

О роскошная Венѣра где нынѣ гобзуеш,
 Ты сердечны Купидине чаю глас мой чуеш:
 Прийди ко мнѣ воскорѣ утѣши смутненку,
 Развесели смутну¹ тугу во моем серденку:
 Тужу зѣло и вздыхаю ах мнѣ умираю,
 Когда мила не видаю жива быть не чаю:
 Нѣсть бо й во вертоградѣ такового цвѣта, *
 Красотою добротою сред самага лѣта:
 Яко друг мой прелюбезный в нем же свою душу,
 Полагаю и за него ай умрети мушу:²
 Сердечные мои мысли предварите в слова,

И скажите миленкому сердцу ми готово:
 Готово есть сердце мое тя милый принятьи,
 Ты бо еси моя радость о сем изволь знати:
 Назвала бы тя мой милый соколом ясненьким,
 Или паче во удоли цвѣточком красненким:
 Но краснѣйши паче цвѣта есть твоя природа,
 Весь бо еси преизряден и честнаго рода:
 Возрастом своим предивным зрак увеселяеш,
 Словом сладким и уклонным себе считаеш:
 Зриш пречудно оченками сердечно милѣе,
 Душа горит сердце болит красная лилѣя:

¹ У зб. Муз. 2137 — «мою».

² Цей фрагмент (від *) відсутній в найдавнішому зб. Тит. 4487 (к. 17 в.).

Прийди ко мне ополночи двери ти отверсты,
Да рученки лобызаю и златяя перстни ³.

Утѣшь потѣшь не даждь болши сердечнѣ тошнѣти ⁴,
Мимо тебя я не хощу иного имети ⁵.

О, розкошная Венера, де нині гобзуеш?
Ти, сердешний Купидине, чаю, глас мій чуеш?
Прийди ко мні воскорі, утіши смутненьку,
Розвесели смутну тугу во моім серденьку!
Тужу зіло і вздыхаю — ах мні умираю! —
Когда мила не видаю, жива бить не чаю.
Ність бо [даже] в вертограді такового цвіта
Красотою, добротою сред самого літа,
Яко друг мой прелюбезний, в нім же свою душу
Полагаю і за нього [ч]ай умерти мушу.
Сердечнії мої мислі, претворіте [сь] в слова
І скажіте миленькому: серце мі готово!
Готово ест серце мое тя, милый, прийняти,

Ти бо еси моя радость, о сем ізволь знати!
Назвала би тя, мой милый, соколом ясененьким,
Ілі паче во удов[л]і і цвіточком красненьким,
Но краснійше паче цвіта есть твоя природа,
Весь бо еси преізряден і чесного рода.
Возрастом своїм предивним зрак увеселяеш,
Словом сладким і уклонним мене почитаеш,
Зриш пречудно оченьками, [аж серденько мліє],
Душа горить, серце болить, красная леліє.
Прийди ко мні опівночі, двери ті отверсті,
Да рученки лобызаю і златії персні.
Утіш, потіш, не даждь больше сердешне тошніти —
Мимо тебе я не хощу иного іміти.

ОХ ЖАЛЬ ЖЕ МНІ СЕБЕ, І СЕРДЕНЬКУ НУДНО

Ох жаль же мнѣ се_ бе и серден_ ку нуд_ но # Мнѣ мо_ло_дой без ми_ло_ го жить на свѣ_ тѣ труд_ но: 2
Ох жаль же мні се_ бе, і сердень_ ку нуд_ но, # мні, мо_ло_дой, без ми_ло_ го жить на свѣ_ ті труд_ но. 2

³ «Персты» (Тит. 4487).

⁴ «Серденку тыснути» (Тит. 4487).

⁵ «Иные любити» (Тит. 4487).

Ох жаль же мнѣ себе и серденку нудно
 #Мнѣ молодой без милого жить на свѣтѣ трудно: 2:
 Не маю ж радости я ни вдень ни вночи
 #Уж я свои выплакала ясненкіе очи: 2:
 Как бы я имѣла соколины крила

#Зараз же б я на пустыню отсель полетѣла: 2:
 О ты мой намилиши где ся теперѣ маеш
 #Чій мене споминаеш чій ты мене лаеш: 2:
 Вспоминай же мене як свою родину
 #За се прийм(а)еш здѣ на свѣтѣ щастливу годину: 2:

Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно,
 Мні, молодой, без милого жить на світі трудно. (2)
 Не маю ж радости я ні вдень, ні вночі,
 Юж я свої виплакала ясненькіі очі. (2)
 Як би я імїла соколині крила,

Я б зараз же на пустыню отсель полетіла. (2)
 — О ти мій наймильший, де ся тепер маеш,
 Чи [ти] мене споминаеш, чи ти мене лаеш? (2)
 Вспоминай же мене, як свою родину,
 За се приймеш зді на світі щастливу годину. (2)

ОХ НЕСНОСИМ ЖАЛЕМ СЕРЦЕ МІ СТИСНЕНО

Ох не_снос_ным жа_лем серд_це ми стис_нен_ко, #Где зоблеб_ло Ук_ра_и_ни ме_не за_ не_сен_ко: 2:
 Ох не_снос_ним жа_лем серд_це мї стис_не_но, #[що да_ле_ко з]Ук_ра_ї_ни ме_не за_ не_се_но. 2

Ох несносным жалем сердце ми стиснено,
 #Где зоблегло Украины мене занесенко: 2:
 Не по моей воли счастье послужило,
 #Отнявши мя от милого нелюбу вручило: 2:
 И с которым трудно на сем свѣтѣ жити,
 #Лутче бы мнѣ в гробовые пороги вступити: 2:

Бо и там щоденне сердцем умираю,
 #В маложенском дѣлѣ кату отрады не маю: 2:
 Лежит як колода гнилая у бока,
 #Лутче я бы скончал[а] вѣк свой не доживши рока: 2:
 То бы я повторѣ на свѣт ся зродила,
 #Я бы вѣк той мысли моей с милесенким жила: 2:

А тепер щоденне серцем зневолюю,
Б'єленке лице своє слезами взливаю: 2:

Черненькіє очи от слез не перестають,
Бо в том щаст'ю и вороги нехай не зостають: 2:

Ох неносним жалем серце мі стиснено,
[Що далеко з] України мене занесено. (2)
Не по моїй волі щасте послужило —
Однявши мя од милого, нелюбу вручило. (2)
Із которим трудно на сем світі жити —
Лучше би мні в гробовії пороги вступити! (2)
Бо і так щоденне серцем умираю,
В маложеньськом [делікаті?] одради не маю: (2)

Лежить, як колода гнилая, у бока —
Лучше я б скончала вік свій, не доживши рока, (2)
То би я повторе на світ ся зродила,
Я би вік свій в мислі моїй з милесеньким жила! (2)
А тепер щоденне серцем зневолюю,
Біленьке лице своє слъозами взливаю, (2).
Чорненькіі очи од слъоз не перестають,
Бо в том щаст'ю і вороги нехай не зостають. (2)

ПЕРЕПЕЛИЧЕНЬКА Я НЕВЕЛИЧЕНЬКА

The musical score consists of three staves. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. It contains the melody with lyrics: "Пе_ ре_ пе_ ли_ чен_ ка я не_ ве_ ли_ чен_ ка" and "Пе_ ре_ зе_ ли_ чень_ ка я не_ ве_ ли_ чень_ ка,". The middle staff is also in treble clef and contains a harmonic accompaniment. The bottom staff is in bass clef and contains a bass line. There are performance markings: a first ending bracket marked with an asterisk (*) above the first measure, a second ending bracket marked with two asterisks (**), and a third ending bracket marked with three asterisks (***) above the final measure of the bass line.

* В оригіналі верхній голос записано у сопрановому ключі. Розшифровка показала, що його вжито помилково (мелодія дисонує з іншими голосами). Мабуть тут повинен бути альтовий ключ.

По по_лю лѣ_та_ла со_ко_ла шу_ка_ла со_ко_ла шу_ка_ла
 по по_лю лі_та_ла, со_ко_ла шу_ка_ла, со_ко_ла шу_ка_ла

•• Одноголосний варіант канта за збірником Син. 316:

••• Тут і далі (в аналогічному випадку) в партії баса логічніше повторення ритму двох верхніх голосів.

Перепеличенка я невеличенка
 По полю лѣтала # сокола шукала 2
 Соколонку пташе мой миленьки душе
 Чим ты гордишь мною # не берешь с собою 2
 Оставил в чужинѣ при лихой годинѣ
 Мене молодую мене хорошую и чернобровую

Я тебе шукаю за тебе вмираю
 Люблю тебе велце # болит мое сердце ¹ 2
 А що ж мнѣ сталося я ошукалася
 Неровню влюбила # бѣды захотѣла 2
 Погулявши побуявши да стану гадати
 Чи любити тебе соколонку чи уже перестати ²

Перепеличенька я невеличенька,
 По полю літала, сокола шукала. (2)
 — Соколоньку, пташе, мой миленький
 друже,

Чом ти гордиш мною, не береш з собою? (2)
 Оставив в чужині при лихій годині
 Мене молодую, мене хорошую
 і чернобровую!

¹ У варіанті цієї пісні із зб. Син. 316 після цих слів вставка: «Волила б умерти нѣж тебе не мѣти, Бо есте гречный # и рыцер безпечный» 2

² У зб. Син. 316; «Чи любити сокола, чи вже перестати».

Я тебе шукаю, за тебе вмираю,
 Люблю тебе вельце, болить мое серце. (2)
 А що ж мні сталося — я ошукалася:

В неровню влюбила, біди захотіла. (2)
 Погулявши, побуявши, да стану гадати,
 Чи любити тебе, соколоньку, чи вже перестати.

ПОЩО, ДІВОНЬКО, МЕНЕ ОСТАВЛЯЄШ

По_ что дѣ_вон_ка ме_не ос_тав_ля_еш, По_ что на серд_це, тяж_ку скорб_ь за_да_еш:
 По_ що, ді_вонь_ко, ме_не ос_тав_ля_еш, по_ що на сер_це, тяж_ку скорб_ь за_да_еш,

А что у_бо, зло су_гу_бо, со_тво_ря_еш и сне_да_еш: мне серд_це:
 по_ що у_бо, зло су_гу_бо, со_тво_ря_еш і мні сер_це, сні_да_еш?

Почто дівонька мене оставляєш,
 Почто на сердці, тяжку скорбь задаєш:
 А что убо, зло сугубо, сотвориєш и снешдєш:

мне сердце:

Не могу спать без тебе миленькая,
 Ох мое сердце ты веселенькая:
 Запалали, сокрушила, все мнѣ тѣло, захотѣло:

любитись:

Для чего мила, мене оставляеш,
Тяжкой печали, мене провождаеш:
Отчего мнѣ, скорбно зѣлнѣ,
Весь так таю, пропадаю: по тебѣ:

Не знаю как бы, тебя получитьи,
Тѣм мое сердце, вѣрно взвеселити:
Взвеселившись, потѣшившись, покой дати, на кровати:
всю ночь спати:

Пощо, дівонько, мене оставляеш,
Пощо на сердце тяжку скорб задаеш,
Пощо убо зло сугубо
Створяеш і мні сердце снідаеш?

Пощо, мила, мене оставляеш,
В тяжкій печалі мене проводжаеш?
Од того мні скорбно зільно,
Весь так таю, пропадаю по тобі!

Не могу спать без тебе, миленькая!
Ох, мое сердце, ти веселенькая,
Запалила, сокрушила,
Все мні тіло любитися захотіло!

Не знаю, як би тебе получитьи,
Тим мое сердце вѣрно звеселити,
Взвеселившись, потѣшившись,
Покой мати, на кровати всю ніч спати.

РВАЛА КАСЯ ВЪШНЄ У ЗЕЛЪОНИМ САДКУ

Рва_ла Ка_ся вѣш_нє у зе_лю_ним сад_ку, Не вѣ_дзя_ла, не сли_ха_ла о сво_им приш_пад_ку:
Рва_ла Ка_ся вѣш_нє у зе_лю_ним сад_ку, не вѣ_дзя_ла, не сли_ха_ла о сво_ім приш_пад_ку:

Рвала Кася вѣшнє у зелѣоним садку,
Не вѣдзяла, не слыхала о своим пршипадку:
Млодій пахальчек носѣл кошелѣчек за нію,

У малоскѣй фильце учинѣл іо панію.
До іздебки впадла, за столе [ч] кем сядла,
Пита сіе ей панѣ матка: «Чемусь, Касю, збядла?»

¹ По садечку (м) ходзѣла, трши вянечки вѣла:
Еден собіе, другій тобіе, тршець увіеѣла,
Увіеѣлам цѣ го в сіенях наде држвямѣ,
Цо сіе поіржы панѣ матка — залѣе сіе лзамѣ.
— Моя мѣла панѣ матко, ніе жалуй же тего:
Ядлась, пѣлась, уживалась за піеніонжки его,

Ходзѣла по сіенѣ, мовѣла: «Хце мѣ сіе!
Ой дай же мѣ, мой коханій, цо маш у кішенѣ!»
А о [н] цѣ іо дал дал, вніольши с кѣшенѣ,
Паре грушек и яблушек, тршець коралюшек.
А она цѣ му потим хусточке зе злотем:
— Не повідай, мой коханій, ніевѣ матка о ти [м]!

Увала Кася вішне у зельоним сáдку,
Не ведзяла, не слихала о своїм пршіпáдку:
Млодий пахалечек носіл кошелечек за ньом,
У малюцей фильце учиніл йон паньон.
До іздебкі впадла, за столечкем сядла,
Пита сен ей пані матка: «Чемусь, Касю, зблядла?»
По садечку ходзіла, трши вянечки віла:
Еден себе, другій тебе, тршеці увесіла,
Увесілам егò в сенях наде джвямі.

Цо сен поіржи пані матка — залее сен лзамі.
— Моя міла пані матко, не жалуй же тего:
Ядлась, пілась, уживалась за пеньонжки его,
Ходзіла по сені, мовіла: «Хце мі сен!
Ой дай же мі, мой коханій, цо маш у кішене!»
А о [н] мі і подад, виньольши с кішені,
Парен грушек і яблушек, тршеці коралюшек.
А я му подадла хусточкен зе злотем:
— Не повядай, мой коханій, не ве матка о тим!

СЕРЦЕ МОЄ, НАДЕЖЕНЬКО МОЯ

Серд_ це мо_ е на_ де_ жен_ ка мо_ я К че_ му ра_ но воз [с] та_ ва_ еш К че_ му ра_ но воз [с] та_ ва_ еш
— Сер_ це мо_ е, на_ де_ жен_ ко мо_ я, чо_ му ра_ но воз_ ста_ ва_ еш, чо_ му ра_ но воз_ ста_ ва_ еш?

¹ У зб. ЦДАДА 1019 цей кант починається зі слів:
«Во гродечку была, три веночки вила:
Єдин собѣ, другий тобѣ, третій завѣсила,

А завесилась в сѣнях над дверями,
А цо вниде пани матко облѣ селзами».

Серце мое надженка моя
К чому рано воз[с]таваєш 2
Серце¹...
Окошечко укриваєш 2
Серце...
Білого світу жадаєш 2
Серце...
На конюшен двор взираєш 2
Серце ...
Доброго коня сідлаєш 2
Серце ...
З двора долой соєзжаєш 2
Серце ...
А далече ты друг їдеш 2
Серце ...

А скоро ты друг мой будеш 2
Серце ...
Недалече я друг їду 2
Серце ...
А нескоро я друг буду 2
Серце ...
А возми меня с собою 2
Серце ...
А лошадушка маленька 2
Серце ...
А седельце невеличко 2
Серце ...
А я пішо за тобою 2
Серце ...
А кунью шубу замораєш 2

— Серце моє, надженько моя,
Чому рано возставаєш? (2)
Серце моє, надженько моя,
Окошечко одкриваєш? (2)
Серце моє, надженько моя,
Білого світу жадаєш? (2)
Серце моє, надженько моя,
На конюшен двір взираєш? (2)
Серце моє, надженько моя,
Доброго коня сідлаєш? (2)
Серце моє, надженько моя,
Із двора геть соїзжаєш? (2)
Серце моє, надженько моя,
Чи далеко, друже, їдеш? (2)
Серце моє, надженько моя,

Чи скоро, друже мій, будеш? (2)
— Серце моє, надженько моя,
Недалечко, друже, їду. (2)
Серце моє, надженько моя,
А нескоро, друже, буду. (2)
— Серце моє, надженько моя,
А візьми мене з собою! (2)
— Серце моє, надженько моя,
А лошадушка маленька. (2)
Серце моє, надженько моя,
А сідельце невеличке. (2)
— Серце моє, надженько моя,
А я пішо за тобою! (2)
— Серце моє, надженько моя,
Кунню шубу замараєш. (2)

¹ Тут і далі повторюється перший рядок.

СИЗИЙ ГОЛУБОЧКУ, СИДИШ НА ДУБОЧКУ

Си-зы го-лу-боч-ку си-дит на ду-боч-ку, Он гур-ка-ет он гур-ка-ет го-луб-ки шу-ка-ет: 2:
 - Си-зий го-лу-боч-ку, си-диш на ду-боч-ку, ти гур-ка-еш, ти гур-ка-еш, го-луб-ки шу-ка-еш. 2

Сизы голубочку сидит на дубочку,
 # Он гуркает он гуркает голубки szukaet ¹: 2:
 Твоя голубочка ходит за водами,
 # Утирает черны очи русыми косами: 2:
 Твоя голубочка сама полетѣла,
 # За собою голубкови летѣть не велѣла: 2:
 Прилетѣла пава на подворье пала,
 # Ой не маеш и не знаеш кого я жадала: 2:
 Чѣ я тебѣ будто да и лихо мстила,
 # Что я тебѣ за собою летѣть не велѣла: 2:
 По саду ходила рученки ломила,
 # Ой не маеш и не будет кого я любила: 2:

Лихо бо тому кто голубки не мает
 # Горе тому кто знаочись з нею ся не мает: 2:
 Вы орлята соколята скинте по перечку,
 # Принесите вы до мене мою голубочку: 2:
 От востоку до западу вѣтрец повѣвает,
 # Голубочик там летает голубку szukaet: 2:
 Прилетѣл соколец а крыльца кованны,
 # Есть же и прилетѣв милый любезный коханный: 2:
 Ходит над водами и над берегами,
 # Протирает ясны очи шелковым платами: 2:
 Перестанте вѣтры и быстрыя рѣки,
 # Коли будет голубочка до мене летѣти: 2:

¹ У зб. Тит. 4487 і Тит. 4272:
 «Сивы голубонко сидиш на дубонку
 Сам гуркаеш сам буркаеш голубки szukaеш».

— Сизий голубочку, сидиш на дубочку,
 Ти гуркаєш, ти гуркаєш, голубки шукаєш. (2)
 Твоя голубочка ходить за водами,
 Утирає чорні очі русими косами. (2)
 Твоя голубочка сама полетіла,
 За собою голубкові летить не веліла. (2)

Прилетіла пава, на подвор'є впаля:
 — Ой не маєш і не знаєш, кого я жадала! (2)
 Чи я тобі будто да і лихо мстила,
 Що я тобі за собою летить не веліла? (2)
 По саду ходила, рученьки ломила:
 — Ой немає і не буде, кого я любила! (2)

Лихо бо тому, хто голубки не має,
 Горе тому, хто знаючись, з нею ся не має. (2)
 — Ви, орлята-соколята, скиньте по пербчку,
 Принесіте ви до мене мою голубчку! (2)
 Од востоку до западу вітрець повіває,
 Голубочок там лігає, голубку шукає. (2)

Прилетів соколець, а крильця ковані,
 [Прилетів хороший], любезний, коханий. (2)
 Ходить над водами і над берегами,
 Протирає ясні очі шовками-платами. (2)
 — Перестаньте, вітри і бистрії ріки,
 Коли буде голубчка до мене летіти! (2)

СКАЖИ НИНІ, СОЛОВЕЙКУ, ПРАВДУ

Ска_ жи_ ны_ не_ со_ ло_ вей_ ку_ прав_ ду # Гдѣ я сво_ ю_ ми_ лен_ ку_ ю_ знай_ ду 2
 — Ска_ жи_ ни_ ні, со_ ло_ вей_ ку, прав_ ду, # де я сво_ ю_ ми_ лить_ ку_ ю_ знай_ ду? 2

Скажи ныне ¹ соловейку правду
Гдѣ я свою миленькую знайду ²
Чи на горѣ чи на долинонцѣ
Чи на бѣлой своей постеленце ²
Ой сама ж сплю смачненко
Не буди ж мяне с вечера серденко ²
Приди ко мнѣ о самой полночи

Если хочешь видѣть мои очи ²
Поговорим на тот час с тобою
Як маємо ж вѣрне ³ жить со мною ²
Хоть голосно будем розмовляти
Никто то не будет слыхати ²
Бо на тот час сон зможет каждого
И учинит з мовного нѣмаго ²

— Скажи нині, соловейку, правду,
Де я свою миленькую знайду? (2)
Чи на горі, чи на долинонці,
Чи на білій своїй постілонці? (2)
— Ой сама ж я сплю смачненько,
Не буди ж мене з вечора, серденько, (2)
Прийди ко мні о самій півночі,

Если хочеш видѣть мої очі. (2)
Поговорим на той час з тобою,
Як маємо вірне жить з собою. (2)
Хоть голосно будем розмовляти,
Ніхто того не буде слыхати, (2)
Бо на той час сон зможе кождо́го
І учинить з мовного німого. (2)

¹ В усіх інших варіантах пісні (Синод. 316, Тит. 4487 та ін.) — «минѣ».

² У збірнику Синод. 316 — «з вечера раненко».

³ Там же — «далей».

ТЕЧЕ ВОДА ПО ДОЛИНІ

The image shows a musical score for the song 'Тече вода по долині'. It consists of three staves: a vocal line at the top, a piano accompaniment line in the middle, and a bass line at the bottom. The music is written in a 3/4 time signature. The lyrics are written below the vocal line.

Те_чет во_да по до_ли_нї,
ши_ро_кий лист на я_ли_нї,
Те_че во_да по до_ли_нї,
ши_ро_кий лист на я_ли_нї,

нї,
нї,
нї,
нї,

С ким люблю_ся о_бой_му_ся, до сер_ден_ка при_гор_ну_ся,
з ким люблю_ся, о_бїй_му_ся, до сер_день_ка при_гор_ну_ся.

Течет вода по долинь, широкий лист на ялинь¹,
С ким лоблюся обоймуся, до серденка пригорнуся:
Прихлюся к миленкому, и к личенку б'ленкому,
За р'ками за водами, пьет мой милы с казаками:
Ой пьет же он подпивает, миленькую вспоминает,
Запрягайте кони в санки, поедем до коханки:
Запрягайте кони враны, поедем мы до грани,
Прїхали пред ворота, вышла мила краше злата:
Прїхали пред болови, вышла мила для розмови,

Ой гдѣ живешь, перебуваешь, свою милу забываешь:
Ой я живу край Дунаю, тебе сердце вспоминаю,
Ходи милая за мною, будем мы жити с тобою:
Не пойду я и с тобою, пьян серденко аж не встою,
Ты козаче заволоко, люби ж мене як нароко:
Пустил еси туман густы, хочеш мене з ума звести,
Ой не звездеш ты небоже, и бог тебе не поможе:
Ой звезду я не убого, у мене есть грошей много,
Твои гроши як полова, я девчина чорноброва.

¹ На думку В. Гнатюка закінчення рядка
слід читати: — «на калині».

Тече вода по долині, широкий лист на ялині,
 З ким люблюся, обіймуся, до серденька пригорнуся.
 Прихилюся к миленькому, ік личеньку біленькому!
 За ріками, за водами п'є мій милий з козаками.
 Ой п'є ж бо він, підпиває, миленькую в споминає:
 — Запрягайте коні в санки, поїдемо до коханки!
 Запрягайте коні врані, поїдемо ми до [пані]!
 Приїхали пред ворота, вийшла мила краща злота,
 Приїхали пред болови, вийшла мила до розмови.

— Ой де живеш, пробуваєш, свою милу забуваєш?
 — Ой я живу край Дунаю, тебе, серце, в споминаю.
 Ходи, милая, зо мною, будем жити ми з тобою!
 — Не піду я із тобою, [п'яна, серце, аж не встою].
 Ти, козаче-заволоко, любиш мене ненароком,
 Пустив еси туман густий, хочеш мене з ума звести.
 Ой не зведеш ти, небоже, і бог тобі не допоможе!
 — Ой звезу [тебе, небого], єсть у мене грошей много!
 — Твої гроші, як полова, я ж дівчина чорнобрва!

ТУЖИВ, ГУКАВ ЖАЛОСЛИВЕ ГОЛУБ НА БУЧИНІ

Музична партитура для пісні «Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині». Вона складається з трьох систем: верхня система — вокальний мелодичний ліній, середня — лірика з текстом пісні, нижня — фортепіанне супроводження. Музика написана в тональності G-dur (два дізми) і 4/4 ритмі. Вона починається з двох тактів вступу, після чого йде основний мелодичний матеріал, який повторюється з деякими змінами в останніх тактах. Лірика розташована між вокальною лінією та фортепіанним супроводженням.

Тужив гукав жалосливе голуб на бучині,
 Зажурився мій миленький по своїй дівчині,
 Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині — Чом ся журиш мій миленький,
 зажурився мій миленький по своїй дівчині. ні. чи [ти] собі дівчині — ку

к че_ му_ ся_ кло_ по_ чеш, Як же ся мнѣ велми не жури_ ти_ и як не ту_ жи_ ти,
 ин_ шу_ ю_ взять хо_ чеш: Же лю_ би_ лем крас_ ну_ дѣ_ чи_ нен_ ку_ з не_ ю_ мнѣ не жи_ ти;
 чо_ му_ ся_ кло_ по_ чеш, — Як же ся мнѣ не жу_ ри_ тись і як не ту_ жи_ ти,
 ин_ шу_ ю_ взять хо_ чеш? же лю_ бив_ см крас_ ну_ дѣ_ чи_ нонь_ ку_ — з не_ ю_ мнѣ не жи_ ти.

Тужив гукав жалостливе голубь на бучинѣ,
 Зажурився мой миленки по своей дѣвчинѣ,
 Чи ся журиш мой миленки к чему ся клопочеш,
 Чи себѣ дѣвчиненку иншую взять хочеш:
 Як же ся мнѣ велми не журити и як не тужити,
 Же любилем красну дѣвчиненку з нею мнѣ не жити¹:
 Ох так же мнѣ жаль строптивя и болезнь сердечна,
 Же любилем дѣвчиненку оставлю конечно,
 Для чего же мой миленки мене оставляеш,
 Жаль и плач серденку на вся дни задаеш:
 Бо от тебе моя миленкая далече отхожу,
 Кому ж мене мой милый вручаеш дѣвчину пригожу:
 Вручаю тебѣ дѣвчину всещедрому богу,
 Поклон тебѣ отдаючи низенкий до ногу,
 Будь здорова дѣвчиненка бывай же здорова,
 А о мнѣ не забывай дѣвчина черноброва:
 Я также моя миленкая тебе не забуду,
 Лягаючи альбо вставаючи вспомянати буду:

Сядь зо мною дѣвчиненко сядем мы обое,
 Нехай те раз на(ш) останне потѣшимся двое,
 Дай же мне моя миленка рученку нелестно,
 Юж Днепром поплыву за быструю Десну:
 Чи скоро ж ли до мене прибудеш як бог даст не знаю,
 Тераз тебя моя миленкая любезно желаю:
 Чи же ты мене желаеш дѣвчину коханну,
 Так любила и кохала тебе безпрестанно,
 А тепер уж от мене Днепром хочеш плиты,
 Присылай до мене мой миленкий листы:
 Пришлю альбо и сам к тебѣ буду бог даст на Покрову,
 Есть² хочеш возму миленкая тебе черноброву³:
 Во печали перебуваю что ты покидаю,
 Неволное разлученье быти признаваю,
 Приспѣ ж мнѣ разлученье с тобою любезна;
 Не сладка, но горка всегда будеш слезна:
 Невѣм како сего мнѣ избыти чтоб с тобой изжити,
 Сию злую меж нами фортуны от нас отлучити.

¹ В оригіналі — «лежати». Виправлено за більшістю наявних варіантів.

² В інших варіантах — «єсть ли».

³ На цьому в зб. Твер. 152 та Увар. 689 пісня закінчується.

Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині —
 Зажурився мій миленький по своїй дівчині.
 — Чом ся журиш, мій миленький, чому ся клопочеш,
 Чи [ти] собі дівчиноньку іншюю взять хочеш?
 — Як же ся мні не журитись і як не тужити,
 Же любилем красну дівчиноньку — з нею мні не жити.
 Ох также мні жаль строптивий і болізнъ сердечна,
 Же любиму дівчиноньку оставлю конечно.
 — Для чого ж бо, мій миленький, мене оставляєш,
 Жаль і плач мому серденьку на всі дні задаєш?
 — Бо од тебе, моя мила, далеко одхожу.
 — Кому ж мене, мій миленький, вручаєш, пригожу?
 — Вручаю тя, дівчинонько, всещедрому богу,
 Поклон тобі оддаючи низенький до ногу.
 Будь здорова, дівчинонько, бувай же здорова,
 І мене не забувай, дівко чорноброва!
 А я теж, моя миленька, тебе не забуду,
 Лягаючи й вставаючи, вспоминати буду.
 Сядь зо мною, дівчинонько, сядемо обое,
 Нехай ще раз наостанне потішимось двоє.

Дай же мні, моя миленька, рученьку нелесно —
 Юж Дніпром [я одпливаю] за биструю Дісню.
 — Чи скоро ж ти [знов] до мене, [милий мій],
 прибудеш,
 [А чи мене на чужині з іншою забудеш?]
 — Як бог дасть, [моя миленька],— [того] я не знаю,
 Тераз тебе, [дівчинонько], любезно желяю!
 — [Так то] ти мене желяєш, дівчину кохану —
 [Я] любила і кохала тебе безпрестанно,
 А ти вже тепер од мене Дніпром хочеш плисти!
 Присилай [хоча б] до мене, мій миленький, листи!
 — Пришлю, альбо і сам к тобі буду на Покрову,
 Єсли хочеш, возьму, мила, тебе, чорноброву.
 Во печалі пробуваю, що тя покидаю,
 Невольное розлученне бути признаваю.
 Приспіло ж мні розлученне з тобою, любезна,
 Не солодко, але гірко всегда будеш слезна.
 Не вим, як сього мні збути, щоб з тобою жити,
 Сію нашу злу фортуна од нас одлучити.

ТЯЖКАЯ МОЯ БІДОНЬКА, ПОВИЛА МЕНЕ МАТОНЬКА

Тяж — ка — я мо — я бе — дон — ка по — би — ла
 Тяж — ка — я мо — я бі — донь — ка, по — би — ла

ХОЖУ, ЯК БЛУДНИЙ, ПОСЕРЕД НОЧІ

Хо- жу як блуд - ний по - се - ред но - чи # Не сплю я і сам не спят мо-ї о-чі 2
Хо - жу, як блуд - ний, по - се - ред но - ці, # не сплю я і сам, не сплять мої о - ці. 2

Хожу як блудний посеред ночі	# Милой милой дапытується 2
# Не сплю я і сам не спят мої очі 2	Либон ты милая з иншого краю
Серденку тяжко тяжко и нудно	# Чему ж я тебѣ серденко не знаю 2
# Очицы видят розмовляти трудно 2	Если ты хочеш мене добре знати
В неделю рано на море гляну	# Приди до мене ночку ночевати 2
# Я ж тебе серце мое часто згадаю 2	Лишь не ложися ко мне плечима
На мори човнок выхитується	# Заплата тебе будет черными очима 2

Хожу, як блудний, посеред ночі,
Не сплю я і сам, не сплять мої очі. (2)
Серденьку тяжко, тяжко і нудно,
Очиці видять, розмовляти трудно. (2)
В неділю рано на море гляну,
Я ж тебе, серце, часто пригадаю. (2)
На морі човник вихитується,

Милой моєй допитується: (2)
— Либонь ти, милая, з іншого краю,
Чому ж я тебе, серденько, не знаю? (2)
— Если ти хочеш мене добре знати,
Прийди до мене нічку ночувати. (2)
Лиш не ложися ко мні плечима,
Заплачу тобі чорними очима. (2)

ЧЕРЕЗ РІЧКУ ПО ПОМОСТІ ДО ДІВЧИНИ ПОЙДУ В ГОСТІ

Музична партитура першого рядка. Включає вокальну лінію та фортепіанне супроводження. Текст пісні розташований під вокальною лінією.

Че_ рез річ_ ку по по_мос_ ти до дів_чи_ ны пой_ ду в гос_ ти
 Че_ рез річ_ ку по по_мос_ ті до дів_чи_ ни пой_ ду в гос_ ті.

Музична партитура другого рядка. Включає вокальну лінію та фортепіанне супроводження. Текст пісні розташований під вокальною лінією.

Дал ей день доб_ ры в люб_ве пре_ви_ та_ ти Став_ши на дво_ р'ї с по_ кло_ ном ско_ р'ї
 День доб_ рий да_ ти, в люб_ві про_бу_ ва_ ти. Став_ши на дво_ рі, з по_ кло_ ном ско_ рі,

Музична партитура третього рядка. Включає вокальну лінію та фортепіанне супроводження. Текст пісні розташований під вокальною лінією.

Дал ей ру_чен_ ку сво_ ю ми_ лен_ ку Там поз_ до_ ров_ лю з не_ ю ся роз_ мов_ лю
 дам їй ру_чень_ ку, сво_ ю ми_ лень_ ку, тим поз_ до_ ров_ ло, з не_ ю ся роз_ мов_ лю.

Через рѣчку по помости до дѣвчины пойду в гости
Дал ей день добры в любве превитати
Ставши на дворѣ с поклоном скорѣ
Дал ей рученку свою миленку
Там поздоровлю з нею ся розмовлю.
Вѣждаючи я в ворота поставлю коня у плота
А сам скоренко в хату поспешаю
Там же и matka моя коханка
Мене встрѣчает щирѣ витаєт
Ручки мнѣ обѣ просит к собѣ
Прошу сердце до покою побѣседуем с тобою
Чем ты не ласкав же давно не бывал
Приди в мясопуст также в сыропуст
В неделю сырну радость всемирну
Милы хочь в велики пост вдзя[ч] ны мнѣ гость
Сердце вниди в мою хату буду рада яко брату
Жем ся коханну свою не видилем
Сядь же коханче мой ты братанче

По конец стола и я весела
С тобою сяду розмовлять порядку
Сядь же девчиненко блиско поклонюся тебѣ ниско
Нех ся утѣшу с черных твоих очей
Красна дѣвчина бѣла рыбчина
Дай же мнѣ пива ты чернобрива
З твоей рученки напися миленки
Выпивай полны стаканы за здоровье своей панны
Нех ся дознаю твоей зычливости
А я в вѣночку мой коханочку
С тобою танец пойду в шквадранец
Нех музыканты заиграю [т] куранты
Выпивай же и остатки за здоровье пани матки
За доче братья, за вся приятели
Мы на отходѣ при доброй згодѣ
Потанцуемо погуляемо
Мой коханочку напьемся медочку

Через річку по помості до дівчини пойду в гості.
День добрий дати, в любові пробувати.
Ставши на дворі, з поклоном скорі,
Дам їй рученьку, свою миленьку,
Тим поздоровлю, з нею ся розмовлю.
В'їжджаючи я в ворота, поставлю коня у плота,
А сам скоренько в хату поспішаю (попсовано)¹.
Там же і matka моя коханка (попсовано).
Мене встрічає, щире вітає,
Ручки мні обі просить ку собі:

— Прошу, серце, до покою, побесідуем з тобою!
Чом ти не ласкав, же давно не бував?
Прийди в м'ясопуст, также в сиропуст,
В неділю сирну, радість всемирну.
Милий, хоч в великий піст, вдячний мні гість.

— Серце, вніди в мою хату, буду рада, яко брату.
Же-м ся кохану свою не видів-ем (попсовано).
— Сядь же, коханче, мой ти братанче,
По кінець столá, і я весьолá,
З тобою сяду розмóвлять порядку.

¹ Тут і далі ремарка «попсовано» означає відсутність внутрішньої рими.

— Сядь же, дівчинонько, близько,
 Поклонюся тобі низько,
 Нех ся утішу з чорних твоїх очей (попсовано).
 Красна дівчино, біла рибчино,
 Дай же мні пива, ти, чорнобрива,
 З твоєї рученьки нап'ється миленький!

— Випивай повні стакани за здоров'є своєї панни.
 Нех ся дознаю твоєї зичливості (попсовано).

А я в віночку, мой коханочку,
 З тобою в танець пійду в шквадранець,
 Нех музиканти заграють куранти.

Випивай же і остатки за здоров'є пані матки,
 За сестри й браття, за вся прияття.
 Ми на отході при доброй згоді
 Потанцюємо, погуляємо,
 Мій коханочку, нап'ємся медочку.

ЧИ ТВОЄ НЕЩАСТЕ, ЧИ МОЯ НЕДОЛЯ

*1)

Чи твоє нещасте чи моя не-до-ля	Про здо-ро-в'є твоє спро-сив	як ся об-рѣ-та-еш
Був же я у те-бя да не за-став до-ма	Да си-дел я в добрих лю-дех	там мя спо-ми-на-еш
— Чи твоє нещасте, чи моя не-до-ля.	Про здо-ро-в'є твоє спро-сив,	як ся об-рѣ-та-еш?
був же я у те-бе, да не за-став до-ма,	да си-дів я в добрих лю-дех,	[чи] мя спо-ми-на-еш?

• При репризному повторенні змінюється ритм у двох верхніх голосах:

Чи твоє нещаст'є чи моя недоля
Був же я у тебе да не застав дома
Про здоров'є твоє спросив як ся обрѣтаеш
Да сидел я в добрых людех там мя споминаеш
Ой коли же любиш, да не забывай же
Коли же не любиш ты не споминай же
Не так тяжко будет сердцу моему терпети
Коли ж мене не люблячи не будеш мыслити
Немаш на свѣцѣ ничего горшого

Под сходом солнца ничего тяжкого¹
Коли кажут нелюбого сердечне любити
Волила б во пустыни з диким зверем жити
Там албо умру, албо жива буду
А с ним живучи як голубка буду...²
Коли я имела орловія крыла щоб вид него
зараз полѣтѣла³
Куды очи мои глянут то серденко мило
Дай бог мого нелюбого⁴ на свѣцѣ не было

— Чи твоє нещаст'є, чи моя недоля,
Був же я у тебе, да не застав дома,
Про здоров'є твоє спросив, як ся обрѣтаеш,
Да сидів я в добрих людех, [чи] мя споминаеш?
— Ой коли ж бо любиш, да не забувай же,
А коли не любиш, то не споминай же!
Не так тяжко буде сердцю мойому терпіти,
Коли ж мене, не люблячи, не будеш мислити.
Немаш на світі нічого гіршого,

Під сходом сонця нічого тяжшого,
Коли кажуть нелюбого сердечне любити —
Волила б я во пустині з диким звірем жити!
Там альбо умру, альбо жива буду,
А з ним живучи, як голубка буду...
Коли [б] я імела орловії крила, то б від нього
зараз полетіла,
Куди очі мої глянуть, то [серцю не мило],
Дай бог мого нелюбого на світі не било!

¹ У зб. Син. 316 — «тяжшего».

² Далі в оригіналі строфа нерозбірлива.
У зб. Син. 316 іде такий текст: «Где
я розум нещастная на той час подѣла що старого и шпетного будго
полюбила».

³ У зб. Син. 316 — «Давно б я отсель
у пустыню полетѣла».

⁴ У зб. Тит. 4487 — «Бодай моих вороженков».

ЧИ Я БУЛА ЧИ НЕ КРАСНАЯ

Чи я бы_ла чи не крас_на_я Змѣ_ни_ла_ся за не_лю_бых ох не_сча_стье мо_е
 чи не бы_ла чи не вдзячна_я Ут_ра_ти_ла мо_ло_дос_ти и здо_ро_вье сво_е Жаль си бо_же
 Чи я бу_ла чи не крас_на_я, Змѣ_ни_ла_ся за не_лю_бом, ох не_щас_те мо_е! — Жаль си, бо_же!
 чи я бу_ла чи не вдяч_на_я? Ут_ра_ти_ла мо_ло_дсть і здо_ро_в'є сво_є!

Чи я была чи не красная чи не была чи не вдзячная.
 Змѣнилася за нелюбых ¹ ох несчастье мое
 Утратила молодости и здоровье свое жаль си боже
 А тепер я сама не знаю, что чинити млада маю
 Приправила б себе крыльца на край свет летела
 В чем бы я могла своего нелюба позбыти
 тяжело сердцу
 Чи не имѣла б я красче ² кого кто б пристал
 до сердца моего
 С кѣм бы было коротати молодые лѣта
 Заживаючи утѣхи с милым другом свѣта сама винна

И другой боль в серденку маю кого люблю,
 ах не видаю
 Когда придет на час малой смуток забываю
 Только то я сиротонка и утѣхи маю своего лобка
 Прошу тебя мое серденко приходи ж ты
 ко мнѣ позденко
 Не допушай нелюбова тѣлом обладаати
 Волила б я тѣло звѣрем на корм отдати
 Прошу тебя и повторнѣ, прошу ж сердце и покорнѣ
 Люби ж мене молоденку ширѣ и зычливѣ
 А я тебя люблю як бы свою душу в теле незра [д] ливе

¹ У зб. «Куранты» — «за нелюбим».

² Там же — «кращего».

Хоть было б сердце каменное растопится як восковое
Оченками зранил сердце як острой стрѣлою
Рученками примеш миле бесѣдуй со мною
любе мнѣ милый

Хоть бы кто мнѣ мог говорити
не можна ж нелюба любити
Бо не пристал до серденку як маю любити
А своего мила люблего как я буду жити³ аж до смерти

Чи я була чи не красная,
Чи я була чи не вдячная?
Змѣнилася за нелюбом,— ох нещасте мое! —
Утратила молодість і здоров'є свое!
Жаль си, боже!

А тепер я сама не знаю,
Що чинити, молода, маю.
Приправила б собі крильця на край світа летіти,
Аби я могла свого нелюба позбити.
—Тяжко серцю!

Чи не міла б кращого кѣго,
Хто б пристав до сердца мойого,
З ким було би коротати молодії літа,
Заживаючи утіхи з милим другом світа?
Сама винна!

І другий боль у серденьку маю,
Кого люблю,— ах! — не видаю,
Когда прийде на час малий, смуток забуваю,
Тільки то я, сиротонька, і утіхи маю —
свого любка!

Прошу тебе, мое серденько,
Приходь же ти ко мні пізенько,
Не допускай нелюбого тілом обладати,
Воліла б я тіло своє звірам на корм дати.
Прошу тебе і повторне,
Прошу ж, серце, і покорне!

Хоть було б сердце камінноє,
Розтопиться, як восковое.
Люби мене, молоденьку, щиро і зичливо,
А я тебе [любитиму вірно], незрадливо,
як би свою душу в тілі.

Оченьками зранив сердце, як острой стрілою,
Рученьками приймеш миле, бесідуй зо мною,
.....
.....
любо мні милий.

Хоть би хто мені мав говорити,
Що можна нелюба любити,
Як не пристав до серденька, чи ж могу любити,
Без свогого миленького як я буду жити
аж до смерти?

³ У зб. «Куранты» — «А милеґо свеґо люблю
як на свѣте буду жити».

ЧИ Я Ж ТОБІ ВИНОВЕН, ЩО ТАК УЧИНИЛА

Чи я ж те_бѣ ви_но_вен, что так у_чи_ни_ла По_ки_нув_ши пер_ва_го ин_ша_го влю_би_ла
 Чи я ж то_бі ви_но_вен, що так у_чи_ни_ла — по_ки_нув_ши пер_во_го, їн_шо_го влю_би_ла?

Чи я ж тебѣ виновен что так учинила
 Покинувши первого¹ иншаго влюбила
 Чи я ж тебѣ завинил что не взглянеш оком
 Я до тебе сердцем ты ж от мене боком
 Вспомни себѣ на тоє егда як давала
 Словом на то что в любви постоянно² стала
 Гдѣ подѣлися забавы где в любви размова

Нѣту нужды в першем друге когда сердцы³ нова⁴
 День и всю ночь не скучно было размовляти
 Очи очем были милы не хотѣли спати
 Будь же ты здорова я о том не дбаю
 Что влюбила ты другаго я о том не знаю⁵
 Люби ж себѣ кого хочешь довольно мне того
 Что я в першем в любви был а после мне много⁶

Чи я ж тобі виновен, що так учинила —
 Покинувши первого, іншого влюбила?
 Чи я ж тобі завинив, що не взглянеш оком —

Я до тебе сердцем, ти ж од мене боком?
 Вспомни собі на тоє, егда як давала
 Слово на то, що в любові постоянно стала!

¹ У зб. Муз. 3134 — «покинувши вѣрна друга».

² У зб. Муз. 3134 — «постоянна».

³ У зб. Увар. 689 — «в сердце новы».

⁴ Після цього у варіанті із зб. Муз. 3134
 нова строфа:

«Гей девонка, девонка, чи не жаль же тебѣ
 Як я служив вѣрно тебѣ гей гей спомни себѣ».

⁵ У зб. Муз. 3134 — «я сам добре знаю».

⁶ Увар. 689 — «Что я первым был в любви
 после мене много».

Де поділися забави, де в любові розмова? —
 Нігу нужди в першій другу, коли в серці новий.
 День і всю ніч не скучно було розмовляти,
 Очі очам були милі, не хотіли спати.

Будь же ти [собі] здорова, я о том не дбаю,
 Що взлюбила ти другого — я о том не знаю.
 Люби ж собі кого хочеш, доволно мні того,
 Що я першим в любові був, послі ж мене — много.

ЧОМУ Ж ТИ, СЕРДЕНЬКО, ПО САДУ СМУТНЕНЬКО ДА ХОДИЛА

Че- му ж ты сер- ден- ко по са- ду смут- нен- ка да хо- ди- ла,
 Для че- го лю- ба- су сво- и- ми ру- чень- ки да ло- ми- ла,
 - Чо- му ж ти, сер- день- ко, по са- ду смут- нень- ко да хо- ди- ла,
 для чо- го лю- бень- ка, сво- ї ру- чень- ки да ло- ми- ла?

1 Хо- ди- ла смут- нен- ка, для те- бя сер- ден- ко, же тя у се- бе не и- мь- ла: 2
 2 Хо- ди- ла смут- нень- ко для те- бе, сер- день- ко, же тя у се- бе не и- мі- ла. 2

* Варіант басового гілосу за збірником Муз. 2929:

Чему ж ты серденко по саду смутненка да ходила,
Для чего любасу своими рученьки¹ да ломила,
Ходила смутненка, для тебя серденко,

же тя у себе не имѣла: 2

Перестань теснити мое серденко да для мене,
Буду ж я ходити за все частенко да до тебѣ,

Приходи мой милый, что зволиш то чини,
будеш тем веселый у мене: 2

Пришел бы да боюсь у тебя собаки брехливые,
А челядь лихая и двери твои скрипчивые,
Я двери подмажу, собаки привяжу, челядь свою
вином напою: 2

Придешь ты до мене будеш ты лежати со мною,
Просплю ж я ноченку на подушечках да с тобою,
Приходи мой милый, дам тебѣ доволи,
во своем власном покою: 2

— Чому ж ти, серденько, по саду смутненько да ходила,
Для чого, любенька, свої рученьки да ломила?

— Ходила смутненько для тебе, серденько,
же тя у себе не иміла. (2)

— Перестань тескніти, моє серденько, да для мене,
Буду ж я ходити за все частенько да до тебе.

— Приходь же, мій милий, що зволиш, то чини,
будеш тим веселий у мене! (2)

— Прийшов би, да боюсь: у тебе собаки брехливі,
А челядь лихая і двері твої скрипчиві.

— Я двері підмажу, собаки прив'яжу, челядь свою
вином напою — (2)

Прийдеш ти до мене, будеш ти лежати зо мною,
Просплю ж я ніченьку на подушечках да з тобою.

Приходь же, мій милий, дам тобі доволі
у своєму власному покою. (2)

ЩИРИМ СЕРЦЕМ І ЛЮБИЛЕМ, І ДО ТЕБЕ ПРИХОДИЛЕМ

Щи-рым серд-цем и лю-би-ле, и до те-бѣ при-хо-ди-лем
Щи-рым сер-цем і лю-бив-лем, і до те-бе при-хо-див-лем

¹ У збірниках Муз. 2929, Q. XIV. 141 та ін.—
«Для чего, любасю, свои рученьки...»

Дѣ_чи_нен_ ко_сер_це_мо_е, ко_хан_но_е об_лю_бен_цѣ об_лю_бен_цѣ
 дѣ_чи_нонь_ко, мо_е_сер_це, ко_ха_но_е об_лю_бен_це, об_лю_бен_це!

Ширым сердцем и любиле¹, и до тебѣ приходилем
 Дѣвчиненко сердце мое, коханное # облюбенцѣ²
 Тяжко нужно² мнѣ без тебе, гдѣ я не очуя³ тебѣ
 Есть и пити не озмуся, слезами ся # облиюся²
 Пойду я сердце до тебе, погляну же я не тебе
 Свое сердце угамую, и с тобою # пожартую²
 Обойму ты сердце мое, утѣшу я сердце свое
 Возму тебѣ за рученку, и стисну я # помаленку²
 Любив и кохав я тебѣ, дѣвчиненко сердце мое
 Приходив часто до тебѣ, не выдаючи я тебѣ чи здорова
 А тепер я отхожу, и в дорогу прихожу
 Оставайся ты здорова, дѣвчиненко # черноброва²

Жаль мнѣ тышки отходячи, с тобою ся же знаючи
 Слезами ся обливаю, лице свое утираю ах смутное
 А плачучи промовляю, и сам себе проклиная
 Волен бых ся утопити, нежли тебя # не любити²
 Будь здорова дѣвчиненко, будь здорова ты серденко
 Все я тебе покидаю, господеву # поручаю²
 Нехай тебѣ поздоровить, и во всем ты благословит
 Дѣвчиненко сердце мое, сивенкая # голубенко²
 Бо я тебѣ не забуду, естли даст бог здоров буду
 Буду тебе вспоминати, и здоровья # засылати⁴²
 Спамен(а)тавши я о тебѣ, заплати⁵ мушу себѣ
 Что любивши да покину⁶, дѣвчиненку # черноброву²

¹ В інших вариантах — «да любилем».

² У зб. Муз. 3134 — «нудно».

³ У зб. Муз. 3134 — «обачу».

⁴ У зб. Муз. 3134 — «добрего».

⁵ «Заплакати» (?). В інших вариантах — «заплакавши».

⁶ У зб. Муз. 3134 — «покинул».

Щирим серцем і любилем, і до тебе приходилем,
Дівчинонько, моє серце, коханое облюбенце,
облюбенце!

Тяжко, нудно мні без тебе, гди я не очую тебе.
Їсти-пити не озмуся, сльозами ся обіллюся,
обіллюся!

Пійду, серце, я до тебе, [подивлюся] я на тебе,
Своє серце угамую і з тобою пожартую, пожартую!
Обійму тя, серце моє, втішу серденько я своє,
Возьму тебе за рученьку і стисну я помаленьку,
помаленьку!

Любив-кохав [тебе щиро], дівчинонько, серце моє,
Приходив часто до тебе, не видаючи я тебе,
чи здорова.

[Любив-кохав тебе дуже, дівчинонько, красна руже,
Не бачучи тебе знову, не відав я, чи здорова,
чи здорова!]

А тепера я отхожу і в дорогу [вже] вихожу,
Оставайся ти здорова, дівчинонько чорноброва,
чорноброва.

Жаль мні тяжкий, одходячи, з тобою ся же знаючи,
Сльозами ся обливаю, лице смутне утираю, утираю.

А плачучи, промовляю і сам себе проклинаю.
Волів би-х ся утопити, аніж тебе не любити,
не любити!

Будь здорова, дівчинонько, будь здорова ти,
серденько,

Вже я тебе покидаю, господові поручаю, поручаю.
Нехай тебе поздоровить і у всім тя благословить,
Серце моє, дівчинонько, сивенькая голубононько,
голубононько!

Бо я тебе не забуду, если, даст бог, здоров буду,
Буду тебе вспоминати і здоров'я засилати,
засилати!

Спам'ятавши я о тобі, заплакати мушу собі,
Що, любивши, да покинув дівчиноньку чорнобриву,
чорнобриву!

ЖАРТІВЛИВІ КАНТИ

БУЛО В ЛИТВИНКИ ЧОТИРИ ДОЧКИ

Бу - ло в лит - вин - кь, бу - ло в лит - вин - кь че - ты - ре доч - ки
Бу - ло в лит - вин - ки, бу - ло в лит - вин - ки чо - ти - ри доч - ки,

че - ты - ре доч - ки Трай рю - му рю - му рю - му да вти - хи да в смь - хи Ра - дос - ти ве - се - лос - ти мо - є - я
чо - ти - ри доч - ки Трай рю - му, рю - му, рю - му, да вті - хи да смі - хи ра - дос - ті, ве - се - лос - ті мо - є - я.

Было в литвинкѣ 2 четыре дочки 2
Трай рюму рюму рюму да втихи да в смѣхи
Радости веселости моя¹
Першую отдав 2 за хлѣбничка за пекарничка
Трай рюму рюму рюму...
Другую отдав 2 за дудничка за гудошничка
Трай рюму рюму рюму...
Третю отдав 2 за чепничка чеботарничка
Трай рюму рюму рюму...
Четвертую отдав 2 за книжничка за паперничка
Трай рюму рюму рюму...
Первый зять ѣдет 2 воз хлебов везет 2
Трай рюму рюму рюму...
Батькови хлѣбец матери хлѣбец

Сестрице студен да и тот дурен²
Другий зять ѣдет 2 воз дудок везет 2
Трай рюму рюму рюму...
Батькови дудка матери дудка
Сестрице вучки бери в обе ручки³
Третий зять ѣдет 2 воз чебот везет 2
Трай рюму рюму рюму...
Батькови чебот матери чебот
Сестрице черевик да и тот невелик⁴
Четвертый зять ѣдет 2 воз книжек везет 2
Трай рюму рюму рюму...
Батькови ермолой матери трафолой
Сестрице актай куды хош туды пхай⁵

Було в литвинки (2) чотири дочки (2).
Трай рюму, рюму, рюму, да втихи да сміхи
Радості, веселості моя.
Першу оддала (2) за хлѣбничка, за пекарничка.
Трай рюму, рюму, рюму...
Другу оддала (2) за дудничка, за гудошничка.
Трай рюму, рюму, рюму...
Третю оддала (2) за чепничка, чеботарничка.
Трай рюму, рюму, рюму...
Четверту оддала (2) за книжничка, за паперничка.
Трай рюму, рюму, рюму...
Первий зять їде (2), віз хлѣбів везе (2).
Трай рюму, рюму, рюму...
Батькові хлѣбец, матері хлѣбец,
Сестриці студен, да й той дурен.
[Трай рюму, рюму, рюму...]

Другий зять їде (2), віз дудок везе (2).
[Трай рюму, рюму, рюму...]
Батькові дудка, матері дудка,
Сестриці в[г]учки, бери в обі ручки.
[Трай рюму, рюму, рюму...]
Третий зять їде (2), віз чобіт везе (2).
Трай рюму, рюму, рюму...
Батькові чобіт, матері чобіт,
Сестриці черевик, да й той невелик.
[Трай рюму, рюму, рюму...]
Четвертий зять їде (2), віз книжок везе (2).
Трай рюму, рюму, рюму...
Батькові ермолой, матері трафолой,
Сестриці октай, куды хоч, туди пхай.
[Трай рюму, рюму, рюму...]

¹ Останні два рядки об'єднані в приспів, який надалі подається скорочено.

2—5 Далі, виходячи з музики, їде приспів.

БУВ У МЕНЕ ОДИН ВІЛ, А У ТОГО ВОЛА ОДИН РІГ

Был у ме не о дин вол, а у то го во ла о дин рог
 Був у ме не о дин вїл, а у то го во ла о дин рїг.

Мак сим Мак сим Мак си мен ко мо е сер ден ко
 — Мак сим, Мак сим, Мак си мень ко, мо е сер день ко

• Варіант баса за збірником Твер. 157:

Был у мене один вол, а у того вола один рог
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Изору ж я нивонку в чистом полъ в запъчку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Посъю я ръпонку в чистом полъ в запъчку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да вродись моя ръпонка хоч невеличка солоденка
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да внадится тещенка и моя родная свестенка

Максим Максим Максименко мое серденко
 Поставлю я сѣточку в чистом полъ в запъчку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да уловлю ж я тещенку и свою родную свестенку
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Привяжу ж я до столпа а сам пойду до попа
 Максим Максим Максименко мое серденко
 Да благослови ж ты мнѣ отченку повалити тещенку
 Максим Максим Максименко мое серденко

Давай моя серденко
Шелеха не взяла, седм раз даром дала

Давай моя дуненько,
Давай моя серденко

Веліла мні мати зелен ячмінь жати.
— Жни, жни, моя донёнько,
Жни, жни, мое серденько!

Ячменное зерно уколело в стегно.
— Терпи, моя донёнько,
Терпи, мое серденько!

Ячменю не жала, меж межі лежала.
— Лежи, моя донёнько,
Лежи, мое серденько!

Веліла мні мати за шелех раз дати.
— Давай, моя доненько,
Давай, мое серденько!

Снопочок нажала, к серденьку
прижала.
— Жми, жми, моя донёнько,
Жми, жми, мое серденько!

Шелеха не взяла, седм раз даром дала.
— Давай, моя доненько,
Давай, мое серденько!

ДА ОРАВ МУЖИК ПРИ ДОРОЗІ

Да о-рав му-жик при до-ро-зе 2 Гей, гей, при до-ро-зе, гей, гей при до-ро- зе
Да о-рав му-жик при до-ро-зі, 2 Гей, гей, при до-ро-зі, гей, гей при до-ро- зі

Да орал мужик при дорозе 2
Гей, гей при дорозе, гей, гей при дорозе
Да повѣсил торбу на березе 2
Гей, гей на березе, гей, гей на березе
Да й там дѣвки грибки брали 2
Гей, гей грибки брали, гей, гей грибки брали
Да они ж суки торбу скрали 2
Гей, гей торбу скрали, гей, гей торбу скрали
Да една ж дѣвчина Катерина 2
Гей, гей Катерина, гей, гей Катерина
По конец брегу ноги мыла 2
Гей, гей ноги мыла, гей, гей ноги мыла
В семинарию заблукалась 2
Гей, гей заблукалась, гей, гей заблукалась
Да ея ж мати питалась 2

Гей, гей питалась, гей, гей питалась
Да й где ты ночи ночевала 2
Гей, гей ночевала, гей, гей ночевала
Ночевала ж я с школярами 2
Гей, гей с школярами, гей, гей с школярами
Да под черными соболями 2
Гей, гей соболями, гей, гей соболями
Да дали ж мне, соболи знати 2
Гей, гей соболи знати, гей, гей соболи знати
Да й там было мне тепленко 2
Гей, гей мне тепленко, гей, гей мне тепленко
Да болит же мое й серденко 2
Гей, гей мое й серденко, гей, гей мое й серденко
Да горит же моя душенька 2
Гей, гей моя душенька, гей, гей моя душенька

Да орав мужик при дорозі, (2)
Гей, гей при дорозі, гей, гей при дорозі,
Да повісив торбу на березі, (2)
Гей, гей на березі, гей, гей на березі.
Да й там дівки грибки брали, (2)
Гей, гей грибки брали, гей, гей грибки брали,
Да вони ж, суки, торбу вкрали, (2)
Гей, гей торбу вкрали, гей, гей торбу вкрали.
Да една ж дівчина Катерина, (2)
Гей, гей Катерина, гей, гей Катерина,
По кінець брегу ноги мила. (2)
Гей, гей ноги мила, гей, гей ноги мила,
В семинарію заблукалась, (2)
Гей, гей заблукалась, гей, гей заблукалась.
Да її ж мати питалась, (2)

Гей, гей питалась, гей, гей питалась:
— Да й де ти ночі ночувала, (2)
Гей, гей ночувала, гей, гей ночувала? —
— Ночувала ж я з школярами, (2)
Гей, гей з школярами, гей, гей з школярами,
Да під чорними соболями, (2)
Гей, гей соболями, гей, гей соболями.
Да дали ж мні соболі знати, (2)
Гей, гей соболі знати, гей, гей соболі знати,
Да було мені там тепленько, (2)
Гей, гей мні тепленько, гей, гей мні тепленько.
Да болить же мое серденько, (2)
Гей, гей мое серденько, гей, гей мое серденько,
Да горить же моя душенька, (2)
Гей, гей моя душенька, гей, гей моя душенька.

ДА ПІД ВИШНЕЮ, ПІД ЧЕРЕШНЕЮ

Да под виш_ не_ ю под че_реш_ не_ ю Сто_ит ста_ ры з мола_до_ ю як из я_ го_до_ ю
 Да під виш_ не_ ю, під че_реш_ не_ ю, сто_їть ста_ рий з мола_до_ ю, як із я_ го_до_ ю.

Да под вишнею под черешнею
 Стоїть стары з молодою як из ягодою
 Да й просилася да й молилася
 Пусти ж мене мой старенки дойти до батенки
 Не пушу ж тебе бо зрадиш мене

Хочеш мене старенкого покинуть одного¹
 Ой умри умри старья кости
 Жаль се боже мнѣ в юности моей молодости
 Ой не вмираеш не пропадаеш
 Толко мене молоденку да не забавляеш

Да під вишнею, під черешнею,
 Стоїть старий з молодою, як із ягодою.
 Да й просилася, да й молилася:
 — Пусти ж мене, мій старенький, дойти до батенька!
 — Не пушу я тебе, бо ти зрадиш мене,

Хочеш мене старенького покинуть одного.
 — Ой умри, умри, старії кості,
 Зжалься, боже, мні в юності з моєї молодості!
 Ой не вмираеш, не пропадаєш,
 Тільки мене молоденьку да не забавляєш!

¹ У збірниках Муз. 2583 і Тит. 4487
 після цих слів іде така вставка:

Ой не кидай любко не кидай голубко
 На чужой стороні при лихой годині 2

Куплю тебе хатку еще синожатку
 И ставок и млинок и вишневенкий садок 2
 Я не хошу хатки ани синожатки
 Ни ставка ни млинка ни вишневого садка 2

ДВА КАПЛУНА-ХОРОБРУНА ЖИТО МОЛОТИЛИ

Два каплю на, хо-робру на, жи-то мо-ло-ти-ли, Двѣ ко-ку-ши, ми-мо хо-жи, то до-мой но-си-ли
 Два каплю на- хо-робру на жи-то мо-ло-ти-ли, двѣ ко-ко-ш- ми-мо-хо-жі до-мли-на на- си-ли.

* Фрагмент канта за збірником Муз. 2473:

** Друга частина канта може повторюватись (як у збірнику Муз. 2473).

Два каплуна ¹, хоробруна, жито молотили,
 Двѣ кокуши, мимо хожи, то до мой носили:
 Козел мелет, пожираєт ², коза посыпаєт,
 Два барана, як два брата, тут же подгребали:
 Двѣ лисицы, на полицѣ, оченцами хлоп хлоп,
 Коростеля, на постелѣ, ноженцами топ топ:

Шука рыбку, продавала, свинья покупала,
 А лисица, аки птица, деньги обирала:
 Двѣ совицы, однолицы, шли вязку вязати,
 Залупивши, хвосты своя, да ж... казати:
 Медвѣдь сидя, на колодѣ, рукавицы кроєт,
 Свалившись, с колоды, да на бабу лает ³:

¹ У зб. Муз. 2473, виданому Т. Ливановою — «Два каплуна».

² Там же — «позираєт».

³ Там же — «Свалившись с колоды да на бабу лает».

Два каплуна-хорубруна жито молотили,
 Дві кокоші-мимохожі до млина носили.
 Козли мелють, позирають, кози засипають,
 Два барани, як два брати, тут же підгрібають.
 Дві лисиці на полиці оченьками хлоп-хлоп,
 Коростелі на постелі ніженьками топ-топ.

Щука рибку продавала, свиня купувала,
 А лисиця, яко птиця, гроші збирала.
 Дві совиці однолиці йшли в'язку в'язати,
 Залупивши хвості свої, да ж... казати.
 Медвідь, сидя на колоді, рукавиці крає,
 Обвалився із колоди, да на бабу лає.

НАШІ КОНОПЕЛЬКИ В ЗИМІ ЗЕЛЕНЕНЬКІ

The musical score consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 2/4. The lyrics are written below the vocal line.

На_ши ко_но_пел_ки
 в зи_м' зе_ле_нен_ки,
 На_ші ко_но_пель_ки
 в зи_мі зе_ле_нень_кі,

¶ Са_ми о_ни не бе_рут_ся а нам не да_ють_ся: 2:
 ¶ са_мі о_ні не бе_руть_ся, а нам не да_ють_ся. 2

Наші конопельки в зим' зелененькі,
 # Сами они не берутся а нам не даются: 2:
 Ай б'да ж на меня да не сос'д соль ми,

Жену его фа соль ля соль на кровать ми ре ут: 2:
 А ты стар'ий соль ми дай же покой фа ут,
 # А я е' не фа соль ми, коли она ля ре: 2:

Наші конопельки в зимі зелененькі,
 Самі они не беруться а нам не даються, (2)
 Ой біда ж на мене, да не сусід соль мі

Жону його фа соль ля соль, на кровать мі ре ут, (2)
 А ти, стар'ий соль мі, дай же покой фа ут,
 А я її не фа соль мі, коли она ля ре. (2)

ПІД ДУБОМ, ПІД ДУБОМ, ПІД ДУБИНОЮ

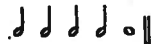
Под ду-бом под ду-бом под ду- би- но- ю 2 Ко- ва-ли ку- ють ко- ва- ли ку- ють
 Під ду-бом, під ду- бом, під ду- би- но- ю 2 ко- ва-лі ку- ють, ко- ва- лі ку- ють.

Ко- ва- лю ко- ва- лю о- куй же ми я- е 2 О- куй же ми о- бь за- пла- чу то- бь
 Ко- ва- лю, ко- ва- лю, о- куй же ми я- ї, 2 о- куй же ми о- бі, за- пла- чу то- бі!

Па- нень- ко го- лу- бен- ко же- ляз- но бен- зе [2] Трам трам трам трам трам трам же- ляз- но бен- зе
 Па- нонь- ку, го- лу- бонь- ку, же- ляз- но бен- зе, [2] трам, трам, трам, трам, трам, трам же- ляз- но бен- зе.

• В збірнику «Куранти» написано лише мелодію і бас. Середній голос реконструйований упорядником.

** Мабуть ритм у всіх голосах повинен бути таким:

- Под дубом под дубом под дубиною 2
Ковали кують [2]
Ковалю ковалю окуй же ми яе 2
Окуй же мі обь заплачу тобь
- # Паненько голубенко желязно бензе 2
Трам [6] желязно бензе 2
Под вязем под вязем под вязиною 2
Токарі точать [2]
Токарю токарю уточ же ми яе 2
Уточ же мі обь заплачу тобь.
- # Паненко голубенко точало бензе 2
Фари дин [2] дон [2] точало бензе 2
Под дубом... 2
Шевчіки шіють [2]
Шевчику шевчику ушей же ми яе 2
Ушей же мі обь заплачу тобь
- # Паненко голубенко сукняно бензе 2
Трам [6] сукняно бензе 2
Под вязем... 2
Маляры малкуют [2]
Маляру маляру умалой ми яе 2
Умалой мі обь заплачу тобь
- # Паненко голубенко малевано бензе 2
Фари дин [2] дон [2] малевано бензе 2
Под дубом... 2
Златікі¹ злотят [2]
Златічку златічку позлоть ми яе 2
Позлоть же мі обь заплачу тобь
- # Паненко голубенко злочано бензе. 2
Ха-ха [6] злочано бензе
Хи-хи [6] злочано бензе

- Під дубом, під дубом, під дубиною (2)
Ковалі кують. (2)
— Ковалю, ковалю, окуй же мі яї, (2)
Окуй же мі обі, заплачу тобі!
— Паноньку, голубоньку, желязно бензе, (2)
Трам (6), желязно бензе. (2)
Під вязом, під вязом, під вязиною (2)
Токарі точать. (2)
— Токарю, токарю, уточ же мі яї, (2)
Уточ же мі обі, заплачу тобі!
— Паноньку, голубоньку, точено бензе (2)
Фари дин, (2) дон, (2) точено бензе. (2)
Під дубом... (2)
Шевчіки шіють. (2)
— Шевчику, шевчику, уший же мі яї, (2)
- Уший же мі обі, заплачу тобі!
— Паноньку, голубоньку, сукняно бензе (2)
Трам, (6) сукняно бензе. (2)
Під вязом... (2)
Малярі малкуют. (2)
— Маляру, маляру, змалюй мі яї, (2)
Змалюй мі обі, заплачу тобі.
— Паноньку, голубоньку, мальовано бензе (2)
Фари дин, (2) дон, (2) мальовано бензе. (2)
Під дубом... (2)
Златники злотять. (2)
— Златничку, златничку, позолоть мі яї (2)
Позлоть мі обі, заплачу тобі!
— Паноньку, голубоньку, злочано бензе. (2)
Ха-ха (6), злочано бензе!
Хи-хи, (6) злочано бензе!

¹ У вар. Тит. 4285 — «златнички».

ПІШЛА КУМА ГОРЕВАТЬ, ДА НА НИВУ ЗАЖИНАТЬ

Пошла ку-ма го-ре-вать да на ни-ву за-жи-нать Ой хав хав-ки да на ни-ву за-жи-нать
 Пішла ку-ма го-ре-вать, да на ни-ву за-жи-нать. Ой, хав, хав-ки, да на ни-ву за-жи-нать!

• Мелодія за збірником Тит. 4070:

Пошла кума горевать да на ниву зажинать
 Ой хав хавки да на ниву зажинать
 Да нажала снопик, да нажала и другой
 Ой хав хавки да нажала и другой
 Ой кум до кумы да межею прилез¹
 Ой хав хавки да межею прилез
 Стал кум кумь догадать², чьм куму даровать

Ой хав хавки чьм куму даровать
 Даровал бы я куму тьми сапогами.
 Ой хав хавки тьми сапогами
 Тьми сапогами, тьми сафьянными³
 Ой хав хавки тьми сафьянными
 Стала кума обувать, стала ногу задирать
 Ой хав хавки стала ногу задирать

¹ У зб. Тит. 4070 — «перелъз».

² У зб. Тит. 4070 — «загадать».

³ Там же — «московскими».

Кум кумъ здивовал, чево сроду не видал
Ой хав хавки чево сроду не видал
Чи ты куме дурень, чи ты неразумен
Ой хав хавки чи ты неразумен
Чи ты в лѣсѣ не бывал, чи ты зверя не видал
Ой хав хавки чи ты зверя не видал

Ой коли б барсук, то б согнувся в сук
Ой хав хавки то б согнувся в сук
Ой коли б порося, то бы шерсть хороша
Ой хав хавки то бы шерсть хороша
Ой коли б лиска, то б шерсть слиска⁴
Ой хав хавки то б шерсть слиска

Пішла кума горевать, да на ниву зажинать.
Ой хав, хавки, да на ниву зажинать!

Да нажала снопик, да нажала й другий.
Ой хав, хавки, да нажала й другий!

Ой кум до куми да межею переліз.
Ой хав, хавки, да межею переліз!

Став кум кумі догоджать, чим куму дарувать.
Ой хав, хавки, чим куму дарувать!

— Дарував би я куму тими сапогами.
Ой хав, хавки, тими сапогами!

Тими сапогами, тими саф'янними.
Ой хав, хавки, тими саф'янними!

Стала кума обувать, стала ногу задирать.
Ой хав, хавки, стала ногу задирать!

Кум кумі здивував, чого зроду не видав.
Ой хав, хавки, чого зроду не видав!

— Чи ти, куме, дурень, чи ти нерозумен?
Ой хав, хавки, чи ти нерозумен?

Чи ти в лісі не бував, чи ти звіря не видав?
Ой хав, хавки, чи ти звіря не видав?

— Ой коли б барсук, то б согнувся в сук.
Ой хав, хавки, то б согнувся в сук!

Ой коли б порося, то би шерсть хороша.
Ой хав, хавки, то би шерсть хороша!

Ой коли б лиска, то б шерсть [була] слизька.
Ой хав, хавки, то б шерсть [була] слизька!

⁴ У зб. Тит. 4070 — «слизка».

ПОРОДИЛА ЧЕЧИТОЧКА СЕМЕРО ДІТОК

*) **)

По ро ди ла че че точ ка се ме ро де ток Єв до сью
 По ро ди ла че чи точ ка се ме ро ді ток Єв до сью

Фе до сью Бар ба ри ну Ка те ри ну Аг ри пи ну Ма ри ну На ста сью сво ю
 Фе до сью, Бар ба ри ну, Ка те ри ну, Аг ри пи ну, Ма ри ну, Нас та сью сво ю

* В оригіналі верхній голос записано у сопрановому ключі, але розшифровка показала, що цей ключ записано помилково (мелодія дисонує з іншими голосами). Мабуть тут повинен бути альтівний ключ. Подібна ситуація спостерігалась і у канті «Перепеличонка я невідличенька» з того ж збірника (Твер. 153), що дозволяє нам вважати це загальною помилкою даного пісенника.

** В деяких варіантах цього канта перша частина повторюється.

Породила чечеточка семеро деток
Евдосью Федосью Барбарину¹ Катерину Агрипину
Марину Настасью свою

Воскормивши своих дѣток, замуж отдаєт
За Захара Евдосью за Макара Федосью
За Стефана Барбарину за Ивана Катерину
За Демида Агрипину за Андрея Марину Настасью свою
Были гости хорошіє и далекіє
Из Кракова пан Стецко изє Льова пан Мицко
Из Кієва пан Грицко и со паньями²
Стройно гойно гучно бучно прїезжали

Породила чечіточка семеро діток:
Євдосю, Федосю, Барбарину, Катерину, Агрипину,
Марину, Настасю свою.

Воскормивши своїх діток, замуж оддає:
За Захара — Євдосю, за Макара — Федосю,
За Стефана — Барбарину, за Івана — Катерину,
За Демида — Агрипину, за Андрея — Марину,
Настасю свою.

Були гості хороші і далекі:
Из Кракова — пан Стецько, изє Льова — пан Мицько,
Из Києва — пан Грицько, изє панями.
Стройно, гойно, гучно, бучно прїїзжали:

Всѣ в соболих кавтанах и в золотых поясах
И в червонных чеботах и в пуховых колпаках
и в фerezиях³

Были панны малодицы и удовицы
Гася Мася Маруся Зася Вося⁴ Настуся Маргарета
До колечка к огороду увивалися
Скакали плясали танцевали играли
Мед горелку подпивали упивалися⁵
Першій гостю пане Костю потешай всех нас
Господину чечету за такую охоту
Зятем и гостем и прїїзжимо людем и женѣ его⁶

Всі в соболіх каптанáх і в золотих поясах,
І в червоних чоботáх, і в пухóвих ковпаках,
і в фerezіях.

Були панни, молодиці й удовиці:
Гася, Мася, Маруся, Зося, Вося, Настуся,
Маргарета.

До колечка к огороду увивалися,
Скакали, плясали, танцьовали, играли,
Мед-горілку підпивали, упивалися.
— Перший гостю, пане Костю, потішай всіх нас!
— Господину чечóту за такую охоту,
Зятем і гостем, і прїїзжим людем і жені його!

¹ В інших варіантах пісні — «Варварину».

² У зб. Чулкова — «пан Грицкой, Смецкой, Куцай и Бублейко из Кієва, Кракова, Полтави и Лубен».

³ В інших варіантах — «Всѣ в собольих колпаках и в червонных чеботах, и в золотых поясах, и в фerezіях».

⁴ У зб. Тит. 4070 — «Гося».

⁵ Там же: «Вкруг полечка короводцом увивалися Скакали плясали танцевали играли Мед и пиво подпивали и вином ся охмѣляли из горѣлкою».

⁶ У зб. Тит. 4070 кінцівка дещо інша: «Дай всем же тем гостям и прїїзжим всем людем потом веселю».

СИДИТЬ СОВА НА ПЕЧИ, КРИЛЕЧКАМИ ТРЕПУЧИ

Си_ дит со_ ва на пе_ чи кры_ лыш_ ка_ ми тре_ пу_ чи,
 Си_ дить со_ ва на пе_ чи, кри_ леч_ ка_ ми тре_ пу_ чи,

О_ чен_ ца_ ми хлоп, хлоп, хлоп, Но_ жен_ ца_ ми топ, топ, топ. Бил ме_ ня муж, мой муж му_ жи_ чок:
 о_ чень_ ка_ ми хлоп, хлоп, хлоп, ні_ жен_ ка_ ми топ, топ, топ. Бив ме_ не муж, мій муж, му_ жи_ чок,

На_ вя_ зав ни_ точ_ ку на со_ ло_ ми_ ноч_ ку, Кость пе_ ре_ бил, пе_ ре_ бил, пе_ ре_ бил:
 На_ в'я_ зав ни_ точ_ ку на со_ ло_ ми_ ноч_ ку, хість пе_ ре_ бив, пе_ ре_ бив, пе_ ре_ бив.

Сидит сова на печи крылышками трепучи,
Оценцами хлоп, хлоп, хлоп,
Ноженцами топ, топ, топ¹.
Бил меня муж, мой муж мужичек:
Навязав ниточку на соломиночку,
Кость перебил, перебил, перебил:
Сидит сова на печи крылышками трепучи,
Оценцами хлоп, хлоп, хлоп,
Ноженцами топ, топ, топ:
Бил меня муж два раза вдруг:
Тоненким прутиком з веничка хлыстичком:
Чик, чик, чик, чик, чик, чик:

Сидит сова на печи крылышками трепучи,
Оценцами хлоп, хлоп, хлоп,
Ноженцами топ, топ, топ:
Я ж с того зла, млада спать легла²:
Встала раненко, умылась беленко:
После дала и позавтракала й пожаловала:
Сидит сова на печи крылышками трепучи,
Оценцами хлоп, хлоп, хлоп,
Ноженцами топ, топ, топ:
Съела я вола, и два барана,
Семдесят поросят, осьмеро гусяток:
Три горшка кашки,³ еще голодна:

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
Ніженьками топ, топ, топ.

Бив мене муж, мій муж, мужичок,
Нав'язав ниточку на соломиночку,
Кість перебив, перебив, перебив.

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
Ніженьками топ, топ, топ.

Бив мене муж два рази вдруге,
Тоненьким прутиком з віничка хлистичком
Чик, чик, чик, чик, чик, чик,

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
Ніженьками топ, топ, топ.

Я із того зла спатоньки лягла,
Встала ранесенько, вмилась білесенько,
Поснідала і позавтракала.

Сидить сова на печі, крилечками трепучи,
Оченьками хлоп, хлоп, хлоп,
Ніженьками топ, топ, топ.

З'їла я вола і два барана,
Сімдесят поросят, осьмеро гусенят,
Три горшка кашки, а ще голодна.

¹ У зб. Тит. 4487 — «Оченками луп луп луп
Ноженками туп туп туп»

² Там же — «Я же с того зла спатонки лягла»

³ Там же — «Зъела я вола и два барана
Съмдесят поросят осьмеро гусенят
Четыре качечки».

СТУКНУЛО, ГРЯКНУЛО В ЛІСІ, КОМАР ІЗ ДУБА ЗВАЛИВСЯ

Стукнуло грюкнуло в лісї комар з дубу свалився¹
 І страфил на коренище збив догола плечище
 От того стуку і грому шум по дубровому дону
 Слетались мухи горюхи великіє громатухи
 Тяшко от сердца вздыхали к комару припадали
 Ой ти наш комару, жаль тебе непомалу
 Как будеш ти умирати гдѣ тебе поховати

Поховайте мене в полі на широком раздолї
 Поминайте мене в дубровѣ при путі при дорогѣ
 Почто далече в дубровѣ а не к рѣкѣ в дубровѣ
 Тамо казаки бувають горїлку испивають
 Там на войну выежжають комара поминають
 Тут дѣ лежить комарище славний наш козачище
 Того дѣ наш т (ѣ) я боярин всему лѣсу хазяїн

Стукнуло, грюкнуло в лісі, комар із дуба свалився
 Натрафив на коренище, збив догола плечище.
 Од того стуку і грому шум по дубровому дону.
 Злітались мухи-горюхи, великії громатухи,
 Тяжко од сердца вздыхали, до комара припадали:
 — Ой ти, наш [друзе] комару,
 — Як будеш ти умирати, жаль [нам] тебе непомалу,
 де [нам] тебе поховати?

— Поховайте мене в полі, на широкому раздолї,
 Поховайте мене у дїброві, при путі, при дорозі.
 — Пощо далеко в дїброві, а не к ріці в дїброві?
 — Тамо казаки бувають, горїлку ізпивають,
 Там на війну виїзджають, комара поминають:
 — Тут бо лежить комарище, славний наш козачище,
 Той бо наш є боярин, всьому лісу хазяїн.

¹ Кожен рядок тексту повторюється двічі.

ЧИ ТО НЕ ДИВО, ЯК ТА МОЛОДИЦЯ

То ли не ди_ во я кто мо_ ло_ ди_ ца Са_ ма ле_ жит на пе_ чи но_ ги на по_ ли_ це
 Чи то не ди_ во, як та мо_ ло_ ди_ ця — са_ ма ле_ жить на пе_ чі, — но_ ги — на по_ ли_ ці?

То ли не диво я кто молодица
 Сама лежит на печи ноги не полице
 А во поли во удоли церковка стояла
 Там попадья добра была людей избирала
 Сходилися во церковку Богу ся молити
 Попа в церкви не застали, пішов пива пити
 Хвалилася попадья село запалити

Что некому попадью в селъ повалити
 Изобразя селянин и попадью повалил...
 Оженився де гончар полны пор [т]ки он намчал
 Не прогнева [й]сь моя мила всё то будет глина
 Омывайся не мочась ходи ко мне по ночам
 Ково любиш ково знаеш всегда приходити

Чи то не диво, як та молодиця —
 Сама лежить на печі, ноги — на полиці?
 А во полі на удолі церковка стояла,
 Там попаддя добра була, людей ізбирала.
 Сходилися у церковку богу ся молити,
 Попа в церкві не застали, пішов пива пити.
 Хвалилася попаддя село запалити,
 Що нікому попаддю в селі повалити.

Ізібрався селянин і попаддю повалив...
 Оженився де гончар, повні пор [т]ки он намітав.
 — Не прогнівайсь, моя мила, все то буде
 глина!
 — Омивайся, не мочась, ходи ко мні по
 ночам!
 Кого любиш, кого знаєш, всегда приходити.

ЩИГОЛЬ ТУГУ МАЄ, ПОРОДУ ЗБИРАЄ

*)

Щи- голь ту- гу ма- єт по- ро- ду зби- ра- єт,
 Щи- голь ту- гу ма- є, по- ро- ду зби- ра- є,

Не хо- щет є- дин мѣш- ка- ти же- ни- ти- ся ма- єт: 2:
 не хо- ще є- дин меш- кв- ти, же- ни- ти- ся ма- є. 2

• В інших варіантах цього канта початкова посівка децю інша:

Щиголь тугу маєт породу збираєт,
 # Не хоцет един мѣшкати женитися маєт: 2:
 Полюбив синицу, врабеву сестрицу,
 # Полстивую изячную и пенкную птицу: 2:
 Раненко он вставши поязд избираєт,
 # Соловейко с снигирями в бояры сѣдаєт: 2:
 А зазула свашка сорока свѣтилка,
 # А гусак в [к]обзу играєт пенкная музыка: 2:
 А хрустов возница бо і он як птица,
 # Бо ему тѣотка родна младая синица: 2:
 А скворец извоцик, перепел придверщик,

Един ѣздит други стрежет
 как прибудет вѣстник: 2:
 Воробейко друшка да и галка клушка,
 # Бо і она пришла тут жо хороша стряпушка: 2:
 А на коростелю взвалили постелю,
 # Да отвезет пока ѣздит поязд до костелю: 2:
 Чижик провожаєт а стрижики встрѣчаєт,
 # А зябелка в купѣ с ними вдячнѣ поздравляєт: 2:
 Здравствуй бачко с мачкой щиголь ис синичкой,
 # И со всѣм своим прибраннем вот вам
 поклон ниской: 2:

Щиголь тугу має, породу збирає,
 Не хоцє един мѣшкати, женитися має. (2)
 Полюбив синицу, врабѣову сестрицу,
 Полстивую, изячную і пенкную птицу. (2)
 Ранєнько он вставши, поязд їзбирає:
 Соловейко з снїгирями в бояри сїдає, (2)
 А зозуля — свашка, сорока — свїтилка,
 А гусак в кобзу грає — пенкная музыка; (2)
 А хрущ — [за] возницю, бо і он, як птиця,
 Бо йому рїдна тїтка молода синиця; (2)
 А скворець — извоцик, перепел — придвїрщик —
 Един їздить, другий стреже, як прибудє вїстник; (2)
 Воробейко — дружка, да і галка — клушка,
 Бо і она прийшла тут же — хороша стряпушка; (2)

А на коростелю звалили постелю,
 Да отвезє поки їздить поязд до костелю; (2)
 Чижик провожає, а стрижики стрїчає,
 А зябелка вкупї з ними вдячнє поздравляє: (2)
 — Здравстуй, бачко з мачкой, щиголь їз синичкой,
 І зо всїм своїм прибраннем,
 от вам поклон низькой! (2)

КАНТИ СОЦІАЛЬНІ, МОРАЛІСТИЧНІ ТА ІНШІ

БИЛА ПАННА МНІШКА ВО КЛЯШТОРУ

Музична партитура для голосу та фортепіано. Включає три системи нот: верхня (голос), середня (ліва рука фортепіано) та нижня (права рука фортепіано). Текст пісні розташований між першою та другою системою нот.

Би_ ла пан_ на мнішка во кляш те_ ру
И му_ ро_ ва_ ла_ ся во ко_ мор_ зу # Для све_ го для ми_ ле_ го ду_ шеа_ но_ го по_ ці_ ще_ ня 2
Би_ ла пан_ на мнішка во кляш_ то_ ру # для све_ го для ми_ ле_ го ду_ шеа_ но_ го по_ ці_ щен_ ня. 2
і му_ ро_ ва_ ла_ ся во ко_ мо_ ру

Была панна мнишка во кляштеру
И муровалася во коморзу
Для свего для милега душевного поціценья 2
Был же там един ксеонж Бартломей
И спущался оконечком до ней

Для свего для милега душевного поціценья 2
Узрила панна мнишка что сирота
Дала доткнуть до свего живота
Для свего для милега душевного поціценья 2

Была панна мнишка во кляштору
И муровалася во комору
Для свего для милега душевного поціщення. (2)
Был же там един ксьонж Бартоломей
И спущался оконечком до ней

Для свего для милега
душевного поціщення. (2)
Взривши панна мнишка, що сирота,
Дала доткнуть до свего живота
Для свего для милега душевного поціщення. (2)

ДВА БРАТА МИЛІ СІНО КОСИЛИ

Музична партитура для голосу та фортепіано. Вона складається з трьох систем: верхня система — голос (лінійка з ключем фа), середня — фортепіано (лінійка з ключем фа), нижня — фортепіано (лінійка з ключем соль). Темпознак 1/2, тональність фа мажор. Текст пісні розташований між верхньою та середньою системами.

Два бра_ та ми_ лы сь_ но ко_ си_ ли Да там при до_ ли_ нъ
Два бра_ та ми_ лі сі_ но ко_ си_ ли, да там при до_ ли_ ні,

*)

#Тре-тя-я сест-ра ку-ша-нье нес-ла Да там при зѣ-лѣ-ной 2
 #тре-тя-я сест-ра ку-шан-не нес-ла, да там при зе-ле-ній. 2

• Фрагмент другої половини канта за збірником Тит. 4070:

Два брата милы сѣно косили
 Да там при долиниѣ
 Третья сестра кушанье несла
 Да там при зѣлѣной 2
 Встрѣтили ея два дворянина
 Да там при долиниѣ
 Дали Анусѣ коня держати
 Да там при зѣлѣной 2
 А сами сѣли кушанье съели
 Да там при долиниѣ
 Вида Ануся что они жартуют
 Да там при зѣлѣной 2

Пустила кони¹ в чистое полѣ
 Да там при долиниѣ
 Сама просилась² в Черное море
 Да там при зѣлѣной 2
 Нѣх мое тѣло рыбки съели
 Да там при долиниѣ
 Нѣх мои руки не стерпят муки
 Да там при зѣлѣной 2
 Нѣх мои очи песочик сточи
 Ой там при долиниѣ
 Русые косы дозносит
 Ой там при зѣлѣной 2

¹ У зб. Тит. 4070 — «коня».

² У зб. Тит. 4070 — «бросилась».

Два брата милі сіно косили,
 Да там при долині,
 Третяя сестра кушанне несла,
 Да там при зеленій. (2)
 Стрігали її два дворянина,
 Да там при долині,
 Дали Аннусі коні держати,
 Да там при зеленій. (2)
 А самі сіли, кушанне з'їли,
 Да там при долині.
 Видя Аннуся, що бні жартують,
 Да там при зеленій. (2)

Пустила коні в чистое поле,
 Да там при долині,
 Сама бросилась в Чорное море,
 Да там при зеленій. (2)
 — Нех мое тіло рибоньки з'їли,
 Да там при долині,
 Нех мої руки не стерплять муки,
 Да там при зеленій. (2)
 Нех мої очі пісочок сточить,
 Ой там при долині,
 Русії коси вода поносить,
 Ой там при зеленій! (2)

ЖУРАВЕЛЬ

Ой за-жу-рив-ся слав-на-я пти-ца жу-ра-вель жу-ра-вель жа-лю мой нестерп-ли-вий,
 Що ж маю чи-ни-ти, нїт-ся де дї-ти, Жа-лю мой, жа-лю мой, Фра-сун-ку мой плачли-вий,
 Ой за-жу-рив-ся слав-на-я пти-ця жу-ра-вель, жу-ра-вель, Жаль мій не-стер-пи-мий,
 — Що мні чи-ни-ти, ні-где-ся по-ді-ти? Жаль мій, жаль мій! Фра-сун-ку мій плачли-вий,

То ж я не щас-ли-вий, § Щас-ли-вы-е пти-ци ма-ли-е
а що ж я не щас-ли-вий? § Щас-ли-ві-ї пти-ці ма-лі-ї

си-ни-це О-ни жы-ют [в] м'є-ре, а не и-дуть [в] в'є-р'ї, Ах, ест див-но 2
си-ни-ці-жи-вуть со-бі в ми-рі, а не ле-тять в ви-р'ї, то ест див-но!

Ой зажурився славная птица#журавель 2
Що ж маю чинити, нїт ся де дїти#жалою мой 2
Жалою мой, нестерпливий,
Фрасунку мой плачливий,
Тож я нещасливий,
Щасливые птицы малые синицы:
Они жыют [в] м'єри, а не идут [в] в'єр'ї,
Ах, ест дивно¹ 2

Красная весна цвєты поднесла#красно ест [2]
.
Красно ест, где гуляти,
На цвєты поглядати.
Жал ми их покидати.
Пустыны прекрасно цвєтами так ясным
Жал ми покидати, яко дїти мати,
Гди во гроб идет! 2

¹ На цьому текст основного варіанта закінчується, продовження взято

з варіанта опублікованого В. Перетцем.
— Див.: — Примітки.

Що ж то за диво, л'ято любиво

Всякому, всякому.

Вся ему служат, н'в в чом не тужит,

Хоц хто гол. [2]

Солнце з неба парує, всякому услугує,

А бог вс'м керуєт.

Зима неужита голям працювита,

Хиба кожух маєт, о зимі не дбаєт,

Хоц в дорогу идет. 2

Сут такіє люде, хоц зима буде,

Просто идет. 2

.....

Он на то не дбає, лем плечима стискає

і до бога волає:

Боже справедливий, довготерпеливий,

Не дай погібати, а нав'ки [спати]

От морозу. 2

Ой зажурился славная птица журавель, журавель:

— Що мні чинити, нігде ся подіти?

Жаль мій, жаль мій!

Жаль мій нестерпимий,

фрасунку мій плачливий,

А що ж я нещасливий?

Щасливії птиці малії синиці —

Живуть собі в мирі, а не летять у вирій,

То ест дивно!

Двічі

Красная весна цвіти піднесла,

Красно ест, [2]

.....

Красно ест де гуляти,

На цвіти поглядати,

Жаль мі їх покидати.

Пустині прекрасні цвітами так рясні

Жаль мі покидати, яко діти мати,

Гди во гріб иде!

Двічі

Що ж то за диво, літо любиво

Всякому, всякому.

Всі ему служать, ні в чім не тужать,

Хоч хто [і] гол. [2]

Сонце з неба парує, всякому услугує,

А бог вс'м керує.

Зима неужита голим працювита,

Хто кожух має, о зимі не дбає,

Хоч в дорогу иде!

Двічі

Суть такіє люде, хоч зима буде,

Просто иде, (2)

.....

Он на то не дбає, лем плечима стискає,

і до бога волає:

— Боже справедливий, довготерпеливий,

Не дай погібати а нав'ки [спати]

Од морозу!

Двічі

ОХ ЖАЛЮ НЕСНОСНИЙ, ДЕ ЗЛАТІЇ ЛІТА

Ох жа_лю не_снос_ний гдѣ зла_ты_е ль_та О_чи ко_то_ры_е о_чи ко_то_ры_е
 Ох жа_лю не_снос_ний, де зла_ті_ї лі_та, о_чі, ко_то_рі_ї, о_чі, ко_то_рі_ї

за_жи_ва_ют свѣ_та О_ти_ди_те в окрест_ны_я стра_ны
 за_жи_ва_ють свѣ_та? Бол_шим жа_дем не_чи_ни_те бра_ни
 О_тій_ді_те в ок_рес_ні_ї стра_ни,
 боль_шим жа_дем не_чи_ні_те бра_ни

* В збірнку Q. XIV. 141 написано лише для верхніх голосів клята. Партія баса реконструйована упорядником.

Ох жалю несносный гдѣ златыя лѣта
 Очи которые 2 заживают свѣта
 Отидите в окрестныя страны
 Болшим жалем не чините брани
 Чи тож не жах тяжкій утратити зраки
 Дабы ся вернули 2 во обитель паки

Кто ж бы не рад таковой години
 Кто ж бы зѣло не втѣшитя нынѣ
 О смерти незбожна же й на гетьмана
 Подносиш рог свой 2 на всякого пана
 Нынѣ толко и прина мнѣ змилуйся
 А о моей смерти угамуйся...

Ох жалю несносний, де златіі літа,
 Очи, которіі (2) заживають світа?
 Отійдіте в окресніі страни,
 Большим жалем не чиніте брани!
 Чи тож не жаль тяжкий утратити зраки,
 Даби ся вернути (2) во обитель паки?

Хто ж би не рад таковой годині,
 Хто ж би зѣло не втѣшитя нині?
 О смерте незбожна, же й на гетьмана
 Підносиш [ти] ріг свій (2), на всякого пана,
 Нині только ж принаймні змилуйся,
 А о моїй смерті угамуйся...

САМ Я НЕ ЗНАЮ, ЯК НА СВІТІ ЖИТИ

Сам я не знаю як на свѣцѣ жити
 Сам я не знаю, як на свѣтѣ жити,
 Бувши с тѣлом на свѣте богу не грѣшити
 Бувши з тѣлом, на свѣтѣ богу не грѣшити?

Сам¹ я не знаю як на свецъ жити
Бывши с тѣлом на свѣте² богу не грѣшити
Я хошу жити і еще грѣшити³
А тут кажут умерти і во гробѣ гнити
А я о смерти не помышляю
О покуте не мышлю ани теж ся каю
Скоро солнце зайде зараз⁴ положуся
О покуте не мышлю ани теж очнуся
Зоря зоряет ледве я очнуся
И спо[м]нивши на грѣх свой слезами залыюся
Ангелу пытае й под бок торкае
Страшным судом вѣчносцью душу ми лѣкае
Подобно он знае же мя торкае⁵
Же страшная смерти на мя косу закладае

Сам я не знаю, як на світі жити,
Бувши з тілом, на світі богу не грішити?
Я хошу жити і еще грішити,
А тут кажуть умерти і во гробі гнити.
А я о смерті і не помишляю,
О покуті не мишлю ані теж ся каю.
Скоро сонце зайде, зараз положуся,
О покуті не мишлю ані теж очнуся.
Зоря зоряє, ледве я очнуся
І, спомнивши на гріх свой, сльозами заллюся.
Ангел мя питає і під бік торкає,
Страшним судом, [вічним огнем] душу мі лякає.
Подобно он знає, же мя торкає,
Же страшная смерть на мя косу закладає:

Постелют в трунѣ тѣсное ми ложе
Душа страху наберется о бѣда нѣ боже⁶
Ой бѣда бѣда що ж маем чинити
До кого мы маемо прозбы приносити
До пречистыя девы й царицы
И пренасвятѣйшей Марїи богородицы
Ей ратуй панно в грѣхах упадлего
Вырви мѣ ис пекла и огня вѣчнаго
Бо ты можная царица во небѣ
Грѣшных призовеши на похвалу себѣ
Радуйся невѣсто неневѣстная
А' бы спѣвала пѣснь ти прекрасную⁷
А я еще живу межи панами
С подѣва смѣти скарб непробраны

— Постелють в труні тісне тї ложе,
Душа страху набереться, о біда, небоже!
— Ой біда, біда, що ж маєм чинити,
До кого ми маемо прозби приносити?
— До пречистої діви й [матері]-цариці,
Найсвятішої Марії богородиці!
— Ей ратуй, панно, в гріхах упадлого,
Вирви мя із пекла і огня вічного,
Бо ти, можная царица во небі,
Грішних призовеши на похвалу собі!
Радуйся, невісто неневістная,
Аби співалась піснь ті прекрасная.
А я еще [по] живу межі панами,
Сподіваюсь міти скарб непробраний.

¹ У зб. Твер. 152 — «Сама»

² У зб. Леб. 824 (ЦНБ УРСР) — «на земли».

³ Там же — цей рядок має інший зміст: «Я хошу жити як бы не грѣшити».

⁴ Там же — «спать».

⁵ У зб. Тит. 4487 — «пытает».

⁶ Там же — тут вміщена строфа, якої немає в інших варіантах:

«Там навезут дров из темного лесу,
Распаливши огонь жарить дадут душу бѣсу».

⁷ У зб. Муз. 1938 — «прекрасная».

ГОЙ, ГОЙ, СЯДЬМО В КОЛО

Гой гой ся_дем в ко_ло и ве_се_ло вы_пи_вай_мо Раз_мов_ляй_мо
 — Гой, гой, сядь_мо в ко_ло | ве_сьо_ло ви_пи_вай_мо, роз_мов_ляй_мо,

Гой гой ся_дем в ко_ло и ве_се_ло вы_пи_вай_мо
 — Гой, гой, сядь_мо в ко_ло | ве_сьо_ло ви_пи_вай_мо,

Гой гой ся_дем в ко_ло и ве_се_ло
 — Гой, гой сядь_мо в ко_ло | ве_сьо_ло

па_но_ве су_сь_дзѣ нех нам доб_рѣ бу_дзѣ
 па_но_ве су_сь_ди, хай нам доб_ре бу_де!

Раз_мов_ляй_мо па_но_ве су_сь_дзѣ нех нам доб_рѣ бу_дзѣ
 роз_мов_ляй_мо, па_но_ве су_сь_ди, хай нам доб_ре бу_де!

вы_пи_вай_мо Раз_мов_ляй_мо па_но_ве су_сь_дзѣ нех нам доб_рѣ бу_дзѣ
 ви_пи_вай_мо, роз_мов_ляй_мо, па_но_ве су_сь_ди, хай нам доб_ре бу_де!

Гой гой сядем в коло и весело выпиваймо
 Размовляймо панове сусьдзѣ нех нам добрѣ будзѣ
 Гой гой чему бавиш мой товарищ
 Хочеш пити только ся стыдиши попросити
 бо гроши не маеш
 Гой гой я за правду люблю жажду яко матку

Юб в достатку не маю на брагу загасити згаду
 Гой гой торгуй рыхло мысли мих мо перестати
 Торговати коли в ку[х]ли пиво ж ево живо
 Гой гой Исусѣ да нехай бѣда отдаѣ
 [нынѣ як вѣтр] згинѣ
 Пиймо пиво ныне в часливой годзинѣ.

— Гой, гой, сядьмо в коло
і весьоло
випиваймо,
розмовляймо,
панове сусіди,
хай нам добре буде!

— Гой, гой, чому бавиш,
мій товариш?
Хочеш пити,
тільки ся стидиши попросити,
бо гроші не маєш!

— Гой, гой, я заправду
люблю жажду,
яко матку,
люб в достатку
не маю на брагу
загасити згагу!

— Гой, гой, торгуй рихло,
мислими-хмо
перестати
торгувати,
коли в кужлі пиво
(кипітиме) живо.

— Гой, гой, Ісусе,
да нехай біда од нас нині,
як вітр, згине!
Пиймо пиво нині
в щасливой годині!

ОДНОГОЛОСНІ ПІСНІ (КАНТИ)

ВИЙШЛА ДІВЧИНА ДО ДНІПРА ПО ВОДУ

Вийшла дів_чи_на к Днєп_ру по во_ду а гля_ну_ла на быст_ру ре_ку во_ду
О_бо_ як_ла ко_за_ка гріш_на_го а що ж при_став до сер_ця мо_є_го
Вийшла дів_чи_на до Дніп_ра по во_ду, за_ди_ви_ла в бистру річ_ку на вро_ду
о_б_чи_ла ко_за_ка крас_но_го що при_став їй до сер_ця гріш_но_го

Вийшла дівчина к Днепру по воду аглянула
на бистру реку воду.

Обоякла козака грішного а що ж пристав
до серця моего

Пльви ж 2 козаче до мене нехай сяду
у челвен до тебе

Стала дівчина у челвен вступати й над Днепром
хотя и вступати

Як буду в Днепръ утопати да кто ж мене
будет распевати

Остался челвен воды наливати стала дівчина
козака прошати:

Ратуй меня козаченко ратуй дам я тебе великую плату
Не хочу ж я великія платы хочу тебя за себя поняти
А не топися душа затопишь ой вьнчайся
коли меня любишь

Вийшла дівчина до Дніпра по воду, задивилась
в бистру річку на вроду,
Обачила козака красного, що пристав їй до серця
грішного.

— Пливи ж, пливи, козаче, до мене, нехай сяду
у човен до тебе!

Стала дівчина у човен вступати, почав човен
у Дніпрі утопати.

— Як буду я в Дніпрі утопати, да хто ж мене
буде рятувати?

Стала в човен вода наливатись, стала дівчина
козака питатись:

— Ратуй мене, козаченьку, ратуй, дам я тобі
великую плату.

— Не хочу ж я великої плати, хочу тебе
за себе поняти.

— Не топися, душе, не топися, коли мене любиш,
то женися.

ОЙ БІДА, БІДА МНІ, ЧАЙЦІ-НЕБОЗІ

Ой бѣ да бѣ да мнѣ чайцѣ не бо зѣ Що ви ве ла дѣ ти
Ой бі да, бі да мні, чайці не бо зі, що ви ве ла ді ти

при са мой до ро зѣ Е ще в зе ле нен ком жи тѣ Где ми нѣ дѣ ти по дѣ ти
при са мій до ро зі, є ще в зе ле ньє ком жи ті Де ж ме ні ді ти по ді ти?

Ой бѣда бѣда мнѣ чайцѣ небозѣ
Що вивела дѣти при самій дорозѣ
Еще в зелененком житѣ.
Где минѣ дѣти подѣти
Призовет журавля к себѣ на пораду:
Брату журавлю дай мне пораду
Где ж минѣ дѣти подѣти

Придется прочь полетѣти
Як приспѣет жито треба дати мыто
Где ж я маю взяти дѣти будут брати.
Где ж минѣ дѣти подѣти.
Придется прочь полетѣти
Не журися моя сестра любимая
За ним то приспѣе бог старане мѣе

Же твої малые дѣти будут яко орлы летѣти
 Где ж минѣ дѣти подѣти
 Придется прочь полетѣти
 Ах вже приспѣвает мне жалю додает
 Еще ж мои дѣти не могут летѣти.
 Где ж минѣ дѣти подѣти

Придется прочь полетѣти
 Ах вже пожовтѣло подобно приспѣло
 Зараз будут жати дѣти забирати
 Где ж минѣ дѣти подѣти
 Придется прочь полетѣти

Ой біда, біда мні, чайці-небозі,
 Що вивела діти при самій дорозі,
 Єще в зелененьком житі!
 Де ж мені діти подіти?
 Призову журавля к собі на пораду:
 — Брате журавлю, дай мні пораду,
 Де мені діти подіти?
 Приїдеться проч полетіти!
 Як приспіє жито, треба дати мито.
 Де ж я маю взяти? Діти будуть брати!
 Де ж мені діти подіти?
 Приїдеться проч полетіти!
 — Не журися, моя сестро любимая,

Заним то приспіє, бог старанне міє,
 Же твої малії діти будуть, яко орли, летіти.
 — Де ж мені діти подіти?
 Приїдеться проч полетіти!
 Ах, вже приспіває, мні жалю додає —
 Єще ж мої діти не можуть летіти!
 Де ж мені діти подіти?
 Приїдеться проч полетіти!
 Ах, вже пожовтіло, подобно приспіло,
 Зараз будуть жати, діти забирати!
 Де ж мені діти подіти?
 Приїдеться проч полетіти!

ОЙ САМ Я НЕ ЗНАЮ, ЧОМУ МНІ НУДНЕНЬКО

Ой сам я не зна_ю че_ му мне нуд_нен_ко Ох чи не спит ис ким ин_шим ах мо_е сер_ден_ко
 Ой сам я не зна_ю, чо_ му мні нуд_нень_ко, ох чи не спиш із ким ін_шим, ах мо_є сер_день_ко?

Ой сам я не знаю чему мне нудненко
 Ох чи не спит ис ким иншим ах мое серденко
 Болить ¹ мене острым мечем проразити ²
 Анг же ³ ли б хто инший оную любити
 Бог дай тые зори нигды не свѣтили
 Если мою миленкую з иншим положить ⁴
 Тепер досконале ваш нестаток (не) знаю
 А на стан свой малѣженсти ⁵ цале нарѣкау

Гды ж одного мене любить обязала
 Нащо ж менѣ и рученку бѣленкую дала
 А где ж тые слова коханаая моя
 И что была наединѣ розмова твоя
 Кто вашим змышленным словам даст ⁶ вѣру
 Тот будет простаком великим без мѣры
 Змышленные слова сила ⁷ твою присяги
 Нехай болше юж ⁸ на мѣют на свѣтѣ поваги.

Ой сам я не знаю, чому мні нудненко,
 Ох чи не спиш із ким іншим, ах моє серденько?
 Волиш мене острым мечем поразити,
 Аніж би хто інший [тебе мав] любити!
 Бог дай, тії зорі нігди не світили,
 Если мою миленькую з іншим положили!
 Тепер досконале ваш нестаток знаю,
 А на стан свой малженський цале нарикау,

Гди ж одного мене любить обязала,
 На що ж мені і рученку біленькую дала.
 А де ж тії слова, коханаая моя,
 А що була наєдині [та] розмова твоя?
 Кто вашим змишленным словам дает віри,
 Той буде простаком великим без міри.
 Змишленніі слова вашої присяги
 Нехай більше аж не міють на світі поваги.

ОД НЕЩАСНОЙ ДОЛІ ГОЛОВОЙКА В МЕНЕ БОЛИТЬ

От не_щас_ной до_ль го_ло_вой_ка в ме_не бо_лит Що не зи_ру ми_лен_ко_и
 Од не_щас_ной до_лі го_ло_вой_ка в ме_не бо_лить, що не зрю я ми_лень_ко_ї,

¹ У Перетца — «волить».
² У Перетца — «поразити».
³ У Перетца — «Ане же ли б».
⁴ У Перетца — «положили».

⁵ У Перетца — «малѣженський».
⁶ У Перетца — «даєт»
⁷ У Перетца — «скля».
⁸ У Перетца — «юж».

От нещасної долі головоїка в мене болит
 Що не зирю¹ миленькою тож ми тяженько без неї
 Знати она мене покинула
 Виходив я всі доріжоньки вытоптав всі
 стеженки
 Не знайшов я миленької где ходили ножки єї
 Знати она мене покинула
 Соловейко малесенкий не досыпаєт ноченьки
 Піднесися під небеса виведь мене з темна ліса
 Злучи мене із милою
 А ты орле буяючи в чистом полі гуляючи
 Додай крылець до позночі² полѣтѣти на всѣ ночи

Миленькою шукаючи
 А ты, гора з долиною злучи мене із милою
 Не шумите быстры воды злучитесь тихи скалы
 Перевезѣт мене здорового
 Переплыв же я рѣченку моя мила на бережоньку
 Бѣлы ручки умыває чорни очи протирає
 Миленького споминає
 Хвала ж тебѣ господу богу що знайшов
 я свою небогу
 Присунься же близесенькою мое милоє сердечко
 Тепер я тебе оглядаю

Од нещасної долі
 Головоїка в мене бѣлить,
 Що не зрю миленької,
 То ж мі тяженько без неї,
 Знати она мене покинула!

Виходив я всі доріжоньки,
 Витоптав [я] всі стежоньки,

Не знайшов я миленької,
 Де ходили ножки єї,
 Знати она мене покинула!

Соловейку милесенький,
 Не доспавши ноченьки,
 Піднесися під небеса,
 Виведь мене з темна ліса,
 Злучи мене із милою!

¹ У розшифровці В. Перетца — «не вижу».

² У Перетца — «позмочи».

А ти, орле, буяючи,
В чистом полі гуляючи,
Додай крилець до помічі
Полетіти на всі ночі,
Миленької шукаючи!

Переплів же я річбньку —
Моя мила не бережбньку,
Білі ручки умиває,
Чорні очки протирає,
Миленького споминає!

А ти, гора з долиною,
Злучіть мене із милою!
Не шуміте, бистрі води,
Злучіться, тихі скали,
Перевезіть мене здорового!

Хвала ж тобі, господу богу,
Що знайшов я свою небогу!
Присунься ж бо близенько,
Моє миле серденько —
Тепер я тебе оглядаю!

ХОДИТЬ КУМА ЛЬДОМ, А КУМ ОГОРОДОМ

Хо-дит ку-ма ле-дом, Хо-дить ку-ма ль-дом, а кум о-го-ро-дом, а кум о-го-ро-дом:
Зый-ди-мо-ся до ку-поч-ки чи не бу-дем ро-дом, — Зій-ді-мо-ся до ку-поч-ки — чи не бу-дем ро-дом!

Ходит кума льдом, а кум огородом
Зыйдимосся до купочки чи не будем родом
Ой сама ж я сама пшениченку жала
Ой прийду ж я до кумонка нема ш мого пана.
Нема пана дома слуги нипочому
Ой дала б я б'ялу ручку да не знаю кому
Ой текут р'яченки с крыниц(а) до озера

Чемусь моя миленька смутна невесела
А як же маю веселенка бути
Ой кого ж(е) я в'єрне люблю с тым мн'є не жити
А я его люблю он тое знаєт
Бог дай тому тяжко было хто нас разлучаєт
А ни разлучай же а ни он разлучит
Хто нас в любовь совокупил тот нас и ут'єшит

Ходить кума льодом, а кум огородом:
— Зійдімося до купочки — чи не будем родом!
— Ой сама ж я, сама, пшениченьку жала,
Ой прийду ж я до кумонька, немаш мого пана!
Нема пана дома, слуги ніпочому,
Ой дала б я білу ручку, да не знаю ко́му.
— Ой течуть річєньки з криниць до озера —
Чомусь моя миленькая смутна, невесела.
— А як же [я] маю веселенька бити —
Ой, кого ж я вірне люблю, з тим мені не жити.

А я його люблю, [і] він тоє знає.
Бог дай тому тяжко було, хто нас розлучає!
А ні розлучай же, а ні он розлучить,
Хто нас в любов совокупів, той нас і утішить.

КАНТИ І ПСАЛЬМИ

ДИМИТРІЙ ТУПТАЛО
ФЕОФАН ПРОКОПОВИЧ
ЄПІФАНІЙ СЛАВИНЕЦЬКИЙ
ТИМОФІЙ (ГЕОРГІЙ)
ЩЕРБАЦЬКИЙ

**ДИМИТРІЙ
ТУПТАЛО**

ВЗИРАЙ З ПРИЛЖАНІЕМ, ТЛІННИЙ ЧОЛОВІЧЕ

Взираай с прилжаниєм, тлінный чоловіче, Како вѣкъ твой переходит, и смерть недалече;
 Взираай з прилжаниєм, тлінный чоловіче, Яко вѣкъ твій проходить, і смерть недалече;

* Варіант баса за збірником Лен. конс. № 21:

Взираай з прилжаниєм, тлінный чоловіче,
 Како вѣкъ твой переходит, и смерть недалече:
 Готовися на всяк час, рыдай со слезами,
 Яко смерть тя похитит, с твоими делами:
 Ангел же твой хранитель тебѣ извѣствует,
 Краткость жизни твоей перстом показует:
 Текут времена лѣта во мгновѣніи ока,

Солнце скоро шествует к западу с востока:
 Содержай меч мщенія во своей десницѣ,
 Увѣщает тя всегда и глаголет сице:
 Убойся сего меча отсель покаяся,
 Да не посѣчет тебе зѣло ужасайся:
 Приїдите людіе в верѣ просвѣщенни,
 Тецѣте ¹ во святыи храм кротцы и смиренни ²:

Взираай з прилжаниєм, тлінный чоловіче,
 Яко вѣкъ твій проходить, і смерть недалече,
 Готовися по всяк час, рыдай зо сльозами,

Яко смерть тя похитить з твоїми ділами.
 Ангел же, твій хранитель, тобі извѣствует,
 Краткость жизни твоеї перстом показует.

¹ У зб. ЦДАДА 1012 — «Грядите».

² У зб. ЦДАДА 1012 псалма на цьому не закінчується, у неї є цікаве продовження (див. додаток № 18).

Текуть часи літа в мгно́вені́ ока,
 Сонце скоро шестуєт к за́паду з восто́ка.
 Со́держай меч мцє́нїя во своє́й десни́ці
 Увіщаєт тя все́гда і глаго́лет си́це:

— Убо́йся се́го меча́, отсе́ли пока́йся,
 Да не по́сичет тебе́, зїло ужа́сайся!
 При́їдїте, лю́дїє, в ві́рі про́свіщенні́,
 Те́чіте во святи́й храм, кротці́ і сми́ренні́!

ВОПЛЮ К БОГУ В БІДІ МОЇЙ, ДА МЯ ОН УСЛИШИТЬ

Воплю́ к Бо_гу в бѣ_дѣ мо_ей да мя он услы_ шит И в ве_ли_цѣй скорби мо_ей ве_се_ло у_тѣ_ шит
 Воплю́ к Бо_гу в бі_ді мо_їй, да мя он услы_ шить і в ве_ли_кій скорбі мо_їй, ве_се_ло у_ті_ шить...

* Виконання з «соль #» чи без нього залежить від бажання виконавця.

** Друга половина канта за збірником Q. XIV. 25:

Воплю к Богу в бѣдѣ моей да мя он услышит
И в величїи скорби моей весело утѣшит
Обратит мой плач в веселье и в радость предложит
Тяжкое ж ми злолученство во благо приводит
Невѣм откуда вѣтр взвѣет в сладостной охладѣ
Уже падаю отвсюду сущи на свободѣ
Надежда мя утверждает мысль ми направляет
Указует тещи к Богу кїй все устрояет
Аще бы под землю скрылся и там мя обрящет
Аще б в камень заключился и там мя досяжет
Но аз стоя издавеча прикладом грѣшнаго
Реку Боже почто мя оставил страстнаго

Воплю к Богу в бїдї моїй, да мя он услышит
І в величїї скорбї моїй весело утїшить
Обратить мїй плач в веселїе і в радость предложит,
Тяжкое мнї злолучество во благо приводит.
Не вїм, откуда вїтр возвїет в сладосной охлодї,—
Уже падаю отвсюду, сущи на свободї.
Надежда мя утверждает, мисль мї направляет,
Указует тещи к Богу, кїй все устрояет.
Аще би пїд землю скрився, і там мя обрашет,
Аще б в камїнь заключився, і там мя досяжет.
Но аз, стоя іздавеча, прикладом грїшнаго
Реку: «О Боже, почто мя оставив, страстнаго?»

Приспѣ время исправленья живота моего
Из младых лѣт в жизни моей дѣях много злаго
Помилуй мя ты грѣшнаго о мой вѣчный Боже
Во уши твоя святы прими мой вопль уже
И подаждь ми терпѣніе всем страдани моем
Управи мя якож вѣси духом святым твоим
Аще волиш наказати буди воля твоя
Токмо да спасется душа милостиво моя
Весь день всю ночь восклицаю ¹ Господи мой к тебѣ
Услыши молитву мою и прими ю к себѣ
И подаждь же милость свою избави от муки
Понеже весь аз отпадох чрез гнѣв твои руки ²

Приспї врем'я ісправлення живїота моего,
Із младих лїт в житнї моїй дїях много злого.
Помилуй мя ти, грїшнаго, о мой вїчний Боже,
Во ушї твоя святїя прими мой вопль ўже!..
І подаждь мї терпенїе всїх страданїй моїх,
Управи мя, яко ж вїси, духом святим твоїм.
Аще волиш наказати, буди воля твоя,
Токмо да спасеться душа милостиво моя.
Весь день, всю ночь восклицаю, Господи мой, к тїбї,
Услыши молитву мою і прими ю к собї,
Подаждь же [мї] милость свїю, ізбави од муки,
Понеже весь аз одпадох чрез гнїв в твої руки!»

¹ У зб. ЦДАДА 1021 — «рыдаю».

² У зб. Муз. 1743 — «твоей руки».

ГОСПОДИ МІЙ, ЯРОСТЬ ТВОЮ НЕ ПОКАЖИ НАДО
МНОЮ

Гос - по - ди мой я - рость Тво - ю, не по - ка - жи на - до мно - ю;
Гос - по - ди мій, я - рость Тво - ю не по - ка - жи на - до мно - ю,
(*)

О жес - то - ком гнѣ - нѣ Тво - ем, не су - ди мя в грѣ - сѣ мо - ем.
О жес - то - ком гні - ві Тво - ем не су - ди мя в грі - сі мо - ем!

* Виконання з «до #» тут і далі необов'язкове.

Господи мой ярость Твою, не покажи надо мною:
О жестоком гнѣвѣ Твоем, не суди мя в грѣсѣ моем.
Господи мой стрѣлы Твоя, поразиша сердце мое:

Всяк час на мнѣ рука Твоя, обетпаша кости моя.
Нѣсть бо мира в костѣх моих, от ярости очес Твоих:
Грѣх мой видѣх предо мною, превосходящ главу мою.

О тяготъ на мнѣ грѣх мой, яко видѣх Боже гнев Твой:
 Озлоблен бых и смирихся, ко нищетѣ преложихся.
 Возлюбило сердце мое, на всякий час творя злое:
 В нутри моем полно злаго, не видимо что есть благо.

И сотворих многу злобу, Господи мой пред Тобою:
 Прости Боже грѣхи моя, что сотворих пред Тобою.
 Не остави мене Боже, но всегда буди со мною:
 Господи мой и спасе мой, Ты ми вонми в помощь мою.

Господи мій, ярость Твоя не покажи надо мною,
 О жестоком гніві Твбем не суди мя в грісі мбем!
 Господи мій, стріли Твоя поразиша сердце мбе,
 Всяк час на мні рука Твоя обетшаша кості мбя —
 Ність бо мира в костіх мбїх од ярості очес Твбїх.
 Грїх мій видїх предо мнбю, превосходящ главу мбю,
 Отягоги на мні грїх мій, яко видїх, Боже, гнів Твій.

Озлоблен бих і смирихся, ко нищеті преложихся.
 Возлюбило сердце мбе на всякий час творя злое,
 В нутрі мбем повно злаго, не видїмо, що ест благо,
 І сотворих многу злобу, Господи мій, пред Тобою.
 Прости, Боже, грїхи мбя, що сотворих пред Тобою,
 Не остави мене, Боже, но всегда буди со мною.
 Господи мій і спасе мій, ти ми вонми в помощь мою!

ДОБРОГО ВОЯ ЦАРЕВИ ІЗБРАННА

Музыкальная партитура для голоса и фортепиано. Песня «Доброго воя цареві избранна» (Доброго воя цареві избранна). Музыка в тональности G-бемоль мажор, 2/4 метра. Текст песни:

Доб_ра_го	во_я	ца_ре_ви	из_бран_на,	Му_че_ник	сла_ву
Ии_су_су	Хрис_ту	вра_гов	не_поп_ран_на;	му_че_ник	сла_ву
Доб_ро_го	во_я	ца_ре_ви	из_бран_на,		
І_су_су	Хрис_ту,	вра_гом	не_поп_ран_на,		

Ди-мит-рі-а чте-мо, И пѣс-ней вѣ-нец е-му со-пле-тѣ-мо;
 Ди-мит-рі-а чті-мо, піс-не-ю ві-нецъ е-му со-пле-ті-мо!

Доброго воя цареви избранна,
 Иисусу Христу врагов непопранна;
 Мученик славу Димитріа чтемо,
 И пѣсней вѣнецъ ему соплетѣмо;
 Тріумфуй вѣчнѣ над врагом соборы,
 Радуйся между ангельскія хоры;
 Иисусе яко сладка возлюбивый,
 И за честь его душу положивый;

 Чашу спил смертну в любовь ражденный,
 Агнец за агнца умер заколенный;
 Ребра копіям любезно предавый,

Христу с любовію славно сострадавый

 Не отрини нас воине избранный,
 От полков идѣ же еси сочотанный;
 Врагом всем мирѣ ты сотеры главу,
 Господа твоего пришедый в славу

 Стани в помощь всегда вооруженный,
 Копіем крестом стани возлюбленный;
 Іменосцу ту долго здравствует,
 И вѣчнѣ в небѣ с Христом да царствует.

Доброго воя цареви избранна,
 Исусу Христу, врагом непопранна,
 Мученик славу Димитріа чтімо,
 Піснею вінецъ ему соплетімо!
 Тріумфуй вічне над врагов собори,

Радуйся между ангельскія хоры,
 Исуса, яко сладка, возлюбивый
 І за честь его душу положивый.

 Чашу спив смертну, в любов рожденный,

Агнец за агнца умер, заколениий,
 Ребра копіям любезно предавий,
 Христу з любов'ю славно сострадавий.

 Не отрини нас, воїне ізбранный,
 Од полков їди, же еси сочтанний,
 Врагом в сем мирі ти сотери главу,

Господу твоєму пришедий во славу.

 Стани в помощь всегда, вооруженний
 Копієм, крестом стани возлюбленний
 Іменосцю, да довго здравствує
 І вічне в небі з Христом да царствує.

ЗРЯЩИ СИНА, ПОНОСНОЙ СМЕРТИ СУЖДЕННА

Зря_ щи сы_ на по_ нос_ ной смер_ ти суж_ ден_ на: От ближ_ них и зна_ е_ мых вес_ ма
 Зря_ щи си_ на, по_ нос_ ной смер_ ті суж_ ден_ на, од ближ_ ніх і зна_ е_ мих весь_ ма

ос_ тав_ лен_ на, Зря_ щи сы_ на сво_ е_ го в ла_ ни_ ты бі_ е_ ма,
 ос_ тав_ лен_ на, зря_ щи си_ на сво_ е_ го, в ла_ ни_ ти бі_ є_ ма,

По ли_ цу ру_ га_ е_ ма и за_ пле ва_ е_ ма
 по ли_ цю ру_ га_ е_ ма і за_ пле ва_ е_ ма,

* Фрагмент псалми за збірником Твер. 152:

** Закінчення псалми за збірником Твер. 152:

Зряци сына поносној смерті сужденна¹:
От ближних и знаемых весма оставленна,
Зряци сына своего в ланиты біема,
По лицу ругаема и заплеваема
Пребысть во многих слезах Марія едина:
Зряци тяжки болѣзни² страждущаго сына
Воскорѣ узрѣ на крест сына возложенна,
Острыми гвоздми в руцѣ, нозѣ прободенна

— О сыну познай матеръ без мѣры плачевну:
Твоих ради страданій сердцем уязвленну.
О смерти пресладкая воскорѣ прибуди.
Утѣши мя, плачевну, не тщи твори труди.

Зряци сына, поносној смерті сужденна,
Од ближніх і знаємих весьма оставленна,
Зряци сына своего, в ланиты біема,
По лицу ругаема і заплеваема,
Пребысть во многих слезах Марія едина,
Зряци тяжки болізни страждущаго сына.
Воскорі узрі на крест сына возложенна,
Острыми гвоздми в руці, нозі прободенна.

— О сыну, познай матер, без міри плачевну,
Твоіх ради страданій сердцем уязвенну!
О смерти пресладкая, воскорі прибуди,
Утіши мя, плачевну, не тщи твори труди!

Желаю купно с сыном живот умертвити:
Сладко есть с ним умерети горко не с ним жити.
Воспримут матеръ сына его же убисте.
Ни единой пощады со мною имѣсте.

.....
Не пріемши от людей мати прошенія:
Простирает прилѣжно к сыну моленія,
— О сыну умершвленны вся можеш творити,
Аще с тобою нынѣ возмогу умерети,

.....
Испусти глас любезны к матери плачевной:
При крестѣ мнѣ стоящей от всѣх оставленной.
Да вселиши мя в крови с тобою вовѣки,
В радости пр[и]сносущнѣй сына тебе зрѣти.

Желаю купно з сином живот умертвити,
Сладко ест з ним умерети, горко не з ним жити!
Воспримить матер сына, его же убисте,
Ні единой пощади зо мною імісте.

.....
Не пріемши од людей мати прошенія,
Простирает приліжно к сину моленія:
— О сину умерщваленний, вся можеш творити,
Аще з тобою нині возмогу умрїти,

.....
Іспусти глас любезний к матері плачевной,
При кресті мні стоящей, од всіх оставленной,
Да вселиши мя в крові з тобою вовіки,
В радости присносущній сына, тебе, зрїти!

¹ У зб. Твер. 152 — «осужденна».

² Там же — «болѣсти».

ІМАМ АЗ СВОЕГО ІСУСА МОЕГО

Імам аз сво-є-го Ін-су-са мо-є-го Не творил бо есмь бла-га-го люб-ве ра-ди є-го
 Імам аз сво-є-го П-су-са мо-є-го, не творил бо есмь бла-га-го люб-ве ра-ди є-го.

* Партія баса за збірником Лен. конс № 19:

Імам аз свого Ісуса моего
 Не творил бо есмь благаго любве ради
 его
 Егда б аз возрасл и руць бых вознес
 Дажь ми Господи Ісусе,
 да бы аз лѣт дошел

А егда лѣт дойду в монастыр аз пойду
 Тако ми благій Ісусе і монахом буду
 Буду тя хвалити и сердцем блажити
 Господа превысокого царя небснаго

Імам аз свого Ісуса моего,
 Не творил бо есмь благаго любве ради его.
 Єгда б аз возрасл і руці бих вознесл,
 Дажь мі, Господи Ісусе, да би аз
 літ дошел.

А егда літ дойду, в монастир аз пойду,
 Тако мі, благій Ісусе, і монахом буду.
 Буду тя хвалити і серцем блажити,
 Господа превисокого, царя небснаго.

ІСУСЕ МІЙ ПРЕЛЮБЕЗНИЙ, СЕРЦЮ СЛАДОСТЕ

Исусе мій прелюбезний, серцю сладосте,
 Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте,
 Едина в скорбях утїхо моя радості 2
 Єдина в скорбях утїхо, моєму я радості 2

* Тут і далі (крім каданса) виконання «до#» не обов'язкове.

** У збірнику Муз. 1743:

Иисусе мой прелюбезный сердцу сладости
 # Едина в скорбях утѣхо моя радости 2
 Рцы души моей твое есмь аз спасеніе
 # Очищеніе грѣхов и в рай вселеніе 2
 Мнѣ же тебѣ Богу благо прильпятися
 # На тебе милосердія надѣятися 2
 Никто же мнѣ в моих бѣдах многих поможе,
 # Аще не ты о преблагі Иисусе Боже 2

Хотеніе мнѣ едино с тобою быти
 # Дажь ми тебе Христа в сердцу імѣти 2
 Изволь во мнѣ обитати благ мнѣ являйся
 # Мною грѣшным недостойным не возгнушайся 2
 Исчезе в болѣзни живот без тебе Бога.
 # Ты не крѣпость ты здравіе, ты слава моя¹ 2
 Радуюся аз о тебѣ и веселюся
 # И тобою во вся вѣки Боже хвалюся 2

¹ «Многа» (Муз. № 3134).

Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте,
 Єдина в скорбіх утіхо, моя радосте, (2)
 Рци душі мойї: «Твоє єсмь аз спасеніє,
 Очищеніє гріхов і в рай вселеніє!» (2)
 Мні же тобі, Богу, благо приліплятися,
 На твоя милосердія надіятися. (2)
 Нікто же мні в моїх бідах многих [не] поможе,
 Аще не ти, о преблагий Ісусе-Боже. (2)
 Хотеніє мні єдино з тобою бити,

Дажь мі тебе, Христа, в серцю іміти, (2)
 Ізволь во мні обитати, благ мні являйся,
 Мною, грішним, недостойним, не
 возгнушайся! (2)
 Ісчезе в болізни живот без тебе, Бога,
 Ти же кріпость, ти здоровіє, ти слава моя
 многа. (2)
 Радуюся аз о тобі і веселюся
 І тобою во вся віки, Боже [мой], хвалюся. (2)

МАТИ МИЛОСЕРДА, ТИ ЄСИ ОГРАДА

Ма-ти ми-ло-сер-да, ты е-си о-гра-да; # От лю-та-го вра-га зла-го, храниши мя всег-да: 2
 Ма-ти ми-ло-сер-да, ты е-си о-гра-да, # од лю-та-го вра-га зла-го храниши мя всег-да. 2

Мати милосерда, ты єси ограда:
 # От лютого врага злаго, храниши мя всегда: 2:
 Он лютый рыкает, бѣдна мя хищает;
 # Скоро скоро твоя помощь, от того збавляет: 2:
 На всякій час зову, в немощи воз'зову;
 # Воплем крепким тебе мати, чиста дѣво молю: 2:
 Невѣм аз кончину, дне того годину;

К тебѣ к тебѣ всѣх царице, очи мои выну: 2:
 Прошу тя прещедру, матеръ милосерду;
 # Глас услыши мой плач внуши, молю тя всещедру: 2:
 Руцѣ да воздѣну, ко твоему сыну;
 # Мати мати преблагая, ходатайствуй к нему: 2:
 Тебе дево, молю, воплем крепким зову;
 # Душу сердце в воздыханіи, преклоняя главу: 2:

Мати милосерда, ти еси ограда,
 Од лютаго врага злаго храниши мя всегда. (2)
 Он, лютий, рикає, бідна мя хищає,
 Скоро, скоро твоя помощ од того збавляє. (2)
 На всякий час зову, в немощі воззову,
 Воплем кріпким, мати, тебе, чиста діво, молю. (2)
 Не вім аз кончину, дня того годину,

К тобі, к тобі, всіх царице, очі мої вину. (2)
 Прощу тя, прещедру, матер милосерду,
 Глас услиши мой, плач внуши, молю тя, всещедру, (2)
 Руці да воздіну ко твоему сину.
 Мати, мати преблагая, ходатайствуй к нему! (2)
 Тебе, діво, молю, воплем кріпким зову,
 Душой серцем воздыхаю, преклоняя голову. (2)

НАДЕЖДУ МОЮ В БОЗІ ПОЛАГАЮ

*)

На_ деж_ ду мо_ ю в бо_ зе по_ ла_ га_ ю: # Промыс_ лу то_ го весь се_
 На_ деж_ ду мо_ ю в бо_ зі по_ ла_ га_ ю, # промыс_ лу то_ го весь се_

**)

***)

- бе от_ да_ ю 2	Як	он	вос_	хо_	щєт	тв_	ко	мгн̄	уст_	ро_	ит:
- бе од_ да_ ю 2	А	є_	го	во_	ли	ни	А	не	пре_	стро_	ит
	Як	он	во_	ско_	щєт,	та_	ко	мні	уст_	ро_	ть,
	а	є_	го	во_	лі	ні_	кто	не	пре_	стро_	ть.

* Фрагмент канта за збірником Лен. конс № 21:

** Виконання нот «до» та «соль» з # не обов'язкове.
 *** Варіант закінчення за збірником Лен. конс. № 21:

Надежду мою в Бозе полагаю:
 # Промыслу того весь себе отдаю 2
 Як он восхоцет тако мнѣ устроит:
 # А его воли никто не престоит 2
 Судбы господня есть то бездна многа:
 # Втайных совѣтех кто постигнет Бога 2
 Аще что кому он восхоцет дати:
 # Людская зависть не может препяти 2
 Кому бо в него что предуставленно:
 # То непременно будет исполненно 2

Убо надежда моя буди к Богу:
 # Удивит на мнѣ милость свою многу 2
 Не надѣюся на князя и люди:
 # В тѣ [х] уповая постыжден есть всюды 2
 Часть моя еси ты едины Боже:
 # Твоя десница во всем мнѣ поможе 2
 Десница твоя та сотворит силу:
 # Исцѣлит душу даст здравіе тѣлу 2
 Та и вся блага аще их не¹ требѣ:
 # Вскорѣ дати может и потом жить в нѣбе 2

¹ У зб. ЦДАДА 1020 — «есть».

Надежду мою в Бозі полагаю,
 Промислу того весь себе отдаю. (2)
 Як он восхоцет, тако мні устроїть,
 А его волі нікто не престоїть. (2)
 Судьби господня ест то бездна многа.
 В тайних совітех кто постигнет Бога? (2)
 Аще что кому он восхоцет дати,
 Людська зависть не может преп'яти. (2)
 Кому бо в него что предуставленно,
 То непременно будет исполненно. (2)
 Убо надежда моя буди к Богу,

Удивить на мні милость свою многу. (2)
 Не надіюсь я на князя і люди,
 В ти [х] уповаю, постигден есмь
 всюди. (2)
 Часть моя еси ти, [мой] единый Боже,
 Твоя десница во всем мні поможе! (2)
 Десница твоя [д]а сотворит силу,
 Ісцїлить душу, дасть здравіє тілу, (2)
 [Д]а і вся блага, аще іх не требі,
 Вскорі дати может і потом жить в небі. (2)

НАС ДЛІЯ РАСП'ЯТАГО МАРІЯ ВИДЯЩИ

The musical score is written on three systems of staves. The first system consists of three staves (treble, alto, and bass clefs). The second system also consists of three staves. The lyrics are written below the staves, with some words underlined. The key signature changes from one sharp (F#) to two sharps (F# and C#) in the second system. The score ends with a double bar line and a fermata over the final notes.

Нас дѣ - ля рас - пя - та - го Ма - рі - я ви - дя - щі:
 Нас ді - ля рас - п'я - та - го Ма - рі - я ви - дя - щі:
 Ах у - вы ча - до мо - е во - пі - ет сле - зя - щі # Тя бо - лѣз - нен - на
 Ах, у - ви, ча - до мо - е, - во - пі - ет, сле - зя - щі, - # тя, бо - лѣз - нен - на

у с-ди-нен-на Зря-щи на дре-в'ї и аз яз-ален-на 2
у с-ди-нен-на зря-щи на дре-ві, і аз яз-ален-на! 2

Нас д'ля расп'ятого Марія видящи:
 Ах увы чадо мое вопієт слезящи
 # Тя бол'зненна уединенна
 Зрящи на древі и аз язвленна 2
 Сердце ми от бол'зни сронз' омл'ваєт:
 И во меч страстей твоих сїе прободаєт
 # Уврачуй раны за мир скаранны
 Бог спасти міра з неба призыванны 2
 Ут'ш мя матер' твою востанієм своим:

Да прочее мн' не знойне горит утроба
 # Юже в рождестве соблюд' в д'вств'ї
 Сохранив целу и по рождеств' 2
 И нын' подаждь радость печальному сердцу:
 Да не в'янет л'пота в девическом в'нцу
 # Прекрасны крине слове едине
 На радость міра воскресни сыне 2

Нас д'ля расп'ятого Марія видящи:
 — Ах, увы, чадо мое, — вопієт, слезящи, —
 Тя, бол'зн'енна уединенна
 Зрящи на древі, і аз язвленна! | Дівці
 Серце мї од бол'зни сродзі омліває,
 І о меч страстей твоїх сїє прободає.
 Уврачуй рани, за мир скаранний, | Дівці
 Бог, спасти мира з неба призываний,

Ут'ш мя, матер' твою, востанієм своїм,
 Да прочее мнї не знойне горить утроба,
 Юже в рождеств'ї соблюди в д'вств'ї, | Дівці
 Сохранив цілу і по рождеств'ї,
 І нині подаждь радость печальному сердцу,
 Да не в'янет л'пота в д'вическом в'нцу.
 Прекрасний крине, слове едине, | Дівці
 На радость мира воскресни, сине!

О ВОЗЛЮБЛЕННИЙ СИНЕ, ЧТО СІЕ СОТВОРИВ

О возлюбленныи Сыне, что сіе сотвори: Сего то ва ни е
 О возлюбленныи Си не, что сіе сотвори? Сі то ва ни е

в радость Матере претвори Рцы пресладкии Исусе
 в радость Матери претвори Рци преславной Исусе,

Сине возлюбленне, Язвенныи без милости и от всх забвенне,
 Сине возлюбленныи, язвенныи без милости і од всх забвенныи,

О возлюбленны¹ Сыне, что сіе (е) сотворил:
 Сѣтованіе в радость² Матере претворил.
 Рцы пресладки Иисусе Сыне возлюбленне:
 Язвенны без милости и от всѣх забвенне.
 Живот души моей что не глядеши:
 И единого слова почто не речеши.
 Лишенна есмь утѣхи лишенна отрады:
 Ни единой імѣю во слезах прохлады.

.....

Изволила под крестом ты дево стояти:
 Благоволи милость на под свой кров пріяти.
 Произобилны слезы ты дево изліяла:
 Егда со Иосифом Христа погребали.
 Хочу слезы изліять бес тебе не могу:
 Помози ми Маріе прости руцѣ к Богу.
 С твоим сыном Маріе хочу воскреснути:
 Буди со мною дево дажд в мірѣ уснути.

— О возлюбленный Сыне, что сіе сотворив? —
 Сітованіе в радость Матері претворив!
 Рци, пресладкий Ісусе, Сыне, возлюбленный,
 Язвенный без милости і од всіх забвенный,
 Живот души моеі, что [ти] не глядеши
 І единого слова почто не речеши?
 Лишенна есмь утѣхи, лишенна отради.
 Ні единой імію во слізах прохлады.

.....

— Изволила под крестом ти, діво, стояти —
 Благоволи милость мя под свой кров пріяти,
 Произобильні слези ти, діво, изліяла,
 Егда со Иосифом Христа погребала.
 Хочу слези изліять, без тебе не мѡгу,
 Помози мѣ, Маріе, прости руці к Богу!
 З твоім сином, Маріе, хочу воскреснути,
 Буди зо мною, діво, дажд в мирі уснути!

¹ У зб. Твер. № 152 — «возлюбленный».

² Там же — «в сѣтованіе радость».

О ГОРЕ МНІ, ГРІШНИКУ СУЩУ

О го-ре мнѣ грѣш-ни-ку су-щу
 Го-ре бла-гих дѣл не и-му-щу
 О го-ре мнѣ, грѣш-ни-ку су-щу,
 го-ре, бла-гих дѣл не і-му-щу!

Ка-ко пред суд
 Ка-ко пред суд

Бо-жий яв-лю-ся Ка-ко со свя-ты-ми воз-ве-се-лю-ся
 Бо-жий яв-лю-ся, ка-ко со свя-ти-ми воз-ве-се-лю-ся?

О горе мнѣ грѣшнику сущу.
 Горе благих дѣл неимущу
 Како пред суд божий явлюся
 Како со святыми возвеселюся
 Отступих от Бога злобою
 Грѣх возлюбих сам съ собою.
 Темность паче свѣта кохаю
 А о славъ вѣчной не дбаю

.....
 Временное предпочитаю
 А о славе вѣчной не дбаю
 Что ж услышу стражду навѣки
 Ах бѣда мнѣ жаль превелики
 Восплачу ся горко слезами
 Но не будет милости з нами
 Что имам бѣдны сотворити

Когда придет Господь судити
 Пойду прежде дне сего судна
 Явлю вся дѣла моя студна

Пойду пред отцем умилосся
 Да его пици не лишуся

О горе мні, грішнику суцу,
 Горе, благих діл неімушу!
 Како пред суд божий явлюся,
 Како зо святими возвеселюся?
 Одступих од Бога злобою,
 Грїх возлюбих сам со собою,
 Темность паче світа кохаю,
 А о славі вічної не дбаю.

 Временное предпочитаю,
 А о славі вічної не дбаю.

Что ж услышу? Стражду навѣки!
 Ах біда мні, жаль превеликий!
 Восплачу ся горко слезами,
 Же не будет милости з нами.
 Что імам, бідний, сотворити,
 Когда прїдет Господь судити?
 Пойду прежде дня сего судна,
 Явлю вся дѣла моя студна,
 Пойду пред отцем умилосся,
 Да его пици не лишуся.

О ДУШЕ КАЖДАЯ ВІРНА, КО БОГУ НЕ
 ЛИЦЕМІРНА

О ду-ше каж- да- я вѣр- на, ко Бо-гу не ли-це-мѣр- на.
 О ду-ше каж- да- я вѣр- на, ко Бо-гу не ли-це-мѣр- на.

При_зри_ на Хрис_ та е_ ди_ на, Бо_ га пре_ вѣч_ на_ го сы_ на, 2
 # при_зри_ на Хрис_ та е_ ди_ на, Бо_ га пре_ вѣч_ на_ го си_ на, 2

О душе каждая вѣрна, ко Богу не лицемѣрна.
 # Призри на Христа едина, Бога превѣчнаго сына, 2
 Смотри на крестъ распята, немилосердно пропята.
 # Без милости уязвлена, и всего окровавлена. 2
 Присмотрися приклоненной, главѣ вѣнцем уязвленной
 # От острых остей терновых, и ударени суровых 2
 Очи кровію залиша, з жажды уста смажны быша.
 # Вся жили в нем растерзаша, святую кровъ ізліяша 2

О душе каждая вірна, ко Богу не лицемірна,
 Призри на Христа едина, Бога превічнаго сина, (2)
 Смотри на кресті розп'ята, немилосердно проп'ята,
 Без милості уязвлена, і всего окровавлена, (2)
 Присмотрися приклоненной главі, вѣнцем уязвленной,
 Од острих остей тернових і удареній сурових (2)
 Очі кровію залиша, з жажди уста смажні биша,
 Вся жили в нем разтерзаша, святую кров ізліяша. (2)

¹ У зб. Тит. № 2540 — «як нам недолго».

.....
 Смотри душе якою, куплена еси цѣною.
 # Бог все сокровище свое дал за спасеніе твое 2
 Должен всяк человек зрѣти, яко недолго ¹ здѣ жити.
 # Тысяца лѣт не долгота противу вѣчна живота 2
 Тем же грѣхов ся хранимо, Христа Иисуса любимо
 # Он нам даст здѣ смерть чистую, а по смерти
 жизнь вѣчную ² 2

.....
 Смотри, душе, якою куплена еси ціною:
 Бог все сокровище своѣ дав за спасеніе твоѣ. (2)
 Должен всяк чоловик зрѣти, яко недовго зді жити:
 Тысяца лѣт не довгота противу вічна живота. (2)
 Тим же гріхов ся хранимо, Христа Ісуса любимо —
 Он нам дасть зді смерть чистую, а по смерті
 жизнь вічную. (2)

² Там же — «Он даст нам здѣ смерть честную, по смерти в небѣ жизнь вѣчную».

ПОХВАЛУ ПРИНЕСУ СЛАДКОМУ ІСУСУ

Музыкальное произведение в нотной записи с украинскими текстами. Оно состоит из двух систем, каждая из которых включает три стана: верхний (сопрано/альто), средний (тенор/баритон) и нижний (бас). Музыка написана в тональности D-бемоль мажор (два бемоля) и 4/4 такта. В первой системе текст повторяется на всех трех станах. Во второй системе текст также повторяется, но с некоторыми вариациями в расстановке слогов и ударениях.

Текст первой системы:

По_хва_лу при_не_ су слад_ ко_му Ии_су_ су, Бо той мо_я сла_ ва
 По_хва_лу при_не_ су слад_ ко_му І_су_ су, бо той мо_я сла_ ва

Текст второй системы:

слад_ ко_му Ии_су_ су, Бо той мо_я сла_ ва
 слад_ ко_му І_су_ су, бо той мо_я сла_ ва

и всѣсть по_хва_ ла Ии_су_ се пре_ крас_ ный
 і всім ест по_хва_ ла І_су_ се пре_ крас_ ний

и всѣсть по_хва_ ла
 і всім ест по_хва_ ла

Похвалу принесу сладкому Иисусу,
Бо той моя слава и всѣ ¹ есть похвала
Иисусе прекрасный
Во троице славимый всѣм непостижимый,
Архангелом творче и бесом поборче
Иисусе прекрасный ²
Не отрини мене но взыщи ³ мене,
В грѣхах лежащаго не встающаго [Иисусе прекрасный]
Вышних создателю нижних ⁴ скупителю,
Не забуди мене не погуби мене [Иисусе прекрасный]
.....

Скорбящим радости и жезле старости,
Дай же мне утѣху в подвижѣ потѣху [Иисусе прекрасный]
Не отрини мене но взыщи мене,
Пастырю всецедрый и премилосердый
[Иисусе прекрасный]
.....
Прійми то малое моленіе мое,
И скоро потщися мною умилися
Остатню ⁵ молбу к тебе приношаю
И смиренным сердцем до тебе вопію ⁶
Иисусе прекрасный

Похвалу принесу сладкому Ісусу,
Бо той моя слава і всім ест похвала,
Ісусе прекрасний!
Во трійці славимий, всім непостижимий,
Архангелом творче і бісом поборче,
Ісусе прекрасний!
Не отрини мене, но взищи мене,
В гріхах лежащаго, не встающаго,
[Ісусе прекрасний!]
Вишніх создателю, нижніх скупителю,
Не забуди мене, не погуби мене,
[Ісусе прекрасний!]
.....

Скорбящим радости і жезле старости,
Дай же мні утїху, в подвижі потїху,
[Ісусе прекрасний!]
Не отрини мене, но взищи мене,
Пастырю всецедрий і премилосердый,
[Ісусе прекрасний!]
.....
Прійми то малбе моленіе мбе
І скоро потщися, мною умилися,
[Ісусе прекрасний!]
Остатню мольбу к тебї приношаю
І смиренным сердцем до тебе вопі [я] ю,
Ісусе прекрасный!

¹ У зб. Вахр. 560 — «всем».

² Звертання «Иисусе прекрасный», певно, повинно повторюватися і далі в кінці кожної строфи.

³ У зб. Син. 926 — «не взыщи».

⁴ У зб. Вахр. 560 — «земных».

⁵ У зб. Тит. 4487 — «непрестанну».

⁶ У зб. Вахр. 560 — «тебе воспеваю».

ПРЕВЗИДОХ МІРУ, О МОЙ ВІЧНИЙ БОЖЕ

*)

Прев_зы_дох мѣ_ ру о мой вѣч_ ный Бо_ же, # Во днев_ных зло_бах кто ми в том по_ мо_ же: 2
 Пре_взи_дох мі_ ру, о мой віч_ ний Бо_ же, # во днев_них зло_бах! Кто мі в том по_ мо_ же? 2

* Варіант другої половини канта за збірником Тит. 2540:

- Превзидох мѣру о мой вѣчний Боже,
 # Во дневных злобах кто ми в том поможе: 2
 Преступих закон о мой крепкий Боже,
 # И кто ж мнѣ нынѣ грѣшному поможе: 2
 Развѣ ты отче небесный высокій,
 # Подаси милость моей внутренности: 2
 Яко вся моя лѣта изжих блуднѣ,
 # В мирских суетах грешный пребых гнуснѣ: 2
 Восприму на ся зрак сына блуднаго,
 # Пойду умолю отца небеснаго: 2
 Согреших отче и моя есть вина,
 # Нѣсм достоин быть у тебе за сына: 2
 Согреших к тебе отче милосердный,
 # Будь милосерд яко и плачевным: 2
 А грѣхи их же творих от юности,
 # Молю стреби их по твоей милости: 2
 И научи мя по закону жити
 # Да сохрани мя от грѣховной сѣти: 2
 Днесь да буду твоим наемником,
 # Верным ти рабом вѣчным послушником: 2
 Дажь ми по твоей воли всегда жити,
 # По здѣшной жизни небо улучити: 2

Превзидох міру, о мой вічний Боже,
 Во дневних злобах! Кто мі в том поможе? (2)
 Преступих закон, о мой кріпкий Боже!
 І хто ж мні нині, грішному, поможе? (2)
 Разві ти, отче, високий в милості,
 Подаси руку мні в моєй бідності (2)
 Яко вся моя літа ізжих блудне,
 В лирських суєтах, грішний, пребих
 гнусне. (2)

Воспріму на ся зрак сина блудного,
 Пойду умолю отця небесного: (2)
 Согріших, отче, і моя єсть віна,

Нісьм достоїн бить у тебе за сина! (2)
 Согріших к тобі, отче милосердний,
 Буди милосерд яко і плачевний! (2)
 А гріхи, їх же творих од юності,
 Молю, стреби їх по твоєй милості! (2)
 І научи мя по закону жити,
 Да сохрани мя от гріховной сіті! (2)
 Днесь же да буду твоїм наємником,
 Вірним ті рабом, вірним послушником. (2)
 Дажь мі по твоєй волі всегда жити,
 По здішной жизні небо улучити! (2)

ТИ ЕСИ ІСУСЕ, ТИ МОЯ РАДОСТЕ

Ты е- си Ии- су- се, Ты мо- я ра- дос- те: # Ты ли ве- се- лі- є, Ты мо- я сла- дос- те. 2
 Ти є- си І- су- се, Ти мо- я ра- дос- те, # Ти мі ве- се- лі- є, Ти мо- я сла- дос- те! 2

Ты еси Иисусе, ты моя радость:
 # Ты ли веселіє, ты моя сладосте. 2
 Аще бы вся моя, погубил аз в мірь:
 # Паче Боже мой, всегда имам в вѣрь. 2
 Богатства земная, ни во что вмѣняю:

Зря на нѣбо, тя Бога всѣх знаю. 2
 Аще мя скорбиши, должен єсть хвалити:
 # Аще мя бѣши, буду тя любити 2
 Люблю тя Боже мой, над всѣх святѣйшаго:
 # Хвалю тя царю мой, всѣх достойнѣйшаго. 2

Дверь сердца моего сокруши каменну:
 # Положи в нас любовь, ко тебе пламенну. 2
 Аще бы людиє, ты Христе познали:
 # Никогда бы тебе, грехми прогнѣвали. 2

Егда ты познаем, в мольбу херувимской:
 # Тогда ты прославим, в хвалу серафимской. 2
 Хотем всем усердно, ты Христе познати:
 # Лицем нас ко лицу сподоби взирати. 2

Ты еси Иисусе, ты моя радость,
 Ты ми веселиє, ты моя сладость! (2)
 Аще бы вся моя погубив аз в мире,
 Паче [ты], Боже мій, всегда имам в вірі. (2)
 Багатства земная ні во що вміню,
 Зря на небо, ты, Бога всіх, знаю. (2)
 Аще мя скорбиши, должен есмь хвалити,
 Аще мя бієши, буду ты любити. (2)
 Люблю ты, Боже мій, над всіх святійшого,

Хвалю ты, царю мій, всіх достойнішого. (2)
 Дверь сердца моего сокруши каменну,
 Положи в нас любовь ко тебе пламенну. (2)
 Аще бы людиє ты, Христе, познали,
 Никогда бы тебе грехми прогнѣвали. (2)
 Егда ты познаем в мольбі херувимської,
 Тогда ты прославим в хвалі серафимської. (2)
 Хотем всі усердно ты, Христе, познати,
 Лицем нас ко лицу сподоби взирати. (2)

ХРИСТЕ, МІЙ БОЖЕ, ІСУСЕ СЛАДЧАЙШИЙ

Хри- те, мой Бо - же, И- су - се слад- чай- ший; * Сла- си - те - ло мой, зъ - ло ве - ли - чай - ший 2
 Хри- те, мій Бо - же, І - су - се слад- чай- ший, * спа - си - те - ло мій, зі - ло ве - ли - чай - ший, 2

* З огляду явної гармонічної невідповідності голосів цю фразу можна виконувати як у псалмі Димитрія Туптала «Превзидох міру, о мій вічний Боже», музика якої майже збігається з музикою цієї псалми.

Христе мой Боже, Ісусе сладчайшій:
Спасителю мой, зъло величайшій 2:
Подаждь ми присно, в воле твоей жити:
И страсти твоя, в сердцы ми носити 2:
Да образ твой зря, свята Бога знаю:
И в руцѣ твои, дух мой предаваю 2:

Як же хочеш, твори Боже, мною:
Да не скрѣет мя, тма грѣховна мглою 2:
Господи Боже, дѣла твоя дивна:
Прійми раб твоих, словеса умилна 2:
Иже молитвы, тебѣ приношают:
А матерь твою, пѣсн[ь] ми почитають 2:

Христе, мій Боже, Ісусе сладчайшій,
Спасителю мій, зіло величайшій, (2)
Подаждь мій присно в волі твоїй жити
І страсті твоя в серці мій носити, (2)
Да, образ твій зря, свята Бога знаю
І в рўці твої дух мій предаваю. (2)
Яко хочеш, твори, Боже, мною,
Да не скрѣет мя тьма грѣховна мглою. (2)
Господи-Боже, діла твоя дивна,
Прійми раб твоїх словеса умильна, (2)

Іже молитви тобі приношають,
А матір твою піснями почитають. (2)

**ФЕОФАН
ПРОКОПОВИЧ**

В СЛЕЗАХ РОССИЯ ВСЯ ПОГРУЖАЛАСЬ...

В сле_ зах Рос_ си_ я вся по_ гру_ жа_ лась, По Пет_ ре в си_ ро_ ч_ стве как ос_ та_ лась.

Свет по_ мра_ чись, столь со_ кру_ шись, Ве_ нец твой у_ вя_ де при гро_ бе. #

#Толь_ ко сто_ нать, толь_ ко ры_ дать, Толь_ ко долж_ но бы_ ло у_ нить у_ тро_ бе. 2

долж_ но бы_ ло у_ нить у_ тро_ бе.

В слезах Россия вся погружалась,
По Петре в сиротстве как осталась.
Свет помрачись, столь сокрушишь,

Венец твой увяде при гробе.
Только стонать, только рыдать,
Только должно было уныть утробе. 2

КОЛИ ДОЖДУСЯ ВЕСЕЛА ВЕДРА, ВЕСЕЛА ВЕДРА І ДНЕЙ КРАСНИХ

*)

Ко-ли до-жду-ся ве-се-ла вед-ра, ве-се-ла вед-ра и дней крас-ных,
Ко-ли до-жду-ся ве-се-ла вед-ра, ве-се-ла вед-ра і дней крас-ных,

Ко-ли я-вить-ся ми-лость пре-шед-ра, ми-лость пре-шед-ра с не-бес-яс-ных,
ко-ли я-вить-ся ми-лость пре-шед-ра, ми-лость пре-шед-ра з не-бес-яс-ных?

Коли дождуся весела ведра весела ведра
 и дней красных
 Коли явится милость прещедра милость прещедра
 с небес ясных
 Ни с каких сторон свѣта не видно свѣта не видно
 все ненастье
 Нѣт и надежды о многобѣдно о многобѣдно мое щастье
 Хотя бы малую явит отраду явит отраду и поманит
 И будто¹ нѣчто полготит² стаду полготит
 стаду да обманит
 Дрожу под дубом а крайним голодом а крайним голодом
 овцы таят

Нуже весма макротным голодом макротным
 голодом³ исчезают
 Прошел день пяты а вод дождевных а вод дождевных
 нет отмѣны
 Нѣт же и конца воплей плачевных воплей плачевных
 и кручины
 Подщися⁴ Боже нас свободити нас свободити
 от печали
 Наши нас дѣды⁵ к тебе вопити
 к тебе вопити научали

Коли дождуся весела ведра, весела ведра
 і дней красних,
 Коли явиться милость прещедра, милость прещедра
 з небес ясных?
 Ні з яких сторон світа не видно, світа не видно,
 все ненасте.
 Ніт і надежди, о многобідно,
 о многобідно мое щастє!
 Хотя бы малую явить отраду, явить отраду і поманить,
 І бу [д] то нічто польготить стаду,
 польготить стаду да обманить.

Дрожу под дубом, а крайнім голодом,
 а крайнім голодом овці таять,
 Нуже весьма маркотним голодом,
 маркотним голодом исчезают.
 Пройшов день п'ятий, а вод дождевних,
 а вод дождевних ніт одміни,
 Ніт же і кбнця воплей плачевних, воплей плачевних
 і кручины.
 Подщися, Боже, нас свободити,
 нас свободити од печали,
 Наші нас діди к тобі вопити, к тобі вопити научали.

¹ У зб. Тит. 3618 — «будто».

² Там же — «поглотит».

³ Там же — «голодом».

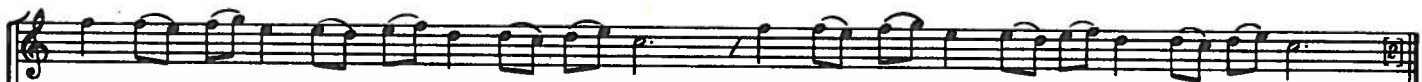
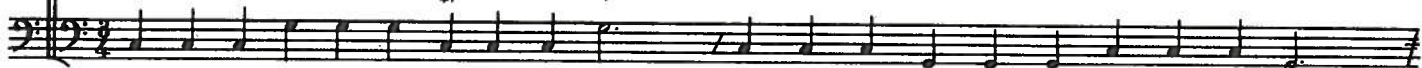
⁴ У зб. О. XIV. 20. — «потщися».

⁵ Там же — «бѣды».

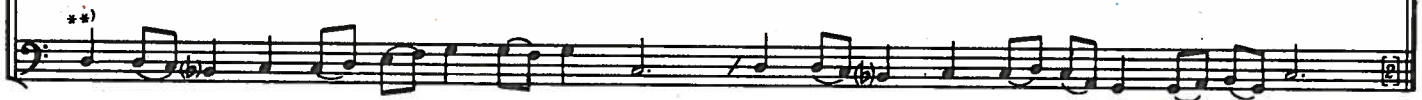
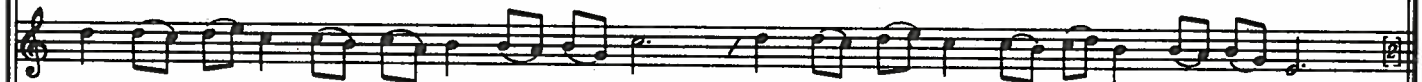
КТО КРИПКО НА БОГА УПОВАЯ

Кто креп_ко на Бо_га у_по_ва_я, Той не_двн_жим смот_рнт на вся зла_я;
 Кто крп_ко на Бо_га у_по_ва_я, той не_двн_жим смот_рнт на вся зла_я,

‡ Е_му ни в на_ро_де мя_теж бед_ный, Не стра_шен му_чи_тель зве_ро_вид_ный; 2
 ‡ е_му ні в на_ро_ді мя_теж бід_ний, не стра_шен му_чи_тель зві_ро_вид_ний, 2

* Варіант баса за збірником Q. XIV. 125:

** Варіант баса другої половини псалми за збірником Q. XIV. 125:

При цьому два верхніх голоси рухаються паралельними терціями, збігаючись наприкінці в унісон.

Кто крепко на Бога уповая,
Той недвижим смотрит на вся злая;
Ему ни в народе мятеж бедный,
Не страшен мучитель зверовидный: 2
Не страшен из облак гром парящий,
Ниже от южных стран ветр шумящий:
Тогда он смертного страха полный,
Адриатийские движет волны: 2

Аще мир сокрушен распадется,
Сей муж никогда не содрогнется:
Прах тело разбьет падеж лютий,
А духа не может изринуть: 2
О Боже, крепкая наша сило,
Тебе единого сие дело:
Без тебе и втуне мы ужасны,
При тебе и самый страх не страшный: 2

Кто крiпко на Бога уповая,
Той недвижим смотрить на вся злая,
Ему нi в народi мятеж бiдний, | Двiчi
Не страшен мучитель звiровидний, |
Не страшен iз облак гром парящий,
Ниже од южних стран вiтр шумящий.
Тогда он смертного страха полный, | Двiчi
Адриатийскiе движет волни. |

Аще мир сокрушен распадется, | Двiчi
Сей муж никогда не содрогнется. |
[В] прах тiло разбiєт падеж лютий,
А духа не может iзринуть.
О Боже, крiпкая наша сило,
Тебе единого сiє дiло,
Без тебе i втунi ми ужасни, | Двiчi
При тобi i самий страх не страшний. |

НАД МОГИЛОЮ РЯБОУ

Над мо-ги-ло-ю Ря-бо-ю над рѣ-ко-ю Пру-то-во-ю бы-ло войс-ко страшном бо-ю
 Над мо-ги-ло-ю Ря-бо-ю, над рі-ко-ю Пру-то-во-ю бу-ло войск-ко [в] страшном бо-ю.

В день не-дел-ный о по-луд-ни став-ся нам час вел-ми труд-ный при-шел тур-чин мно-го-люд-ный
 В день не-дѣль-ный о по-луд-ни став-ся нам час вель-ми труд-ный, при-шов тур-чин мно-го-люд-ный.

Над могилою Рябою над рѣкою Прутовою было войско
 страшном бою
 В день неделный ополудни стався нам час велми трудный
 пришел турчин многолюдный
 Начав турчин наших скрутить а порвався як пес лютый
 хотячи нас постигнути
 Легкій воин робив много да що був числа малаго
 не отняв мѣсца лихаго
 Стала рада отступати иншаго мѣсца шукати
 а недурно пропадати
 Скоро померк день неделный зразу Россійстиі силы
 всѣ на отворот загрѣмили
 Заря з моря выходила а поганская сила
 в тил обозу зашумѣла
 Почав турчин наших скрутить а порвався як пес лютый
 хотячи нас постигнути

Марс російски о Бозѣ з нами заминув стройными
 войсками як стѣны
 Со всѣх сторон нападали як собаки уядали я мы як
 за муром стали
 Пришли на Прут коломутный тут же то був нам час
 смутный тут же ты був бо крутный
 Страшно грѣмят з облоками да страшнѣ там Марс
 жестоки грѣмѣв на весь пляц шірокі
 Коли все що живет спало коли и птацтво молчало
 войско в воинѣ працювало
 Всю ночь стуки всю ночь крики всю ночь огонь
 превелики всю ночь там Марс шалѣв діки
 Не судив бы христіански освободих от тиранства
 еще не дал збить поганства
 Махомет Христов враже еже болши час покажет [к]то
 от чих рук поляже

* Бас в оригіналі відсутній.

Над могилою Рябою, над рікою Прутовою було
войсько [в] страшном бою.
В день недільний ополудні стався нам час
вельми трудний, прийшов турчин многолюдний.
Начав турчин наших крушить, а порвався,
як пес лютий, хотячи нас постигнути.
Легкий воїн робив много, да що був числа малого,
не одняв місця лихого.
Стала рада одступати, місця іншого шукати,
а недурно пропадати.
Скоро померк день недільний, зразу Російстії сили
всі на одврот заgrimіли.
Збря з моря виходила, а поганська [уся] сила
в тил обозу зашуміла.
Почав турчин наших крушить, а порвався,
як пес лютий, хотячи нас постигнути.
Марс російський [обоз з нами замкнув стройних
войськ стінами].
Зо всіх сторон нападали, як собаки, уядали, а ми,
як за муром, стали.

Прийшли на Прут каламутний, тут же то був нам час
смутний, тут же то був [час] окрутний.
Страшно grim [л]ять оболоки, да страшно там Марс
жестокий grimів на весь пляц широкий.
Коли все, що живе, спало, коли і птаство мовчало,
войсько в войні працювало.
Всю ніч стуки, всю ніч крики, всю ніч огонь
превеликий, всю ніч там Марс шалів дикий.
Не судив Бог христіанства освободить од тиранства;
еще не дав збить поганства.
Махомете, Христов враже, еще больший час покаже,
хто од чиїх рук поляже.

ЄПІФАНІЙ
СЛАВИНЕЦЬКИЙ
ТИМОФІЙ (ГЕОРГІЙ)
ЩЕРБАЦЬКИЙ

СПІФАНІЙ СЛАВИНЕЦЬКИЙ

РАДУЙСЯ, РАДОСТЬ ТВОЮ ВОСПІВАЮ

Ра_ дуй_ ся ра_ дость Тво_ ю во_ сль_ ва _ ю Так гор_ких сму_ ток мо_
 Ра_ дуй_ ся, ра_ дость Тво_ ю во_ сль_ ва _ ю, так гор_ких сму_ ток мо_

*)
 их по зна_ ва_ ю Ра_ дуй_ ся Де_ во радуй_ ся ра_ дуй_ ся радуй_ ся радуй_ ся взы_ ва_ ю
 их по зна_ ва_ ю, ра_ дуй_ ся, Ді_ во, радуй_ ся, ра_ дуй_ ся, радуй_ ся, радуй_ ся, взи_ ва_ ю,

радуй_ ся радуй_ ся, радуй_ ся радуй_ ся, радуй_ ся радуй_ ся, взы_ ва_ ю
 радуй_ ся, ра_ дуй_ ся, радуй_ ся, взи_ ва_ ю.

Радуйся радость твою воспѣваю
 Так горких смуток моих познаваю
 Радуйся Дево # радуйся 4 взываю
 Сладкаго Христа дражайшая мати
 Дажь помощь твою всем нам познати
 Своего людем # сына даждь 4 познати

 Неplодство твое ты отцу разръшил
 Егда плодная лоза отродила

Живот мірови # рождеством 4 явила

 Дажь ми сего плод благодати Ева
 Благословен естъ от твоего чрева
 Его же рождиши # пребыла 4 естъ дева

 Но яко горестъ твое сердце знает
 Егда на крестъ сей цвѣтъ увядает
 В твое оружье # сквозье 4 збодает ¹

Радуйся, радость твою воспѣваю,
 Так горких смуток моїх познаваю,

Радуйся, Діво, радуйся, радуйся,
 радуйся, радуйся, взываю,

¹ у зб. Муз. 1743 (кін. XVII ст.)
 ця строфа інша:

Спаси Маріє спаси о царице
 Кровом крил твоих покрий голубице
 Славящих тебе # спаси нас (4) девице

Сладкого Христа дражайшая мати,
 Дажь помощ твою всім нам познати,
 Своего людем сына даждь, сына даждь,
 сына даждь, сына даждь познати.

Неплодство твое ти, отцю, разрішил,
 Єгда плодная лоза одродила,
 Живот мирові рождеством, рождеством,
 рождеством, рождеством явила.

Дажь мі сего плоду, благодати Єва,
 Благословен ест од твоего чрева
 Єго же рождиш, пребила, пребила,
 пребила, пребила єсть дїва.

Но яко горєсть твое сердце знає,
 Єгда на кресті сей цвіт увядає,
 В твое оружже сквозіє, сквозіє,
 сквозіє, сквозіє збодає.

СВЯТИЇ СВАТІТЕЛЇЕ, К ВАМ ПРИБИГАЄМ

The image shows a musical score for three parts: voice (top staff), bass (middle staff), and bass (bottom staff). The music is in a 3/4 time signature with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the vocal staff.

Сва_ті_ и сва_ти_ те_ лі_ є_ к_ вам_ при_ бь_ га_ ем_ Ва_ши_ ми_ мо_лит_ва_ ми_ спа_сти_ся_ же_ ла_ ем_
 Сва_ті_ і сва_ти_ те_ лі_ є_ к_ вам_ при_ бі_ га_ ем_ ва_ши_ ми_ мо_лит_ва_ ми_ спа_сти_ся_ же_ ла_ ем_

Во_спе_ри_те мо_лит_вы ва_ша к Гос_по_ду Со_хра_ни_ти_ся ва_ше_му не прежден_ну ста_ду
 Во_зне_сі_те мо_лит_ви ва_ша к Гос_по_ду, со_хра_ни_ти_ся ва_ше_му не врежден_ну ста_ду.

Святїи святителїе к вам прибѣгаем
 Вашими молитвами спастися желаем
 Восперите молитвы ваша к Господу
 Сохранитися вашему непрежденну стаду
 Вы бо на земли Богу угодили есте

И яко солнце в мїре свѣтло восїяете
 Петре Алексїе (i) оно пребогатїи
 Пастырїе російскїи отцы преславнїи

Святїи святителїе, к вам прибѣгаем,
 Вашими молитвами спастися желаем.
 Вознесїте молитвы ваша к Господу,
 Сохранитися вашему неврежденну стаду
 Ви бо на землї Богу угодили есте
 I, яко сонце, в мїрї свїтло возсїяете,
 Петре, Алексїе, [i] оно пребогатїи,

Пастирїе російскїи, отцы преславнїи

ТИМОФІЙ (ГЕОРГІЙ) ЩЕРБАЦЬКИЙ

ЩО Я КОМУ ВИНОВАТ, ЗА ЩО ПОГИБАЮ

*) **)

Что я ко-му ви-но-ват, за что по-ги-ба-ю, Ни гдѣ от злых че-ло-век по-ко-я не ма-юс
Що я ко-му ви-но-ват, за що по-ги-ба-ю, ні где од злих чо-ло-вік по-ко-я не ма-ю,

* В оригіналі верхній голос записано у сопрановому ключі, але розшифровка показала, що цей ключ помилковий. Тут повинен бути скрипковий ключ.

** Перша половина канта за збірником Лен. конс. № 21:

При повторенні дещо інша лінія баса:

Что я кому виноват за что погибаю,
Нигдѣ от злыхъ человекъ покоя не маю:
Ненавидятъ гонятъ бьютъ живцемъ пожираютъ,
Якъ ястребы на бѣдную пташку нападаютъ:
В лютой ярости огнемъ палаютъ безъ мѣры,
И метаются на меня якъ дикія звѣри:
И скрытися не могу ни явно прожити,
Явно гонятъ а втай бьютъ подкладаютъ сети:
А что жъ тому за вина явная¹ причина,

Що я кому виноват, за що погибаю,
Нігде од злихъ чоловікъ покоя не маю,
Ненавидять, гонять, б'ють, живцемъ пожирають,
Якъ яструби на бідную пташку нападають,
В лютій ярості огнемъ палають безъ міри
Й метаются на мене якъ дикіі звіри.
Ні скритися не могу, ні явно прожити —
Явно гонять, а втай б'ють, подкладають сіти.
А що жъ тому за вина, яка причина?
За то гонять, за то б'ють, що я сиротина.
Немаш кому боронити, нікто не рятує,
Плачу, воплю і ридаю, да нікто не чує.
О Боже мій єдиний, печальнимъ утіха,

За то гонятъ за то бьютъ что я сиротина:
Немаш кому боронити никто не рятує,
Плачу воплю и рыдаю да никто не чує:
О Боже мой єдиний печальнымъ утѣха,²
Возри на мя сироту вызволь сего лиха:
Ты сам видиш на меня противныхъ наветы,
Изволь меня у себя от ихъ злобы скрыти:
Суди жъ Боже ворогамъ нехай будутъ знати,
Что я живу под покровомъ твоей благодати:

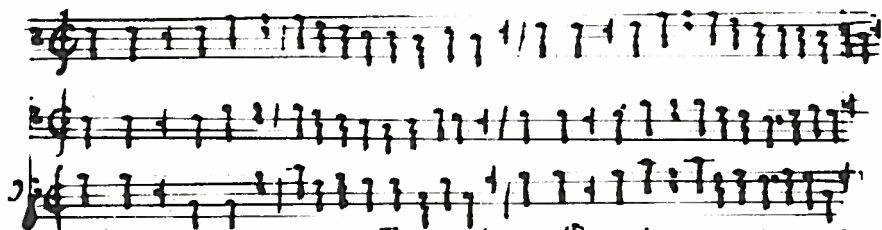
Возри на мя, сироту, вызволь [з] сього лиха!
Ти сам видиш: на мені противнихъ навіти —
Изволь мене у себе од їхъ злоби скрити.
Суди ж, Боже, ворогам, нехай будуть знати,
Що я живу под покровомъ твоей благодати.

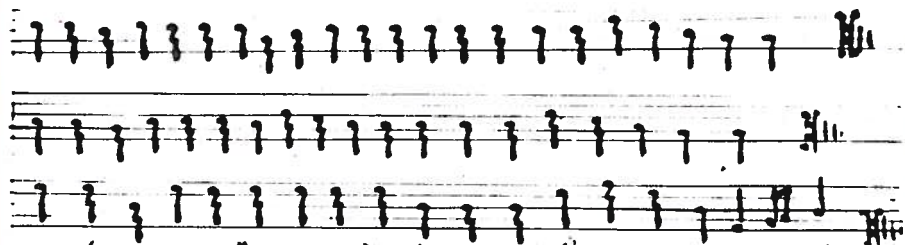
¹ Якая?

² У зб. із зібрання Духовної академії
475 (ЦНБ УРСР) — «печаль моя, утіха».

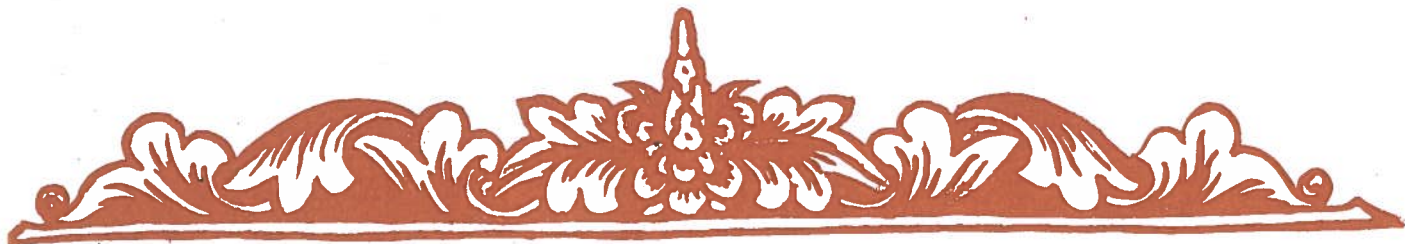
Розворот факсимільного зразка канта
«Чому ж ти, серденько, по саду смутненько да ходила».

Чому ж ти серденько, по саду смутненько ходила, дала любовцю свою вчотин доміла.
Перестань тошовати, серденько для мене, буйся ходи за все чайничко зроби,
Приніс си дубонос, оутеса собаним бранкам, атепа людям иррери іван сирійкам,
Буй ти бисам, мой голубочко замною, Приспай я нотинк наподумочий словою.
Дамь дамь дамь догариса сама безветрь зацномь поною 2

Ходила смѣтливо Потебѣ сердито на Тебя сердце не ма ло
Приходи мой милый мой Бѣлы соколѣ Бѣрешь ты Бѣслы оу мене .
за дери Поманѣ соколи приажѣ Ачелѣ . Киномѣ напою .
Приходишь мой милый мой Бѣлы соколѣ неопознался дѣлѣ тебѣ .

ДОДАТКИ

ДОДАТОК № 1

Уж а несносно сердце мысль стерскает:
Что далеки Украины мене завезили 2
Не по моей воле щастие послужило:
Отнесли ж меня от намилшаго нелюбому

вручило 2

Коли б я имела орловья крыла:
Ай давно бы я отсюда во пустыню полетела 2
Зволила б я жити з дикими зверями:
А не токмо со нелюбым век свой скоротати 2

Лежит колода гнилая у бока:

Жить с чужими век скончати не дождавши
року 2

Что ты мой змиленки аль ты мене любиш:
Аль ты мене вспоминаеш или мене хаеш 2
Вспоминай змиленки як свою годину ¹:
Як подаст тебе всемогущий Бог щастливу
годину 2

¹ В інших варіантах — «родину».

ДОДАТОК № 2а

Ганнусенко кохана я вчерась была румяная
А топерь есть истрацила и личенко отменила,
Ганнуся

И бровенки черные и оченки каріе
Ты ли мене истрацила и личенко отменила Ганнуся
А пойти ш ты до садка и нарви ш ты зълечка
Личко свое убелити и тако ся учинити як была
Скоро до садку побѣгла и зълечка глядѣла
Скоро взрѣла и нарвала до серденка прикладала

Ганнуся

А я тебе не покину хйба сам загину не знаю

Мовит ся матунка есть у тебе зрадонка
Хочешь мене оставити отца матку покинути
Ганнуся
Бувай же здров казаче нехай болш матонка
не плаче
Часто до нас пребывай и зо мною всегда
гуляй беспечнѣ
Стою ж я с тобою беспечнѣ даю тебѣ рученку
сердечнѣ

ДОДАТОК № 2б

Га - ну - сен - ка ко - ха - на - я И те - перь есть и - стра - ти - ла и ли - чен - ко об - мы - ли - ла Ган - ну - ся
ве - чер бы - ла ру - мя - на - я

* При повторенні:

ДОДАТОК № 3

Do-ład mi-zer-nie dni prze-pen-dzo-ne Smem by zwaczrzeba po-niewaz Nieba Spra-wy Moi-ę nie-god-ne
Wiek moy prze-zy-ty zy-cię stra-co-nę

ДОДАТОК № 4

Ой пе-ре-стань пе-рестань до ме-не хо-ди-ти #ме-не мо-ло-де-шен-ку с ра-зу-ма сво-ди-ти 2

ДОДАТОК № 5

Ра-дуй-ся ца-ри-це на-ша за-ступ-ни-це #Не-бе-на-го ве-ли-ка на мат-ко-ю на-зва-на: 2

ДОДАТОК № 6а

Сивий голубонку, сидиш на дубонку
 Гуркаеш брукаеш голубки шукаеш
 Твоя голубонка ходит за водами
 Утирает черны очи русыми [косами]
 Нарекает тяжко на свою недолю
 Що быстренким крыльцям дала летѣть волю
 Але мои крыла, мощно суть звязаны
 И языком жвавым людским скремпованы
 Сама лети прошу, я тылко вздыхання
 Посылаю к тобѣ в помощь для летання

Ясне соколони скинте по перячку
 Полетите принесите мою голубочку
 Прилетѣла пава, на рыночку пала
 Ох немаш и не будет, кого я шукала
 Прилетѣла птица, золотые крыльца
 Ох немаш и не будет мого чорнобривца
 По саду ходила рученки ломила
 Ох немаш и не будет кого я жадала
 По саду ходила виноград садила
 Ох есть и пришол, кого я любила.

ДОДАТОК № 6б

Си- зы го- лу- бонь- ку си- диш на ду- бонь- ку #Гур- ка- еш бур- ка- еш го- луб- ки шу- ка- еш 2

ДОДАТОК № 7

Ах як сердцу не нудѣти,
Кого люблю, не видѣти,
Кого моя мысль кохает,
Серце во мнѣ умлѣваест.
Великая сердцу туга,
Гди не вижду своего друга,
Рада б я з ним говорити,
Будут люде нас судити.

Очи видят и пасутся,
Не встыдятся, не срамлются.
Ах горе, горе, болѣзнь моя,
Проливаю слези своя.
Лучше было не знатися,
Нѣж любивши ростатися,
Лучше било не счиняти,
Нѣж, любивши, перестати.

ДОДАТОК № 8

Музыкальный фрагмент, состоящий из двух систем. Каждая система включает три стана: верхний — вокальный с текстом, средний — фортепиано, нижний — бас. Первая система имеет один диэз (F#) и четвертую долю. Вторая система имеет один диэз (F#) и четвертую долю.

Лирика первой системы: Чи я бы-ла чи не крас-на-я чи не бы-ла чи не вдяч-на-я

Лирика второй системы: Змѣ-ни-ла-ся за не-лю-бым ох не шас-те мо-е

у - тра - ти - ла мо - ло - дос - ци и здо - ро - ве сво - е жаль си - бо же

* Відсутній в оригіналі середній голос реконструйовано упорядником.

ДОДАТОК № 9

Щи - рым серд - цем лю - би - лем и до те - бь хл - ди - лем дѣ - чи - нен - ко

серд-це мо-є ко-хан-но-є об-лю-бен-це об-лю-бен-це

ДОДАТОК № 10

Було в литвинка ¹ пятеро дочок
 Утехо моя радости моя
 Першую отдав за хльбороба
 Утехо моя радости моя
 Другую отдав за дяченка
 Утехо моя радости моя
 Третью отдав за шевчика
 Утехо моя радости моя
 Четвертую отдав за коробейника
 Утехо моя радости моя
 Пятую отдав з нами не тут
 Кажучи споминаючи з димом
 и с чадом
 З нашей хаты за дудника

Утехо моя радости моя
 Перший зять идет воз хлеба везет
 Утехо моя радости моя
 Баткови бохан матери бохан
 Братцеви паляница сестрице вареница
 Утехо моя радости моя
 Другий зять идет воз книжок везет
 Утехо моя радости моя
 Баткови книжка матери книжка
 Братцеви ахтай сестрице мохнай
 Утехо моя радости моя
 Третий зять идет воз чобот везет
 Утехо моя радости моя.
 Баткови чоботи матери чоботи...

¹ В інших варіантах — «в литвинки» або «в литвинкѣ».

ДОДАТОК № 11

Вс_д_ь_ ла_мне_ ма_ти зе_лен_ яч_мень_ жа_ти Жни_ жни_ мо_я Ду_нен_ко жни_ жни_ мо_я сер_денко

ДОДАТОК № 12а

Після закінчення тексту «Курантів» у збірнику Тит. 4487 подано таке продовження:

А шумит буйной либон дождь будет	Начевав же б я у вдовонки
А где мени старенкому начввать буде	Да боюсь людской поговоронки
Начевав же б я у Настусенки	Ой умрите пропадите да старые кости
Да боюся ее пани матусенки	Не сушите не крушите моей молодости

ДОДАТОК № 12б

Да під вш_ не_ю, під че_реш_ не_ю сто_яв ста_рий з мо_ло_до_ю, як із я_ го_до_ю

ДОДАТОК № 13а

Под дубом под дубом под дубиною
 Под вязом под вязом под вязиною
 Под тѣм под вязом ковали кують 2
 Ковалю ковалю окуй ми овен 2
 Окуй мне овен заплачу тоби 2
 Маленько сподненько оковандо вендо 2
 Фан дин 3 дон оковандо вендо 2

Под дубом...¹
 Под вязом ...
 Под тѣм под вязом шивчики шиють [2]
 Шивчику шивчику ошуй ми овен 2

Ошуй ми овен заплачу тоби 2
 Маленько сподненько ошевандо вендо 2
 Фан дин 3 дон ошевандо вендо 2

Под дубом ...
 Под вязом ...
 Под тѣм под вязом маляры малюють 2
 Маляру маляру смалюй ми овен 2
 Смалюй ми овен заплачу тобѣ 2
 Маленько сподненько смалевандо вендо 2
 Фан дин 3 дон смалевандо вендо 2

ДОДАТОК № 13б

Под ду-бом под ду-бом под ду-би-но-ю # под тѣм под вя-зом ко-ва-ли-ку-ють 2
 под вя-зом под вя-зом под вя-зи-но-ю

¹ Тут і далі повторюються два початкових рядки тексту.

ДОДАТОК № 14

Си-дит со-ва на пе-чи крылыш-ка-ми тре-пу-чи о-чен-ца-ми хлоп хлоп хлоп

но-жен-ца-ми топ топ топ бил ме-ня муж мой муж му-жи-чек на-вя-зав ни-точ-ку

на со- ло- ми- ноч- ку ко- сть пе- ре- бил пе- ре- бил пе- ре- бил

ДОДАТОК № 15а

Стукнуло, грякнуло в лісі —
 Комар з дуба звалився,
 Трафив на коренище,
 Збив собі голін, плечище.
 Почули мухи-горухи,
 Принесли йому кожухи:
 — Наш комару сподару,
 Жаль тя нам не помалу;
 Не чом ти в нас не буваеш,
 Аж ти ся эле маваеш!
 — Поховайте ж ви мене в полі
 При зеленой дубраві;
 Коли я буду вмирати,

Кажіть мою дружину зобрати;
 А хрущ буде нести,
 А овод буде густу,
 А журавель буде співати,
 А муха буде плакати.
 Обгородіте ж ви мене
 Дрібнейкими стрілоюками,
 Положіте ж ви на мні
 Мой тугесейкій лучок.
 Коли будуть козаки їхати,
 Мене будуть споминати:
 Тут лежить комарище,
 Славний наш козачище!

ДОДАТОК № 156

Стук_ну_ ло гряк_ну_ ло в лѣ_ се 2 ко_ мар з ду_ ба сва_ лил_ ся 2

о ду_ бо_ во_ е ко_ ре_ нище 2 содрал он се_ бе пле_ чи_ ще 2

Detailed description: This is a musical score for two systems. Each system consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The music is in 3/4 time. The first system contains the lyrics 'Стук_ну_ ло гряк_ну_ ло в лѣ_ се 2 ко_ мар з ду_ ба сва_ лил_ ся 2'. The second system contains the lyrics 'о ду_ бо_ во_ е ко_ ре_ нище 2 содрал он се_ бе пле_ чи_ ще 2'. There are various musical notations including notes, rests, and dynamic markings.

ДОДАТОК № 16

Са_ ма я не зна_ ю як на свѣ_ те жи_ ти [2] [Бывши с тѣлом на зем_ лѣ бо_ гу не грѣ_ ши_ ти] [2]

**)

***)

Detailed description: This is a musical score for three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment line (treble clef), and a bass line (bass clef). The music is in 3/4 time. The lyrics are 'Са_ ма я не зна_ ю як на свѣ_ те жи_ ти [2] [Бывши с тѣлом на зем_ лѣ бо_ гу не грѣ_ ши_ ти] [2]'. There are musical notations including notes, rests, and dynamic markings. A double bar line is present after the first line of music. There are also some annotations like '*')' and '***)' pointing to specific parts of the score.

- * Відсутній в оригіналі середній голос реконструйований упорядником (вказано тільки ключ).
- ** Бас перетранспоновано на кварту вниз (в оригіналі починається з «до» малої октави).

ДОДАТОК № 17

— Дѣвчиночко красна, где волойки пасла?
— За горою при долинь, там травойка росла.
— Дѣвчиночко моя, да ци воля твоя,
Скажи ж минѣ всю правдойку, ци будеш ты моя?
— Заказала мати правдойку сказати,
Заказала нелюбая з милым розмовляти.
Ой пѣду я, пѣду, где мене прошено,
Заковтаю, запукаю, щобы утворено.
Вышла дѣвчиночка и ручейку дала,
— Витай, витай, мой милейкій, давном ты
чекала.
Чекалам, чекала годину з вечера,
Не моглам ся дочекати, пошлам сама спати.

— Коничейку сивый, будь же мѣ щесливый,
Занесь до дѣвчины, до той чернобровой.
— Ой сама я, сама, пшеничейку жала:
Прійду до домойку, не маш дома пана.
Не маш пана в дому, слугы не потому,
Дала бы я, дала, але не маш кому.
Бодай тоты рѣки травою заросли,
Що моего милейкого за Дунай заплыли.
— Ой гаю ж мой, гаю, зеленойкій гаю,
Кохавши ся, любивши ся розстати ся маю.
Ой гаю ж мой, гаю, зелена лѣщино,
Любиш мене, не покын же, хороша дѣвчино.

ДОДАТОК № 18

Молитву прилежну к Богу возсылайте.
На сіе писаніе умильно взирайте.
Прочитая всяк усердно много прослезися.
От многія радости сердцем умилися.
Како смерть вселютая вземлет челоуѣки
Преселяет от міра на вѣчныя вѣки
Преселила естъ ныне пастыря блажайша
Архіерея честна и вождя крепчайша
Все вы града Ростова людіе рыдайте.
Пастыря умершаго слезно поминайте
Димитрія владыку и преосвященна

Митрополита тиха и смиренна
Его же митрополит со псалмопением
Стефан Рязанскій со благоговением
Со священным собором погрѣбѣ всечестно
И со множеством народа яко всѣм извѣстно
Яко во святом храме мирно положиши
И в темном гробѣ земли твердо заключиши
Да подаст ему Господь во царствіи жити
Со святыми мученики и ангелы вовѣки пребыти
Ему от нас буди вѣчная память

ДОДАТОК № 19

Музична партитура для голосу та фортепіано. Складено в двох частинах: верхня частина (голос) та нижня частина (фортепіано). Темп помірний, ритм 4/4. Ключова сигнатура: один дієз (F#). Мелодія голосу складається з восьмих, шостих та чотирнадцятих нот. Текст пісні:

Ты е-си И- су-се ты мо-я ра-дос-те ты ми ве-се-лі-е ты мо-я сла-дос-те

ДОДАТОК № 20

Музична партитура для голосу та фортепіано. Складено в двох частинах: верхня частина (голос) та нижня частина (фортепіано). Темп помірний, ритм 4/4. Ключова сигнатура: один дієз (F#). Мелодія голосу складається з восьмих, шостих та чотирнадцятих нот. Текст пісні:

Чи я ж ко-му ви-но-вст за что по-ги-
 -ба-ю ни гдѣ от злых чо-ло-вѣк по-ко-я не зна-ю

* Далі ідуть варіації на цю тему.

ПРИМІТКИ

I. ЛЮБОВНО-ЛІРИЧНІ КАНТИ

«А гди ж тая голубонька сама полетіла». «Куранты», *арк. 2* (до 1733 р.). Вар.: Шук. 554 та ін. За змістом близький до канта «Сизий голубочку». О. Позднеев відносить його до групи українських кантів, що продовжують традиції старовинних народних пісень з їх символікою і психологічним паралелізмом.

«А у полі річка, через річку кладка». «Куранты», *арк. 3*. Відомі вар.: Муз. 2583; Лен. 10438;¹ зб. С. Вагановського і Левицьких (опубл. М. Возняк, ЗНТШ, т. 133, с. 159; В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 126). В давніх українських збірниках ця пісня починається словами «Через поле річка, через річку кладка...» Цікавий варіант у зб. Левицьких, де інший початок — «Дівчиночко красна, где волейки пасла?», в якому перехід до основного сюжету здійснюється лише починаючи від слів «Бодай тая річка».² В кінці його є додаток: «Ой гаю ж мой гаю, зелена лѣцино, любиш мене, не покинь же, хороша

дѣвчино». Цікаве продовження тексту основного варіанту знайдено в зб. Муз. 2583, в якому йдеться про життя з нелюбом. (Див. додаток № 1). Н. Герасимова-Персидська у своїй книзі, присвяченій партесному концерту³ наводить українську пісню «Ой коли б ми знали» і словацьку «Моја рапу татко», інтонаційні зв'язки яких з кантом «А у полі річка, через річку кладка» досить глибокі. Можна додати, що варіант музики канту ми зустрічаємо і в псалмі Дим. Туптала «Імам аз свого Ісуса моего».

«Ах злая печаль в сердце мні вселися». Муз. 3134, *арк. 116 зв.—117. (1742 р.)* Характерною особливістю збірника Муз. 3134 є наявність містких заголовків, зроблених переписувачем, які відображають основний зміст пісень. До цього канта дано такий заголовок: «Песенка в несчастіи». Відомий вар.: Барс. 2450 (текстовий).

«Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька». Муз. 2929,

¹ Найдавніший із відомих нам варіантів канта зберігся в зб. Лен. 10438, але цей збірник містить лише тексти пісень.

² Можливо, цей варіант виник в результаті поєднання двох різних пісень: «Дівчиночко красна» і «А у полі річка».

³ Н. Герасимова-Персидская. Партесный концерт в истории музыкальной культуры.— М., 1983.— с. 30.

арк. 137 зв.— 138 (кінець 1740-х років). Вар.: Муз. 2473 (Лив.); Муз. 3134 та ін. Зачин дуже поширений у кантах і народних піснях. Так, популярною у 18 ст. була сирітська пісня «Бідна ж моя головонька, я на світі сиротонька» («Києв. старина», 1887 р. № 8). Ливанова висловлює припущення, що музика була перероблена і «пристосована» до даного тексту⁴.

«Білая голубонька, красная дівонька, выйди ти за мене». — Муз. 2473 (Лив.), арк. 73 зв.— 74 (кінець 1740-х років). Вар.: Муз. 2929; Муз. 3134 та ін. Кант має паралель у «парному» канті з тією ж музикою (див. «Нешасная доля»).

«Бистренькі річоньки, холодні водоньки». — Муз. 2929, арк. 135 зв.— 136. Вар.: «Куранты»; Твер. 152; Масл. ХХХІІІ, 49; Барс. 2436 та ін. За основний ми відібрали вар. Муз. 2929 як повніший порівняно з раннім — у «Курантах». Популярний у 18 ст. кант, образний стрій якого близький до народної пісні. Останнє стало приводом до його появи у різних збірниках народних пісень, зокрема в зб. М. Чулкова (ч. IV, с. 67). Крім того, він був опублікований В. Перетцем в «Новых данных...», ВВРМС, 1907, XII, т. 1, с. 177—178 і Г. Нудьгою, т. 1.

«В неділеньку рано, гди задзвонять зрана». «Куранты», арк. 16. «Ганнусенько коханая, вчора була рум'яная». Син. 926, арк. 7 (1750 р.). Вар.: «Куранты»; Тит. 3897; ЦДАДА 994; Лен. 10438; Вахром. 926 та ін. Популярний любовний кант у 18 ст. В його численних варіантах, в яких добре збереглася сюжетна фабула, змінювалось ім'я дівчини, форма звертання до неї. Іще в давньому українському збірнику Л. Ягольницького, зі слів М. Грушевського, є пісня «Ганусейко, перло дрога», яку умовно можна вважати прототипом цього канта. Різні варіанти, що починаються словами «Ганнусенько», «Ганусенька», «Анусейка», дозволяють простежити шлях, яким пройшла ця пісня, мандруючи з України в Росію. Для порівняння пропонуємо музику із зб. «Куранты» (див. додаток № 2б), яка значно відрізняється від основного варіанту. В додатках також подано найдавніший варіант тексту — ЦДАДА 994, який відносять до кінця XVII сторіччя. (Див. додаток № 2а).

«Да тепер бо я при бідності, при великой тузі». Муз. 3134, арк. 74 зв.— 75 (1742 р.). Текстові паралелі поєднують закінчення канта і пісні «Оженився Кучерина» із збірника Ф. Шелестинського другої половини 18 ст. (ЗНТШ, т. 133, с. 128—129):

Муз. 3134
Да тепер же я сиротою
на світі zostався,
Украдені тії крижолятка,
що з печі спускався!

Зб. Шелестинського
Ой тепер же, Кучерино,
на біду zostався...
Спалали мі жонка сани,
що с пецца спускався.

«Дівчино мила, що ж ти учинила». Теер. 152, арк. 49, (1750-ті рр.). Любовний кант, котрий співали за часів Катерини II (про це свідчить назва збірника Увар. 689: «Собрание песней рукописных времен Екатерины II», в якому вміщено варіант пісні). Про те, що музика канта має давню історію (може бути датована XVII століттям або початком XVIII) свідчить такий факт: В. Перетц в «Заметках и материалах», описуючи зб. Дом. Рудницького (Q.XIV.97), повідомляє, що під № 1 (арк. 1) в ньому вміщено пісню «Dotąd misernie dni przependzone». Наведена ним мелодія майже збігається з піснею «Дівчино мила» (Див. додаток № 3).

«Доля моя по гриби ходила». Син. 927, арк. 98 (кін. XVII ст.). Інших варіантів не знайдено. Це один з ранніх українських кантів. «Ішов козак з України, мушкет за плечами». Теер. 152, арк. 80 зв.— 81 (1750-ті рр.). Вар.: Муз. 2929; Муз. 2473 (Лив.); Муз. 2583; Q.XIV. 98; Муз. 3973. Опубл.: Чулков, ч. IV, с. 158 («Идет козак с Украины»); Трутовський, ч. IV, № 9 («Да ъхав же козак из Украины»); Чубинський, ч. I, № 180 («Иде козак в Україну») та ін. Один з найпопулярніших українських кантів. Його варіанти наведено Т. Ливановою і О. Шреер-Ткаченко. Г. Нудьга називає цей кант народною піснею, Т. Ливанова каже про те, що не виключено народне походження його музики, Ю. Келдиш відносить його до групи пісень, які виникли на «стику» усної народної і письмової традицій і становлять новину в художній культурі XVIII ст. Цікаві окремі текстові збіги з даним кантом. Так В. Гнатюк, описуючи Хоценський пісенник Левицьких (ЗНТШ, т. 109), повідомляє, що під № 124 в ньому міститься «Піснь украинская. Иде козак з Украины». Подібністю назви її спільність з кантом вичерпується. М. Возняк (ЗНТШ, т. 133), характеризуючи два пісенники XVIII ст., наводить текст пісні про розлуку козака і дівчини із збірника Шелестинського, що починається словами цього канта (див. 3 і 4 рядки):

⁴ Збірник кантів XVIII ст., додаток до IV розділу книги Т. Ливанової «Русская музыкальная культура XVIII в». — М., 1952, т. 1.

Далек ти, пол[и]неш, да мой сивий орле!
А хто ж тебе у чужинѣ, сердечний, пригорне?

«Межи горами розшумілась річка». «Куранты», арк. 20. Вар.: Лен. 10438; зб. Абрамова (ф. 278, № 899) та ін.

«Нещасная доля без милого жити». Муз. 3134, арк. 106 зв., (1742 р.). Вар.: Муз. 2473 (Лив.). У збірнику пісні передую ремарка «Жаль». Текст її паралельний канту «Білая голубонька, красна дівонька, вийди ти за мене», музика майже точно збігається з ним.

«Ой перестань, мой наймильший, до мене ходити». Муз. 3134, № 20. Вар.: Твер. 152; Лен. 10438; Син. 316 та ін. Опубл.: Чулков, ч. IV, с. 175 (початок: «Переходом в чистом поль...»); Чубинський, ч. V, с. 136 та ін. О. Позднеев пише про українсько-польське походження канта. В 1908 р. Є. Карський опублікував три пісні кінця XVII ст., які збереглися в запису польськими літерами. Однією з них була: «Przestan, Iasiu, z wczora hodity» («Перестань, Ясю, звечора ходити, мене, молодую, з розума зводити»). Враховуючи, що латиницею записано майже всі пісні в західноукраїнських збірниках (сам текст український), ми відносимо цей кант до українських. Він є в одному з найдавніших українських збірників (зб. Ягольницького), описаному М. Грушевським (ЗНТШ, т. 15, 17). У тексті його маємо логічне закінчення, якого немає в пізніших варіантах:

Матюно, сердейко, щос ся ми стало,
Щос ся ми в животѣ затрепетало,
Ци шука, ци риба, ци осятрина?
Пощупай, пан-матко, ци не дитина?
Вишнѣ, черешнѣ, розвивайтєся,
Вороги мои розсѣдайтєся!
Вишнѣ, черешнѣ, порозвивалися,
Вороги мои порозсѣдалися.

Ця пісня увійшла і в зб. Вагановського (М. Возняк, ЗНТШ, т. 133, с. 133, 154). Багато дослідників називають її популярною в народі піснею. В 1907 р. В. Перетц писав, що вона «донині живе в народі». (Нов. дан., ВВРМС, I, с. 161—163). О. Позднеев відзначив велику популярність цієї пісні в Росії впродовж першої половини XVIII століття (8 варіантів)⁵. Для порівняння пропонуємо вар.

⁵ Про її популярність свідчить і те, що на цю мелодію розспівувались інші тексти, в тому числі духовні (див. псалму «Муж

музики із зб. Твер. 152 (див. додаток № 4). Цей кант — приклад пісень нового, діалогічного типу.

На підставі значних розбіжностей, багатьох доповнень у варіантах цього канта О. Позднеев робить висновок, що він запозичувався з України в Росію кілька разів (не менше трьох).

«О, розкошная Венеро, де нині гобзуеш». Муз. 3134, арк. 129 зв.—130. Вар.: Син. 316; Муз. 2137; Тит. 4487; Твер. 152; БАН 16.6.29 (зб. Дзюбаревича); БАН 25.7.14. В основному варіанті є ремарка — «Привада». Текст пісні безсумнівно літературного походження. Дослідники вбачають у ній механічне наслідування західноєвропейській любовній ліриці і відгуки римської міфології. О. Шреер-Ткаченко вважає, що ця пісня народилася у дяківсько-бакалярському колі, її виникнення було результатом інтересу до любовної лірики, зрослого у 18 ст. Не випадково В. Перетц називає її однією з наймодніших пісень початку 18 ст. Серед подібних до неї російських кантів, де є образи Венери і Купідона, назвемо такі як «Мизерный мой свете», «Ах как безщастен еден на свете» та ін. Музика належить канту «Тужив, гукав жалосливє голуб на бучині», але завдяки своїй популярності вона виконувалася з текстами «О розкошная Венеро», «Фиалов прекрасный» та ін.

«Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно». Муз. 3134, № 18. Вар.: Масл. XXXIII, № 49; БАН 16.6.29

(Ах мне жаль немалый, Мнѣ молодой з нелюбом
На серденьку нудно, Жить на свѣтѣ трудно...);

Син. 926. Подібні за змістом до цього канта пісні: «Ох мні жаль великий...» (Ох мні жаль великий, тужу непрестанне, тяженко вздыхаю, як мні день настане...— зб. Пашковського, ЗНТШ, т. 109, с. 27—28) зі слідами акростиха «Агапон»; «Ах мні жаль непомалу...» (Г. Нудьга, т. 1, с. 268). Ремарка до канта в зб. Муз. 3134 — «Тоска по милой». Музика цього канта була досить популярною, на неї співали різні тексти: «Посмотри в печали» (Муз. 3134, Муз. 2473), «Летал голубчик» (Вахром. 926), «Ох несносним жалем» (Муз. 3134), «Радуйся, царице» та ін.

«Ох несносним жалем сердце мѣ стиснено». Муз. 3134, № 19.

Цей текст співається на музику канта «Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно» (див. відповідний коментар).

буї в сердцы глаголаше», подану для прикладу (№ 48) Ю. Келдишем в «Истории русской музыки», т. 2,— М., 1984, с. 301).

«Перепеличенька я невеличенька». *Твер. 153, арк. 65 зв., (1850-ті роки)*. Вар.: Син. 316; Тит. 4487 та ін. Опубл.: зб. Ягольницького (М. Грушевський, ЗНТШ, т. 15, с. 16—17); Чубинський, ч. 1, № 9; Головацький, т. 1, побутові пісні, № 26 (угорський варіант), т. 1, алегоричні, № 7 (галицький варіант). Кант близький до української пісні — пізніше увійшов до збірників народних пісень.

«Пощо, дівонько, мене оставляєш». *Муз. 3134, арк. 108 зв.* Вар.: *Муз. 2473 (Лив.)* та ін. В основному варіанті є ремарка: «О разлучени». Т. Ливанова вважає його текст пародією на «високий штиль» канта «Почто, фортуна, от меня отходишь...»

«Рвала Кася вішне у зельоним садку». *Текст зб. Ягольницького, поч. 18 ст. (М. Грушевський, ЗНТШ, т. 15, 17), музика ЦДАДА 1019, арк. 30 зв. (Кін. 17—поч. 18 ст.)*. Пісня польського походження, фривольного змісту. В зб. ЦДАДА 1019 цей кант починається словами: «Во гродечку была, три веночка вила, един собъ, другий тобъ, третій завъсила...» В зб. Ягольницького (текстовому) є вказівка, що наспів його «подобен» псалмї «Радуйся, царице» (див. додаток № 5, вар. *Твер. 152*). Цю музику ми вже зустрічали в кантах «Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно» та «Ох несносним жалем серце мі стиснено» (див. відповідні коментарі). О. Шреєр-Ткаченко вважає, що фривольні світські пісні співались на мотиви популярних набожних пісень (відомо, що музика середньовічного гімна «Stabat Mater» була використана для любовної пісні «Їхав козак за Дунай» і т. д.). Дана пісня — яскравий приклад цьому. Автором її В. Перетц вважає другорядного віршотворця із бурсацьких кіл, де було поширене пародіювання ладу і віршів псалм (Исследования и матер., т. 1, с. 127).

«Серце моє, надеженько моя». *Твер. 152, арк. 86*. До українських цей кант відносять М. Сперанський та В. Перетц.

«Сизий голубочку, сидиш на дубочку». *Муз. 3134, арк. 107 зв.* Вар.: *Муз. 2929; Вахром. 926; Тит. 4272; ЦДАДА 994* та ін. Один з найпопулярніших українських кантів із збереженою пісенною символікою. За темою близький до канта «А гди ж тая голубонька сама полетіла». Друга частина тексту пісні, як гадає О. Позднєв, являє собою пісню-пародію, що складається з мовби непов'язаних двовіршів, де перший вірш — фрагмент української пісні, а другий розкриває його значення. На його думку, під час співу цієї пісні можлива як перестановка окремих строф, так і нарощування нових рядків.

Текст канта дуже русифікований порівняно з найбільш раннім варіантом кінця 17 ст. у текстовому зб. ЦДАДА 994, який починається словами «Сивий голубоньку, сидиш на дубоньку...» (див. додаток № 6а). Дуже часто цей текст поєднувався з надзвичайно популярною музикою канта «Щиголь тугу має» (те ж саме бачимо в зб. *Муз. 3134*). Можливо, його «рідним» наспівом є варіант із зб. *Вахром. 926* (див. додаток № 6б), хоча і в ньому простежується інтонаційна близькість із знаменитою мелодією «Щиголя» (особливо у другій частині). Говорячи про подальшу долю «Голубочка», відзначимо, що в збірниках народних пісень України й Росії, виданих Я. Головацьким та О. Соболевським, ми знайшли пісні, в яких у ролі зачину використовувався перший рядок цього канта (далі зміст їх розвивається по-різному). За темою до оригіналу наближається пісня «Сизий голубочек» (Соболевський, т. 5, № 612). Дещо осторонь стоїть «угорська» пісня, вміщена в розділі дум (господарських та скотарських), — «Сивий голубочку, сидиш на дубочку, клич, кличе мати сина з корчми до домочку...» (Головацький, № 51). Така міграція початкового рядка — свідчення великої популярності цього канта впродовж 18 ст. не тільки на Україні, а й у Росії.

«Скажи нині, соловейку, правду». *Твер. 152, арк. 69 зв.* Вар.: Син. 316; Тит. 4487; О. XIV. 12. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 180 («Скажи мнѣ, соловейка, правду»); Возняк, Архів, IX, с. 116. Популярний кант XVII—XVIII ст. В. Перетц пише про його поширення не тільки письмово, а й усно. О. Шреєр-Ткаченко вбачає в ньому яскравий приклад наближення книжної пісні до народної. Цікаво, що в угро-руському співанику початку XVIII ст., описаному О. Петровим та М. Сперанським і опублікованому В. Перетцем і В. Гнатюком, текст цього любовного канта наповнюється новим змістом:

Повѣч же мѣ, соловѣе, правду,
Где я своего спасителя найду? і т. д.,
(див. В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 49, с. 167).

«Тече вода по долині». («Ах як сердцу не нудѣти...»). *Муз. 3134, арк. 71 зв.—72*. Опубл.: Хоценський співаник Левицьких (В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 110); зб. І. Пашковського (М. Возняк, ЗНТШ, т. 109, с. 29); зб. з колекції Калужняцького (М. Возняк, Архів, IX, с. 111); Я. Головацький, т. 1, № 121. В усіх опублікованих варіантах тексту перед рядком «Тече вода по долині»

ідуть чотири строфи (див. додаток № 7), відсутні також: ціла частина тексту основного вар. (Муз. 3134), починаючи від слів «Ходи, милая, зо мною...» до кінця та 7-й рядок «Запрігайте кони враны...», 4 і 5 рядки перенесено в кінець пісні. Цікава додаткова кінцівка із зб. Пашковського:

Спамятавши я о тобъ, заплакати мушу собъ,
Тогда я сердце утамую, я[к] с тобою пожартую...

Вона являє собою сполучення різних рядків з канту «Щирим сердцем і любилем, і до тебе приходилем» (див. рядки 23,6).

«Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині». Муз. 2929, арк. 197 зв.—198. Вар.: Муз. 3134; «Куранты»; Твер. 152; Син. 927; Муз. 2473 (Лив.); Тит. 4487; Увар. 689 та інш. В зб. Муз. 3134 пісня відкривається заголовком «Черкасская о любленцах песенка». Цей кант належить до групи пісень, в яких збереглася пісенна символіка («А гди ж тая голубонька», «Сизий голубочку», «Межи горами розшумілась річка» та ін.). Найдавніший його варіант відносять до 17 ст. (Син. 927). Про велику популярність канта свідчить той факт, що пісні з подібним змістом увійшли до збірників народних пісень, виданих Я. Головацьким та П. Чубинським: «угорська» пісня в розділі військових і рекрутських дум:

Загудъв, забутъв сивий голубонько по зеленой лъщинъ,
Затужив, заплакав молодый жовняронько по хорошей дъвчинъ
(Головацький, т. 1, № 1); пісня про розлуку:

Ой гув, да загув сизий голубочок, сидя на ліщині,
Плаче-ридає молодий козаче по своїй дівчині...
(Чубинський, ч. 1, № 555).

Надзвичайною популярністю користувалась музика канта, на яку розспівувалися тексти різного змісту.

«Тяжкая моя бідонька, побила мене матонька». «Куранты», арк. 20 зв. Варіантів цього канту нами не знайдено. За темою цей кант близький до української народної пісні «Била мене мати».

«Хожу як блудний, посеред ночі». Текст Син. 927, арк. 98 зв., Тит. 4487, № 111; музика Син. 927, «Куранты», арк. 20.

В збірнику Син. 927 кінця 17 ст. збереглася тільки перша половина пісні, аркуш з продовженням загублено. Ми з'єднали половину кожного рядка з його продовженням по текстовому збірнику Тит. 4487 (безперечно українського походження), а для музичного продовження взяли другу частину канта «Межи горами»

із зб. «Куранты», музика якого є, певно, варіантом «Хожу як блудний». Крім вар. Тит. 4487 нами знайдено текст подібної тематики в українському зб. середини 18 ст., який належав Ф. Шумовському і Т. Чернявському — «Ходжу я, блуджу посеред ночі» (див. М. Возняк, Архів, IX, с. 103). Варіантів музики ж, крім Син. 927, не знайдено.

«Через річку по помості до дівчини поїду в гості». «Куранты», № 36. Єдиний знайдений варіант цього канта.

«Чи твоє нещасте, чи моя недоля». Син. 926. Вар.: Вахром. 926; Тит. 4487; Син. 316. У багатьох дослідників ця пісня відома як «Ой коли любиш, да не забувай же». Так починається і варіант пісні, вміщений в збірнику Син. 316. Текст, поданий в нашому збірнику, — пізнішого походження. Він має додаткову початкову строфу зі словами «Чи твоє нещасте, чи моя недоля...» Про популярність цього канта свідчить те, що елементи його тексту увійшли до багатьох народних пісень. Так, у збірнику П. Чубинського в додатках до любовних пісень подано текст «Чом дуб не зелений».

Сюжет пісні такий: козак і дівчина приходять до попа обвінчатися, але не застають його вдома. Тоді козак промовляє такі слова:

Чи твоє нещастя, чи моя недоля,
Що ми не застали сього попа дома...

«Чи я була чи не красная». Муз. 2929, арк. 204 зв.—205. Вар.: «Куранты»; зб. Ягольницького (Грушевський, ЗНТШ, тт. 15, 17). Пісня-монолог. За її українське походження висловлюються В. Перетц, О. Поаднесев та ін. Г. Нудьга вважає її прототипом відомої народної пісні «Чи я в лузі не калина була». Для порівняння пропонуємо музику із зб. «Куранты», яка на відміну від основного варіанту базується на гострому пунктирному ритмі (див. додаток № 8). Цікаво, що на музику цього любовного канта виконувалася псальма «Помышляю окаянний» (можливо і навпаки: музику духовного канта було пристосовано до світського завдяки однаковому розміру вірша). Про це ми дізналися із запису, зробленого над цим кантом, у текстовому зб. Ягольницького: «Песня свѣцкая, напев подобен псалме «Помышляю окаянний». Це ще одне свідчення гнучкого поєднання популярного наспіву з текстами діаметрально протилежними за змістом.

«Чи ж я тобі виновен, що так учинила». Твер. 152, арк. 68.

Вар.: Муз. 3134; Увар. 689; Муз. 3973; О. XIV. 12. Український кант, популярний упродовж XVIII ст. в Росії. О. Позднєв відзначає 15 його варіантів в російських рукописних збірниках. У нього було багато наслідувань на російському ґрунті («Чем тебе я досадил» та ін.).

«Чому ж ти, серденько, по саду смутненько да ходила». Муз. 3134, арк. 131 зв.—132. Вар.: Муз. 2929; Q.XIV. 141; Увар. 689 та ін. В основному варіанті є ремарка «Утешные позволения». Окремі частини цього тексту, наприклад, початкові рядки, зустрічаються в дещо зміненому вигляді в народних піснях. Так, у збірнику Чубинського вміщено пісню:

По саду ходила, рученьки ломила
Та нема, и не буде, кого я любила...

(Чубинський, т. I, № 470). Див. також Соболевський, № 351, 352.

«Щирим сердцем і любилем, і до тебе приходилем». Твер. 152, арк. 81 зв.—82. Вар.: Муз. 3134; БАН 16.6.29; Син. 316; Тит. 4487; Тит. 115; «Куранты»; БАН 25.7.14. Опубл.: зб. Левицьких (ЗНТШ, т. 91, с. 117). В зб. Муз. 3134 пісня відкривається заголовком «Расставание». Належить до найпопулярніших в Росії українських кантів — тільки у першій половині 18 ст. було відомо 10 його варіантів. На думку В. Перетца, найкраще зберігся текст канта в зб. БАН 16.6.29 (зб. Дзюбаревича). В. Перетц вважає автором канта самого Захарія Дзюбаревича — козака гадацького полку, який брав участь у Дербентському поході 1722 р. О. Позднєв заперечує це припущення на підставі помилок у розмірі вірша і римах, нерозуміння переписувачем значення ряду польських слів («же знаючи» замість «жегнаючи», «возлюбенче» замість «облюбенче»), змін стріфки. Він вважає, що пісня була створена на Україні в середовищі, яке зазнавало російсько-польського впливу (такою, власне, була козацька верхівка) на початку 18 ст. В українському зб. Левицьких вміщено пісню «Тяжка річ любити і до тебе ходити» (з акростихом «Твой [а]»), яка є текстовим варіантом цього канта (див. В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 117). Для порівняння подаємо музику із зб. «Куранты», яка значно відрізняється від основної (див. додаток № 9). Варіанти музики цього канта знаходимо в пісні «Буря море раздымает», а також псалмі В. Титова «Вси земние воспевайте».

II. ЖАРТІВЛИВИ КАНТИ

«Було в литвинки чотири дочки». Q.XIV. 150, арк. 102 зв.—103. Вар.: Син. 316; Тит. 4487. Опубл.: зб. Левицьких (В. Гнатюк); Чулков, ч. IV, № 161; Головацький, т. II, № 16, т. III, № 1; Соболевський, т. 7, № 479. За темою подібний до канту «Породила чечіточка семеро діток». Цікаве спостереження О. Позднєва: в українських варіантах пісні перші три професії (пекарничка, чеботарничка та книжника) протиставлялися за прибутковістю четвертій — музиці. В російських варіантах на останнє місце відсувається професія книжника. В зб. Я. Головацького вміщено дві галицькі пісні подібного змісту: «Мала бабонька чотири доньки» (з дещо іншим набором професій — «хлебовчик», «медовчик», «рыбовчик» і «дударчик») та «Мала стара бабусенька чотири донечки» (Я. Головацький, т. II, № 16 і т. III, додаток № 1). Цікавий варіант цієї пісні із зб. Левицьких, записаний латиницею («Мяла бабусейка чотыры дивойки»). Подібний сюжет, але в іншій трактовці, знайдено в опублікованих М. Возняком текстах XVII—XVIII ст. ст. (ЗНТШ, т. 109, с. 33—34): «Була вдовонька убога, мала ж она пять дочок...» (першую оддала до турок за сім курок, другу — в козаки за два раки і т. д.). Близькі за темою тексти знайдено нами і в сучасних фольклорних збірниках. Для порівняння наводимо текст із зб. Син. 316, в якому яскраво проявляються ознаки його українського походження (див. додаток № 10).

«Був у мене один віл, а у того вола один ріг». Текст: ЦДАДА 994 (кін. 17 ст.); музика: Твер. 152. Вар.: Твер. 157. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 140. Нами поєднано музику і текст пісні, взяті з різних збірників. Це пояснюється тим, що ранній текст ЦДАДА 994 не має музики, а в зб. Твер. 152 текст дуже русифікований (до спотворення багатьох слів оригіналу через нерозуміння їх значення) і місцями зіпсований. Цікаво порівняти цей текст із варіантом пісні, вміщеним в зб. Чулкова, який має інший початок:

Ой за вьяром дудка лежит
Дань дара, дань дара,
А я ту дудку вкрал,
Любил дівку, бабу взял.
Был же у мене один вол... і т. д.

і кінець: зять питає у попа, що робити з тещею і своячкою «чи ... в ш'ю втынати, чи на волю пускати?» Піп присуджує: «Тещенку рубати, а свойственку держати».

«Велла мні мати зелен ячмінь жати». *Муз. 3134, арк. 112 зв.—113 (ремарка «Охота дурная»)*. Вар.: Твер. 152; Масл. ХХХІІІ. 49; Муз. 3973, О.ХІV. 11; Муз. 2583; зб. Абрамова (ф. 218, № 899) та інш. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 191; Трутовський, ч. IV, № 14; Головацький, т. II, № 170.

Один з популярних кантів 18 ст. (тільки від першої половини сторіччя дійшло близько 20 варіантів), належить до групи пісень еротичного змісту. Український за походженням кант протягом ХVІІІ ст. зазнає значної русифікації («доненько» перетворюється в «Дуненька» і т. д.). Пізніше він переходить в народну творчість України і Росії (в ХІХ—ХХ ст. ст. в Росії були записані пісні «Посылает Ваню мать яровое в поле жать», «Как пошла наша Параня», на Україні — «Ой послала мене мати», «Казала мені мати», які є аналогами даного канта). Порівняння тексту канта і народних пісень із сучасних збірань фольклору (див. «Жартівливі пісні») показало, що він майже не змінився, мелодії ж пісень не схожі з кантовою. Варіант в зб. Трутовського (ч. IV, № 14) використовує наспів пісні «Косарі». В додатках (№ 11) пропонуємо музику із зб. Твер. 152, яка значно відрізняється від основного варіанту. Текст подається скорочено.

«Да орав мужик при дорозі». *Музика: Q.XIV. 150, арк. 97 (1780-ті рр.)*. Текст: *Муз. 2137, арк. 30—31 зв. (1740-ві рр.)*. Вар.: Увар. 689; Муз. 2583; Твер. 823 та інш. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 152; Чубинський, ч. II, № 226; зб. Левицьких (В. Гнатюк); зб. С. Вагановського (М. Возняк). Знову поєднано музику і текст із різних збірників з огляду на значну русифікацію тексту в зб. Q.XIV. 150 і відсутність музики в більш давньому зб. Муз. 2137.

Найпопулярніший кант 18 ст. з цієї групи. Особливо поширився у другій половині сторіччя — відомий у 23 варіантах. Виходячи з того, що в найдавнішому варіанті тексту вжито слово «семинарія», О. Позднєєв робить висновок про створення пісні після 1730-х років. Він також зазначає про наближення цієї пісні до балад (якщо не вважати на її жартівливий тон). Варіанти пісні вміщено в українських збірниках Левицьких і С. Вагановського. В останньому є незначне відхилення: дівчина заблукала в школу і всю ніч «з дяком жартовала» (див. ЗНТШ, т. 133, с. 164—165). Г. Нудьга

вважає, що на основі ритмічної подібності тут поєднано дві пісні: «Да орет мужик» і «Ой на воді ноги мила» (Г. Нудьга, т. I, с. 305). Цей кант потрапляє і в збірники народних пісень: Чулкова (ім'я дівчини замінено з Катерини на Ненілу), Чубинського та ін. Характерно, що в народних піснях еротика стримана, а в канті — підкреслена.

«Да під вишнею, під черешнею». «*Куранты*», арк. 11 зв. Вар.: Муз. 2583; Тит. 4487; Твер. 152; Муз. 3973; Q. XIV. 127. Жартівлива пісня з виразною соціальною спрямованістю, виникла в 17 ст. (перший запис її здійснено Квашніним-Самариним). Г. Нудьга пише про те, що «в 17 сторіччі київські бурсаки вперше записали її з музикою для вертепної драми» (Г. Нудьга, т. I, с. 179). Вона стала відомою як перший номер із другої частини вертепного спектаклю. Існуючи в різних «редакціях» — в рукописних і друкованих збірниках, театральних п'єсах — цей кант напрочуд добре зберіг не лише текст, а й музику, хоч і перейшов в жанрову групу жартівливо-сатиричних народних пісень. В додатку (№ 12а) подано продовження тексту канта, якого немає в основному варіанті. Музичний варіант зб. «Куранты» помітно відрізняється від музики канта, опублікованої О. Шреєр-Ткаченко в «Історії української музики», т. I, с. 99—100 (див. додаток № 126).

Цікаво простежити шлях, пройдений музикою канта в ХVІІІ—ХІХ ст. ст. за друкованими збірниками того часу. Коли на початку фіксується давній варіант з характерною ладовою мінливістю (пісня з видання А. Коципинського, 1862 р. в зб. «Жартівливі пісні», с. 495), то в гармонізації Прача ця мінливість зникає (Прач, № 138). У зб. Рубця, 1880 р. (№ 60) в ролі мелодії пісні подано басовий голос канта (див. додаток № 126). У зб. Єдлички, 1885 р. (№ 14) уже вміщено мелодію, яка не втратила популярності і до наших днів. Вона увійшла і до опери М. Лисенка «Наталка-Полтавка». Кант «Да під вишнею...» зазнає численних наслідувань на російському ґрунті. Так, у зб. Муз. 2583 після цього канта вміщено його наслідування «Ай просилася молода у свого старика». У пісні «Как под грушиной, под черемшиной сидит старый с молодою, как с ягодою» із збірника Соболевського (Соболевський, т. 2, № 432) старий пропонує молодій купити «шубку», «бархатную юбку», «городок», «дворок» і «зеленый садок» замість хатки, сіножатки і т. д., як в українському варіанті.

«Два каплуна-хоробруна жито молотили». *Тит. 4070, арк. 59*

зв. (1770-ті роки). Вар.: Муз. 2473 (Лив.). Опубл.: Головацький, т. III, № 3. Текст цього канта включається до групи пісень, в яких дійовими особами виступають птахи, звірі і т. д. («Щиголь», «Сидить сова», «Приказал боровик» та ін.). Галицький вар. тексту канта вміщено в зб. Головацького в розділі пісень-небувальщин:

Два когуты жито молотили,
Два каплуны до млына носили...

(Головацький, т. III, додаток № 3).

«Наші конопельки в зимі зелененькі». Муз. 3134, арк. 102 зв. (ремарка «дурная»). Вар.: «Куранты», Тит. 4070; Масл. XXXIII. 49. Кант фривольного змісту, де ряд слів зашифровано в назвах хот. У Чубинського знаходимо текст з подібним початком:

Полю я конопельки дрібні, зелененькі,
Чи так всім людям, як мені, молоденькій?..

В. Перетц в роботі «Малорусские вирши и песни в записях 16—18 вв» говорить про зб. Q. XIV. 127 кінця 18 ст., в якому під № 115 вміщено пісню «Ах бѣда ж на меня не сосед блиски...», початкові слова якої повністю, збігаються із третім рядком канта «Наші конопельки». На жаль, це єдиний текстовий збіг двох пісень, однак продовження вар. «Ах бѣда ж на меня...» може якоюсь мірою стати ключем до розшифрування тексту канта:

Ах бѣда ж на меня не сосед блиски,
Хорошею жонку мает, перелаз niskи.
Ох под вишнею, под черешнею
Сидит старий з молодою як із ягодою... і т. д.

Таким чином ми змогли розшифрувати 4 початкові рядки тексту, з'ясувавши загальну тему канта, в основі якого — зваблювання молоді жінки старого сусіда.

«Під дубом, під дубом, під дубиною». «Куранты», № 14. Вар.: Q. XIV. 150; Тит. 4285. Жартівлива пісня, можливо, польського походження. Дослідник російських кантів В. Копилова говорить про близькість її наспіву і тексту українським жартівливим пісням. Справді, текст український, але в обох його, наявних у нас, варіантах дуже відчутний польський вплив (музика і текст вар. Q. XIV. 150 вміщено в додатках № 13а і 13б).

«Пішла кума горевать, да на ниву зажинать». Барс. 2436, № 84. Вар.: Тит. 4070. Про українське походження цього канта говорить В. Перетц. Зважаючи на те, що лінія баса (а частково і середнього

голосу) містить багато неточностей, помилок, можна гадати, що вона була дописана, пристосована до уже готової мелодії (остання взагалі важка для гармонізації на три голоси).

«Породила чечіточка семеро діток». Текст: ЦДАДА 1019. Музика: Твер. 157. Вар.: Твер. 823; Тит. 4070; Барс. 2431; ТЛДП. Q. XXXII. Опубл.: Чулков, ч. IV, № 188; Головацький, т. III, № 16; Соболевський, т. I, № 186. Один з найвідоміших жартівливих кантів — пародія на польське шляхетське весілля, пишне, з іменитими гостями. За темою подібний до канту «Було в литвинки чотири дочки». Не викликає сумніву польське походження канту (польські імена гостей, назви міст, звідки вони приїхали). Поступово відбувається русифікація тексту — Краків змінюється Києвом, з'являються пани Тверський і Трубецький. О. Позднеев відносить текст до 17 ст., зважаючи на ту обставину, що гості прибувають на весілля «во булатных сайдаках». Цікаві деталі вносить у текст вар. із зб. Чулкова — на весіллі «взвалили, воспѣвали альтисты, басисты, тенористы, дишкантисты в сопели, в свирели, со бандороми». Розширена тут і географія гостей — Київ, Краків, Полтава, Лубни (Чулков, ч. IV, № 188). Кілька варіантів пісні вміщено у зб. Соболевського: серед них виділяється текст «Было у чечоточки девять сыновой, единая дочь», який є версією знаменитої балади про сестру, що потрапила до братів-розбійників (Соболевський, т. I, № 186).

Знову ми з'єднали текст і музику з різних збірників через незадовільний стан рукопису зб. Твер. 157, що ускладнює прочитання музичного тексту. Зб. ЦДАДА 1019 — тільки текстовий.

«Сидить сова на печі, крилечками трепучи». Муз. 2929, арк. 194 зв.—195. Вар.: Q. XIV. 150; Тит. 4487; Муз. 2473 (Лив.). Опубл.: Чулков, ч. III, № 166; Чубинський, ч. 2, № 95; Головацький, т. III, № 15. Варіант музики із зб. Q. XIV. 150 вміщено в додаток № 14.

«Стукнуло, грякнуло в лісі, комар із дуба звалився». Тит. 4272, арк. 18 зв. (70-ті роки XVIII ст.). Вар.: «Куранты»; О. XIV. 11; Q. XIV. 128; Твер. 156; Твер. 157 та ін. Опубл.: Чулков, Головацький, Чубинський, Соболевський. Одна з найпопулярніших жартівливих пісень XVIII ст. Пісня-пародія про смерть комара (в російському варіанті є аналогічна пісня про муху). В. Перетц відзначає вплив на неї пародії, народної пісні і польської кантички. Усі дослідники вказують на літературне походження пісні, хоч численні її варіанти вміщено в різних збірниках народних пісень.

Детальний аналіз тексту «Стукнуло, грякнуло в лісі...» здійснено І. Франком (див. «Студії...», ЗНТШ, т. 95, с. 30—53). Він відзначає, що пісня про комара відома не тільки в українському, але і в російському, білоруському, чеському фольклорі. Щодо українських варіантів Франко пише: «Гумористична пісня про комаря, що впав із дуба, розбив собі голову, вмер і був з парадом похований, розповсюджена скрізь по Україні і в Галичині» («Студії...», ЗНТШ, т. 95, с. 30). Галицький варіант цієї пісні було вміщено Я. Головацьким у розділі небувальщин («Ой гримнуло в буйному лісі: комар з дуба повалився...», т. II, № 2). Крім того, його збірник подає ще один варіант, записаний у Пряшеві А. Духовичем («Гукнуло, пукнуло в лісі», т. II, № 5).

Слід сказати, що в текстових варіантах пісні вказано різні причини смерті комара: результат невдалого одруження на мусі, смерть молодої жінки-мухи і т. д. (приклад останнього — вар. із зб. Чубинського «Ой що ж то за шум учинився», ч. V, № 207). Що ж до рукописних пісенників, то слід окремо виділити український варіант із зб. Ягольницького (Грушевський, ЗНТШ, тт. 15, 17), (див. додаток № 15а). Пісня відкривається ремаркою латинськими літерами: «Psalma swiatowa o weselacym sie plastwie» («Псальма святова о весельонцым се птастве»). Уже з цього найдавнішого українського варіанту стає зрозумілим, що образ комара в тексті символізує вільне українське козацтво (див. останні рядки тексту). Ця символіка є майже в усіх варіантах. Поступова русифікація канта призводить до того, що в зб. Чулкова (ч. IV, № 116) його останні рядки набувають нового відтінку:

Тут де лежить комарище,
Славный Донской козачище...

В зб. «Куранты» цікава кінцівка пісні, явно створена пізніше від основного тексту:

Егда весна наставати, комар станет вставати,
Из людей кров испивати, чрево свое насыщати.
Егда комар упиется, от человек убиется,
Слава вся его минется и нигдѣ не помянется.

В додатку (№ 15б) вміщено варіант музики із зб. «Куранты», контрастний до основного.

«Чи то не диво, як та молодиця». *Твер. 152, арк. 86 зв.* Інших варіантів канта не знайдено.

Жартівлива пісня з елементами еротики. Українською її на-

зивають В. Перетц і М. Сперанський. В роботі «Малороссийские вирши...» В. Перетц, кажучи про зб. О. XVII, 11, згадує пісню, яка критикує православне духовенство. Вона починалася словами:

Серед поля широкого Церковка стояла,
Там попадьа до Церкви люди звабляла [wablala]
Пришли люди до Церкви, Богу се молити,
А поп пошед до корчми горилочку пити...

Далі Перетц висловлює припущення, що пісню було складено на основі конкретного життєвого випадку. Як доказ він наводить лист пана С. Зенковича митрополиту Петру Могилі, в якому розповідається про безчинства сільських священників. Просте порівняння показує, що поданий вище текст — варіант канта «То ли не диво...», але в ньому на відміну від канта, відсутні еротичні натяки.

«Щиголь тугу має, породу збирає». *Муз. 3134, арк. 108. (Ремарка «Подобие свадьбы»)*. Вар.: Барс. 2436; Син. 926; Муз. 2473 (Лив.); Масл. XXXIII. 49 та ін. Опубл.: Ливанова, Чубинський, Головацький. Один з популярніших жартівливих кантів. Дійові особи цієї пісні — птахи. Такий алегоричний прийом був дуже характерним для кантів. Досить згадати такі з них, як «З давних часов женилося птаство» (про весілля орла), «Журавель», «Ой учинив Воробюх», «Два каплуна» та ін. Текст «Щиголя», за словами Т. Ливанової, яскраво виявляє польсько-українське походження (вона вказує на вирази «тугу маєт», «пенкная птица», слова «гобза», «костел» та ін.). На наш погляд, точніше було б говорити про українське походження тексту. Загалом образний зміст віршів близький до народних жартівливих пісень.

Характерно, що музика «Щиголя» була дуже популярною — як в цілому, так і його початкова поспівка, так звана «поспівка Щиголя» (Т. Ливанова), яка входить до багатьох світських і духовних кантів того часу («Да придет всему миру радость», «Боже ныне рожество», «Ах невозможно сердцу», «Весна кагит», «Приказал боровик» і т. д.). Музика «Щиголя» зустрічається з текстами «Сизий голубочку», «Шедіше три царі» та ін.

Цей кант також має аналоги в народнопісенній творчості України і Росії. Варіант, записаний в Ушицькому повіті, вміщено в зб. Чубинського (ч. II, № 66):

Ой сів собі щиглик та й думає,
Загадався — женитися має...

Два галицьких варіанти пропонує Головацький в розділі небилічних пісень:

а) А щиглик думає, громаду збирає,

Сам не має мешкання, женити ся має (т. II, № 4).

(На весіллі всі гості впилися і «синиця безумна щигла покинула». Щиголь шукає синицю — зовсім засмутився).

б) Зафрасовався щеголь, мислячи думає,

Же не хоче сам сидѣти, женитися має...

(т. III, додаток № 2).

В сучасних збірниках народних пісень також трапляються варіанти «Щиголя»: на Україні — «Щиглик оженився», «Що щиголь гадає», в Білорусії — «Щыглік невялікі громаду збирає», «Щыглік маленькі ўсе думу думає». Відомий також варіант «Щиголя» з бандурним супроводом із репертуару кобзаря О. Вересая (опубл. В. Гуцал).

III. КАНТИ СОЦІАЛЬНІ, МОРАЛІСТИЧНІ ТА ІНШІ

«Била панна мнишка во кляштору». «*Куранты*», арк. 24. Вар.: Муз. 2929. Кант польського походження. В зб. Левицьких (Гнатюк, ЗНТШ, т. 91) вміщено пісню про Марисю («Гей, Марысю, Марысейку, Бога ся не боиш...»), в якій йдеться про тих, хто ходить до Марисі через вікно. Серед них: бернардинець і домініканець, капуцин, базиліанин, чернець і бакаляр зі студентами. Можна також згадати пісню «Ой погнала дівчинонька овечушки в поле» — історію про зведення дівчини молодим священником. На наш погляд, ці пісні за темою близькі до канта «Била панна мнишка».

«Два брати милі сіно косили». Муз. 2929, арк. 151. Вар.: Тит. 4070; Вахром. 555; Шук. 554 та інш. Опубл.: Головацький.

О. Позднєєв відносить цей кант до групи пісень, в яких з'являються образи соціального характеру. В зб. Головацького (т. II № 12) серед пісень, зібраних в Стрийському повіті І. Грушевичем, вміщено пісню:

«Пошли два братя на поле косити,
Заставили дѣвку Анну снѣданье носити...»

В основному варіанті кожен рядок тексту перемежується двома вигуками: «Да там при долині», потім — «Да там при зеленій», що виконують роль розосередженого приспіву.

«Журавель». Твер. 152, арк. 70—72. Вар. Масл. 210. У зб. Твер. 152 подано тільки одну строфу тексту, тому продовження наводимо за повнішим варіантом із угро-руського пісенника поч. XVIII ст. (з 6-ки Московського державного університету, опубл. В. Перетцем в роботі «Исследов. и матер. по истории старин. укр. лит. XVI—XVIII вв.» — М.— Л., 1962, арк. 41—42).

«Ох жалю несносний, де златії літа». Q. XIV. 141, арк. 23 зв.— 24 зв. (1740-ві роки). Інших варіантів не знайдено.

«Сам я не знаю, як на світі жити». Муз. 1743, арк. 142 зв. (поч. 1680-х рр.). Вар.: Муз. 1938; Твер. 152; Тит. 4487; Лебедев 824; Q. XIV. 25; Q. XIV. 97; Q. XIV. 141.

Псалма про страшний суд, В. Перетц пише про її переклад з польської (хоч польський оригінал нами не знайдено). О. Позднєєв також називає її перекладною покайною піснею. Вона зустрічається в зб. Ягольницького (Сам я не знаю, як на свѣтѣ жити:

Бувши тѣлу на земли Богу не служити...)

і в зб. Дом. Рудницького (про нього також згадує Перетц).

Мабуть, близька до цієї псалми «угорська» пісня із зб. Ягольницького, вміщена в розділі думок народних: «Горе ж мені, горе бѣдному на свѣтѣ, сам не знаю не вѣдаю, як на свѣтѣ жити...» (Головацький, т. II, № 71).

Для порівняння пропонуємо вар. музики за зб. Твер. 152, текст якого подано від лица жінки «Сама я не знаю, як на світі жити» (додаток № 16).

«Гой, гой, сядьмо в коло». «*Куранты*», арк. 2 зв. Вар.: зб. Абрамова, ф. 218, № 899. О. Позднєєв назвав її «польською народною» піснею. Текст в «Курантах» дозволив спочатку віднести цю пісню до числа застольних. Однак повніший його варіант було знайдено нами у двох публікаціях: у Хоцькому пісеннику Левицьких (В. Гнатюк, ЗНТШ, т. 91, с. 98) і в зб. 6-ки Петрушевича (М. Возняк, Архів, IX, с. 57). Над піснею в обох випадках були ремарки: в зб. Левицьких — «Піснь рождеству Христову», в зб. 6-ки Петрушевича — «Псалом утѣшний на рожество». І справді, за текстом вона виявилась різдвяною псалмою. Порівняймо лише початкові рядки основного тексту із зб. Левицьких:

Гой, гой! Сядьмо в коло, а весело
Заспѣваймо, викричаймо
Бога народжена
В яслах положена...

У вар. із зб. «Куранты» відбулося повне «вивітрювання» з тексту духовного початку. Залишилися лише рядки про бурсаків, які відзначають це свято.

ОДНОГОЛОСНІ ПІСНІ (КАНТИ)

«Вийшла дівчина до Дніпра по воду». *Твер. 152, арк. 74. Вар.: Увар. 689.*

Пісня відома в записих 17 ст. (архів Квашніна-Самаріна).

«Ой біда, біда мні, чайці-небозі». *Син. 316, арк. 3 зв. Вар.: Тит. 4487. Опубл.: Головацький (т. II, № 6).*

Багато дослідників вважає, що пісня «про чайку» в алегоричній формі оповідає про зруйнування Запорізької Січі, але В. Перетц в «Новых данных...» пише, що текст пісні дуже давній і наявність його в зб. кінця 17 — початку 18 ст. говорить про те, що приурочення пісні про чайку до зруйнування Січі відбулося пізніше. М. Возняк, публікуючи її варіант із зб. Шелестинського (1760 р.), вважає, що, безперечно, пісню написано з приводу якоїсь «катастрофи» України («катастрофа» чайки). Пісня приписується гетьману Мазепі. Існують інші версії авторства (П. Калнишевський, або Б. Хмельницький).

Пісня про чайку була популярна в репертуарі лірників, увійшла в друковані збірники пісень, а також у сучасні видання пісенного фольклору.

«Ой сам я не знаю, чому мні нудненько». *Син. 316, арк. 8 зв.—9. Про варіанти пісні («Гей, сам же я не знаю, що так минь нудно...») пишуть М. Возняк (Архів, IX, с. 103), В. Перетц в «Новых данных...» (с. 6—7) і Ю. Яворський («Два замечательных карпаторусских песенника», с. 53—54). В збірнику Чулкова вміщено близький за змістом текст «Сам я не знаю, що чинити маю...» (ч. IV, № 176).*

«Од нещасной долі головоюка в мене болить». *Син. 316, арк. 14 зв.—15.*

«Ходить кума льодом, а кум огородом». *Син. 316, арк. 9 зв.—10.* Цікавий текст, який поєднує кілька пісень. Рядки 3—6 взяті з пісні «Дьвчинойко красна...» із Хоценського пісенника Левицьких (Гнатюк, ЗНТШ, т. 91), далі — текст поширеної в давніх українських збірниках пісні «Ой текуть р'чеченьки с крыниц до озера...» (зб. Кондрацького, кін. 17 ст.; зб. Вагановського — Возняк, ЗНТШ, тт. 146, 133). В додатку подаємо текст пісні «Дьвчинойко

красна...», яка, в свою чергу, містить рядки кількох пісень: «Ходить кума льодом» та «А у полі річка» (див. додаток № 17). Музика являє собою вар. пісні «Ой сам я не знаю» (див. відповідні коментарі).

IV. АВТОРСЬКІ КАНТИ І ПСАЛЬМИ

Димитрій Туптало (1651—1709)

Димитрій Туптало (Дим. Ростовський) — видатний церковний діяч, проповідник, духовний письменник — народився в 1651 р. у містечку Макарові під Києвом, у родині козака Сави Туптала. Після перебування у Києво-Братському, а також Кирилівському монастирях, Дим. Туптало — проповідник у Чернігові, потім ігумен монастиря в Батурині — гетьманській резиденції. У 1677—78 роках мандрував, жив у Литві — Вільні, Слуцьку. 1679 р. повернувся на Україну, в Батурин. Наприкінці 1683 р. Туптало оселився у Києво-Печерській лаврі, де розпочав працю всього свого життя — славнозвісні «Четві-Мінеї». Згодом Туптало був ігуменом інших монастирів.

1702 р. Дим. Туптало приїздить до Москви. Петро I призначає його митрополитом Ростовським і Ярославським. Усе подальше життя письменника пов'язане з Ростовом. Він докладав величезних зусиль, щоб піднести освітній рівень населення. Зокрема, Туптало відкрив школу з викладанням грецької й латинської мов, сам він заняття із найдібнішими учнями.

1707 року, після 23 літ роботи, було закінчено «Четві-Мінеї», а 1709 року їх автор помер у Ростові.

Перу Дим. Туптала належить низка історичних і богословних праць, кілька десятків псалмів. Дослідники І. Шляпкін, В. Аскоченський, А. Израїлев, О. Позднеев та ін, називають понад 10 духовних кантів, що приписуються Дим. Ростовському. В ДПБ зберігається рукопис № 2540 із зібрання А. Титова. В описі сказано, що це «псалм св. Димитрія «Иисусе мой прелюбезный». Насправді виявилось, що рукопис містить десять псалмів, більшість з яких різні дослідники приписують Дим. Тупталу. На арк. 1 даного рукопису є такий напис: «Сіи псалми сочинишася трудами новоявленного святителя Димитрія митрополита Ростовского чудотворца». Аналіз музики й текстів дозволяє припустити, що автор усіх псалмів збірника — Дим. Туптало. Таким чином, до числа його не відомих ра-

ніше музично-поетичних творів ми відносимо такі псалми: «Господи мій, ярость твою», «Зряци сина», «Нас дїля расп'ятого Марїя видящи», «О возлюблений сине», «О душе каждая вірна».

Відомо, що увечері 27 жовтня 1709 р., напередодні смерті, «святитель звелів покликати півчих. Св. Димитрій грівся біля печі і слухав спів своїх кантів «Иисусе мой прелюбезный», «Надежду мою», «Ты мой бог Иисусе»⁶. По закінченні співу Димитрій відпустив усіх, окрім свого улюбленого півчого й помічника Сави Яковлева, якому почав розповідати про свої юнацькі літа. Вранці 28 жовтня Дим. Туптала знайшли мертвим. Помер він, стоячи на колінах, під час молитви.

До лику святих Синод причислив Дим. Ростовського 1757 року. На срібній раці, в якій поховали його мощі, було вирізано напис, складений з цієї нагоди М. Ломоносовим. Він закінчувався таким віршем:

О вы! Что Божество в пределах чтите тесных,
Подобие его мя быть в частях телесных!
Вперите в мысль, чему Святитель сей учил,
Что ныне вам гласит от лика горних сил:
«На милость Вышняго, на истину склонитесь,
И к матери своей Вы церкви примиритесь»⁷.

У зв'язку з вищесказаним стає зрозумілим, що запис у рукопису ДБЛ № 2540 зроблено після 1757 р., оскільки у ньому ідеться про «новоявленого» святителя. І справді, аналіз паперу дозволив датувати збірник часом після 1756 року (філігрань ЯМАЗ — Ярославська мануфактура Олексія (Алексея) Затрапезного — з гербом Ярославської губернії).

«Взираи з приліжанієм, тлінний чоловіче». *Твер. 152, арк. 31 зв.* — 32. Вар.: ЦДАДА 1012, 1020; Твер. 156, 823, 186; Лен. конс. 19, 21; Син 843, 840 та ін.

У різних збірниках при псалмі є ремарки: «Стих о смертной памяти (о суетиі міра)», «Стих духовного умиления» і т. д. В. Перетц вважає, що це надробний вірш Димитрію Тупталу, написаний Стефаном Яворським. Сучасна дослідниця В. Копилова також вислов-

лює думку про те, що цей текст належить Стефану Яворському і близький за змістом його епітафії Димитрію Тупталу. Ми дотримуємося погляду В. Аскоченського, що ця псалма була написана самим Димитрієм Тупталом, а по його смерті з'явилася епітафія, витримана в тому ж віршовому розмірі. У зб. ЦДАДА 1020 після закінчення основного тексту псалми іде продовження (написане пізніше), в якому розповідається про поховання святителя. Можливо, це і є текст епітафії, написаної Стефаном Яворським (див. додаток № 18). Духовний кант повчального характеру про швидкоплинність людського життя. Дослідники відзначають близькість його наспіву до польських духовних пісень. Він зберігся до кінця 19 ст. завдяки великій популярності серед старообрядців.

«Вошло к Богу в біді мойй, да мя он услышитъ». *Лен. конс. 21, арк. 39 зв.* — 40 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152, 186; Муз. 1743, 2469; Вахром. 560; Син. 456; ЦДАДА 1020, Q. XIV. 25.

Покаянна псалма Димитрія Туптала (написана до 1680 р.). Її образна сфера близька до псалмів Давида.

«Господи мій, ярость Твою не покажи надо мною». *Тит. 2540, № 2 (до 1756 р.)*. Вар.: Лен. конс. 21, 19; Муз. 2473 (Лив.). Покаянна псалма, часткова переробка псалма № 37 (початок і кінець його). Т. Ливанова відзначає велику популярність цієї віршової переробки на відміну від аналогічного тексту Симеона Полоцького, який не набув такого поширення.

«Доброго воя цареві ізбранна». *Лен. конс. 21, арк. 76 зв.* — 77 (до 1756 р.). Вар.: Муз. 2929.

В зб. Муз. 2929 цей піснй відповідає напис: «Димитрия Саввича, архимандрита Новгородского», тобто написана вона на початку 1700-х років. В основному варіанті акростих: «Димитрий Савич архимандрит Новгородский» (в зб. подано скорочений варіант тексту). Псалма присвячена великомученику Дмитрію Селунському.

«Зряци сина, поносной смерті сужденна». *Тит. 2540, № 7 (до 1756 р.)*. Вар.: Твер. 152.

«Имам аз своего Іисуса моего». *Тит. 2540, № 3 (до 1756 р.)*. Вар.: Тит. 2038, 2720, 1109; Вахр. 560; Лен. конс. 19; Q. XIV, 141, 25. Рання псалма Димитрія Туптала. В. Перетц, О. Позднеев вважають її перекладом з польської (прототип XVII ст. — «А мам ци я свего Езуса милего», зб. Q. XIV. 4; Погодин, 41. Всього відомо 11 варіантів цієї псалми, датованих 17 сторіччям). В найдавнішому російсь-

⁶ Шляпкин И. Св. Димитрий Ростовский и его время. — СПб., 1891. — с. 456.

⁷ Словарь исторический о бывших в России писателях духовного чина. — СПб., 1877. — т. I. — с. 137.

кому варіанті при ній є ремарка: «Просим Ісуса сладчайшого щоб во младости добръ жити і до старости дойти і во монашество прийдти и добръ ему угодити». Перекладом з польської мови можна вважати лише першу половину пісні, друга з польським текстом не збігається: тут проводиться думка про чернецтво, про спасіння після смерті, а в польському варіанті йдеться про серце, яке не витримає без любові Бога (перше, очевидно, було ближче до запитів православної людини). В перекладі також збільшено загальну кількість строф, тобто Димитрій Туптало вводить власні доповнення до тексту. Отже, цю псалму можна вважати самостійним твором Димитрія Туптала.

Музика являє собою варіант наспіву псалми «Радуйся, царице» і світського канта «Рвала Кася вішне».

«Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте». ЦДАДА 1020, № 11 (друга чверть 18 ст.). Вар.: Тит. 3351, 2886, 2720, 2540, 2038; Твер. 186, 156; Муз. 1743, 3134, 2469; ЦДАДА 1012; Вахром. 564; О. XIV. 27.

Біограф Димитрія Туптала І. Шляпкін пише, що до «малоросійського» періоду життя письменника належить відома «песнь молитвенная и умилительная или псалма Ісусу прелюбезному». В українських Богогласниках вона має напис: «Пісня зітхання до Ісуса Христа». Т. Ливанова пише, що початок тексту подібний до акафисту Ісусу сладчайшому, третій рядок — до Псалтиря. Цей кант відомий у величезній кількості варіантів.

«Мати милосерда, ти еси ограда». Лен. конс. 21, арк. 125 зв.— 126 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 1109, 2038, 3351; Q. XIV. 125; Q. XIV. 150. Музика дуже популярна у 18 ст. Зустрічається зі світськими текстами «Посмотри в печали», «Летал голубчик», «Ох жаль же мні себе» та інші.

«Надежду мою в Бозі полагаю». Тит. 2540, № 5 (до 1756 р.). Вар.: ЦДАДА 1020; Син. 456; Лен. конс. 19, 21.

«Нас дія расп'ятого Марія видящи». Тит. 2540, № 10 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152; Лен. конс. 19; Q. XIV. 141; БАН. 16.6.33, 16.6.29. Плач Богородиці — псалма, яка користувалася широкою популярністю; як зазначає В. Перетц, відомо кілька таких плачів (перекладених з латинської і східнослов'янських мов). В зб. БАН 16.6.29 перед нею є ремарка: «Псалма страшем Христовым», а в Почаєвському Богогласнику (1790 р.) — «Пісня на состраданне Богородиці». Наводимо варіант першого рядка із зб. Q. XIV. 141 і

БАН 16.6.33, який точніше розкриває її значення: «Нас ради распятого Марія видящи» (тобто ради нас розп'ятого).

«О возлюблений Сине, что сіе сотворив». Тит. 2540, № 8 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152.

«О горе мні, грішнику сушу». Вахром. 560, арк. 42 зв.— 43 (1780-ті роки). Вар.: Син. 456; ЦДАДА 1025; Тит. 1109; Твер. 186; Лен. конс. 19; БАН 16.6.29. Покаянна псалма XVIII ст. О. Позднеев говорить про неї як про найпопулярнішу псалму Димитрія Туптала (знайдено 40 її варіантів!). Димитрій Туптало використав в ній початок однієї з пісень покаянного канону і притчу про блудного сина. Мова канта являє собою суміш церковнослов'янської з проstonародною; в ньому вже здійснюється перехід до нового слаботонічного вірша. Відзначимо, що ця псалма зустрічається в українських збірниках 18 ст.: Калужняцького, Вагановського, Югасевича, причому трактується то як світська, то як духовна пісня (В зб. Дзюбаревича вказано ім'я автора). Псалма також увійшла до Богогласників 1790, 1825, 1850, 1866 рр. (під назвою «Пісня на неділю о блуднім сині»).

«О душе каждая вірна, ко Богу не лицемерна». Лен. конс. 21, арк. 182 зв.— 183 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 2540; БАН 16.6.29.

«Похвалу принесу сладкому Ісусу». Муз. 1743 (поч. 1680-х рр.). Вар.: Вахр. 560; Син. 926; Тит. 4487, 1109, 3765; Муз. 2496; Лен. конс. 19, 21. Відома покаянна псалма Димитрія Туптала, написана до 1680 року.

«Превзидох міру, о мой вічний Боже». Муз. 3134, арк. 6 зв. (1742 р.). Вар.: Тит. 2540; 2886; Лен. конс. 19, 21; ЦДАДА 1020; Q. XIV. 27; Погудин 1974. Рання покаянна псалма Димитрія Туптала за образною сферою близька до псалмів Давида. Її польський прототип — «Пребрзьялем мяре, ах, мой мощны боже» (Погодин 1974).

«Ти еси Ісусе, ти моя радосте». Тит. 2540, № 4 (до 1756 р.). Вар.: Твер. 152, 186; Тит. 2886; ЦДАДА 1012, 1020; Син. 456; Лен. конс. 19. У ряді вказаних варіантів перший рядок звучить інакше: «Ти мой Бог, Ісусе». В зб. з колекції Калужняцького до цієї пісні є ремарка: «П'єснь Сладчайшему Ісусу». Для порівняння подаємо вар. музики із зб. ЦДАДА 1020 (додаток № 19), який відкривається від основного великою кількістю складових розспівів.

«Христе мій Боже, Ісусе сладчайший». Лен. конс. 21, арк. 214 зв.— 215 (до 1756 р.). Вар.: Тит. 2886. Покаянна псалма.

Феофан Прокопович (1681—1736)

Феофан Прокопович — церковний і громадський діяч, український і російський письменник, учений. Найближчий соратник Петра I, теоретичний обґрунтувач його реформ. Народився у сім'ї київського міщанина, рано залишився сиротою. Виховувався у дядька — професора Київської академії, намісника Братського монастиря Феофана Прокоповича. Отримав усебічну освіту в Києво-Могилянській академії, польській школі та іезуїтському колегіумі в Римі, де він вивчав римську і грецьку літературу, філософію й богослов'я. Викладав у Київській академії, згодом став її ректором. У 1709 р. зблизився з Петром I, якого привабила промова Феофана з нагоди Полтавської перемоги. З 1716 р. жив у Петербурзі, де брав найактивнішу участь у захисті нововведень Петра I. 1721 року став віце-президентом Синоду. З 1724 р. до кінця життя Феофан — архієпископ Новгородський.

У світогляді Ф. Прокоповича яскраво виявляється особистість людини епохи Барокко, близької до ідей гуманізму й просвітництва. Він бере участь у створенні Академії наук, очолює так звану Вчену дружину, членами якої були Д. Кантемир, В. Татищев та ін. Ф. Прокопович відомий і як талановитий проповідник, під впливом його ораторської прози народжувалися оди Ломоносова й Сумарокова. Унікальною для свого часу була бібліотека Ф. Прокоповича, що нараховувала 3192 книги (по його смерті передана Новгородській семінарії). Кращою в Росії була відкрита Ф. Прокоповичем на власні кошти школа для бідних і сиріт у Петербурзі.

Прокопович-письменник — одна з найбільших постатей епохи Петра I. У його творчості, позначеній яскравим просвітницьким спрямуванням, відбито дух часу. Розмаїта тематика творів Прокоповича — «Духовний регламент» і «Догматичне богослов'я», «Перше учення отроком», «Історія розбрату між Греками й Римлянами», драма «Володимир Відроджений» і біографія Кирила й Мефодія, історичні твори про Петра I, численні проповіді. І в поезії Прокопович — справжній реформатор. Його «Піітика» — якісно новий щабель у засвоєнні європейського класицизму XVIII ст. Драматичні твори Прокоповича також позначені новизною й актуаль-

ністю. Твори Феофана Прокоповича одразу стали помітним явищем, про що свідчить той факт, що у XVIII ст. значну частину їх було видано.

«В слезах Россия вся погружалась». *Копилова, с. 20.* Вар.: БАН. 1.2.6. Даний кант взято нами із зб. В. Копилової, тому зміщуємо тут її коментарі: «Петровські канти. Додаток 1. Кант елегійного характеру на смерть Петра I в 1725 р. Найбільш ранній вар. — БАН 1.2.6., «Плач на смерть Петра I» (1765 р.)».

«Коли дождуся весела ведра, весела ведра і дній красних». *Тит. 2117, арк. 64 зв. (1780-ті рр.)*. Вар.; О. XIV. 20; Q. XIV, 127, 128; Твер. 156; Тит. 3618, 1109; Лен. конс. 21; БАН 16. 6. 33.

Елегія, що має підзаголовок «Плачет пастушок в долгом ненастьи». За словами В. Перетца, значення елегії виражене інакше: поет сумує в чеканні «красных дней» для представників науки в Росії, яка осиротіла по смерті Петра I. Але надій на щастя мало. З кожним днем зменшується число поборників освіти (овець), а пастирю (Феофану) доводиться тремтіти за свою долю у боротьбі з інтригами відродженої старомосковської партії. П'ятий день — п'ятий рік після смерті царя. Таким чином створення цієї псалми, в якій відбилася пригніченість автора, було політичним актом.

Збереглися численні наслідування цього твору, а саме «Ой коли ж дождусь я веселова время, коли с сердца збуду тяжестное бремя?» із зб. Q. XIV. 127 другої пол. XVIII ст.

«Кто крѣпко на Бога уповая». *Муз 2473 (Лив.), № 1 (кін. 1740-х рр.)*. Вар.: Тит. 2886, 3351, 1109; Твер. 156, 823; ЦДАДА 1020; Син. 456; Q. XIV.125, 141; Вахр. 560; Муз. 2929 та ін. Дуже популярна у 18 ст. псалма, її музика була ще популярнішою, ніж текст, вона поєднувалася з різними текстами як духовного, так і панегіричного та світського змісту. («Петра I дщерь наша мати», «Єдина моя благая радость» та ін.).

«Над могилою Рябою». *Твер. 153, арк. 54 зв.— 55 (1750-ті рр.)*. Вар.: Тит. 4487. Пісня, написана Феофаном Прокоповичем під враженням битви з турками на річці Прут під час прутського походу, у якій Феофана взяв Петро I. Басу в оригіналі немає. Два верхніх голоси ладово невизначені, багатопланові, тому ми не пропонуємо однозначного вар. басу, щоб не спровокувати мелодико-гармонічних зв'язків двох верхніх голосів.

Епіфаній Славинецький — видатний вчений, письменник, педагог. По закінченні у 1632 р. Києво-Могилянської колегії продовжив навчання в іноземних академіях. Повернувшись з закордону, постригся в ченці і став викладачем Києво-Могилянської колегії. 1649 р. переїхав до Москви, де провадив наукову й літературну діяльність, займався перекладами, видавничою справою, а також викладанням. У Чудовому монастирі заснував першу в Москві греко-латинську школу і став її ректором.

Епіфаній Славинецький — один з найосвіченіших діячів свого часу. Він знав кілька мов, читав Плутарха, Арістотеля, Бекона, праці з історії Персії, Бельгії, Голландії, Шотландії, Іспанії. Серед творів Славинецького — 150 оригінальних і перекладних творів духовного і світського змісту, книги з географії, історії, педагогіки, медицини, мовознавства — канони, лексикони (греко-слов'яно-латинський та філологічний), близько 60 проповідей, переклади з грецької й латині (зокрема, книг: «Про будову людського тіла» А. Візалія, географії І. Блеу, Біблії).

Є. Славинецький, як і Ф. Прокопович, тип людини епохи Барокко, гуманіста, один з перших вітчизняних учених. Його проповіді свідчили про величезну ерудицію автора, в них цитувалися Плутарх і Геродот, кристалізувалася краса слов'янської мови. По суті, Є. Славинецький — один з найбільших поетів XVII ст. (помер 1675 р.). О. Позднєв перелічує чимало епічних пісень, авторство яких приписує Славинецькому. Дві з них були знайдені з музикою: «Радуйся, радість твою воспіваю» і «Святії святителіє». Вони увійшли до цього збірника.

«Радуйся, радість твою воспіваю». *Лен. конс. 21, арк. 157 зв.—158 (до 1756 р.)*. Вар.: Муз. 1743; Син. 456. Текст цієї пісні міститься також в одному з найдавніших українських пісенників — зб. Ягольницького. Музичний склад за стилістикою наближається до панеґіричних кантів.

«Святії святителіє, к вам прибігаєм». *Муз. 1743, арк. 133 зв.—134 (поч. 1680-х рр.)*. Псалма уславлює святителів Петра і Олексія (можливо, натяк на царевича Петра і його батька — царя Олексія Михайловича, оскільки в останньому рядку тексту Петро і Олексій названі «пастырями російскими»).

«Що я кому виноват, за що погибаю». *Вахром. 560, арк. 100 зв.—101 (1780-і рр.)*. Вар.: Твер. 156; Увар. 689, 167; Лен. конс. 19, 21; Q. XIV. 98; О. XIV. 11; Муз. 2137, 2583; Барс. 2540; БАН 25.7.14. Один з найпопулярніших українських кантів 18 ст. Тема сирітської долі або життя на чужині була в той час дуже поширеною (назвемо пісні «А хто ж на свѣтъ без долъ вродився...», «Бѣдна моя головонька, я на свѣтъ сиротонька...», «Ах мне тяжко, жаль немалый...», «Бѣда ж минѣ на чужинѣ бѣдной сиротонцѣ» та ін.).

У найдавнішому його варіанті (збірник Дзюбаревича в БАН СРСР) вказано ім'я автора — Тимофій. А в пізньому (кінця XVIII ст.) збірнику ДБЛ № 2661 є запис про те, що цю пісню склав московський митрополит Т. Щербацький. Тимофія Щербацького, українця за походженням, ще хлопчиком узяв Петро I до Петербурга півчим придворної капели. Після втрати голосу він повертається на Україну, де вчиться у Київській духовній академії. Згодом Т. Щербацький — писар, пізніше — ігумен Софійського собору, з 1748 року — митрополит Київський, а з 1757 — Московський.

У нас є інша версія з приводу авторства цього канта. Його автором міг бути Георгій Щербацький (можливо, родич Т. Щербацького, тому і підписався його ім'ям) — чернець Києво-Софійського монастиря, з 1749 по 1751 рік — викладач філософії, піітики, грецької мови в Києво-Могилянській академії. У 1752—1753 роках — префект академії. Від 1753 р. працював у Московській слов'яно-греко-латинській академії. Помер 1754 року. Таким чином, Г. Щербацький теж мешкав у Києві, а останні роки життя провів у Москві — ще одна спільна деталь, яка дає привід слутати одного Щербацького з іншим. Нарешті, найголовніше: Георгій Щербацький-письменник довго не був відомим в історії літератури. Ми познайомилися з виданою в працях Київської духовної академії (грудень 1777 р.) «Трагикомедией, нарицаемой Фотий учителя питики в Киевской Академии Георгия Щербацкого». Між третьою й четвертою діями трагикомедії вміщено кант (це слово винесене в заголовок), що починається словами:

Что лукавым щадят,
Добрим тии вредят
Гнила часть в тѣлѣ
Згноит в цѣлы й т. д.

Це також прислужилося аргументом на користь того, що автором канта «Що я кому виноват», був, найімовірніше, саме Георгій Щербацький. Та, виходячи з того, що ця версія ще потребує пошуку прямих доказів, автор канта «Що я кому виноват» позначений нами як Т. (Г.) Щербацький.

Текст пісні з українських збірників Шелестинського, Градиловича, Вагановського був опублікований в ЗНТШ (т. 133, 88). Його варіанти вміщено в зб. Чулкова (ч. IV, № 155), Трутовського (думки, № 20).

В «Московском Вестнике» (за 1809 р., ч. I) ми відшукали невелике оповідання «Вечер в Малороссии», підписане криптоні-

мом «в». (М. Роздянка, 4808). В ньому йдеться про величезне емоційне враження від пісні, яку співала під гітару жінка. Пісня ця називалася «Чи я ж кому виноват». Після кожних двох рядків тексту в ній повторювався приспів «Ай! беда! Ай! беда! Ай! беда немалая!». Автор вважає, що кант «Что я кому виноват» не втратив своєї популярності навіть на початку XIX ст.

В додатках вміщено вар. музики із зб. Лен. конс. 19 (додаток № 20), в якому уже відбулася диференціація кантової фактури, її гомофонізація.

**СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. <i>Абрамова сб.</i>	— фонд 278 № 899 (ДБЛ)	18. <i>Лен.</i>	— зібрання рукописів основного фонду ДБЛ
2. <i>БАН</i>	— бібліотека Академії наук СРСР (Ленінград)	19. <i>Лен. конс.</i>	— зібрання рукописів Ленінградської державної консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова
3. <i>Барс.</i>	— зібрання рукописів Барсова (ДІМ)	20. <i>Лив.</i>	— збірник кантів 18 ст. з рукописного зібрання основного фонду ДІМ (Муз. 2473), опублікований Т. Ливановою в додатку до IV розділу її книги «Русская музыкальная культура XVIII вв. в ее связях с литературой, театром и бытом».— М., 1952.
4. <i>Вахром.</i>	— зібрання рукописів Вахромєєва (ДІМ)	21. <i>Масл. ХХХІІІ</i>	— зібрання рукописів Маслова (ЦНБ АН УРСР)
5. <i>Возняк, Архів</i>	— Возняк М. Українсько-руський архів//Матеріали до історії української пісні і вірші. Тексти і замітки.— Львів, 1913.— Т. ІХ.	22. <i>Муз.</i>	— зібрання рукописів основного фонду ДІМ
6. <i>ДІМ</i>	— Державний історичний музей (Москва)	23. <i>Нудьга</i>	— Нудьга Г. Пісні та романи українських поетів.— К., 1956.— Т. І.
7. <i>Головацький</i>	— Головацький Я. Ф. Народные песни галицкой и угорской Руси.— М., 1878.— Т. Т. I—III.	24. <i>ТЛСП</i>	— зібрання рукописів Товариства любителів стародавньої письменності (ДПБ)
8. <i>ДБЛ</i>	— Державна бібліотека СРСР ім. В. І. Леніна (Москва)	25. <i>Перець «Иссл. и материалы»</i>	— Перець В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы 16—18 вв.— М.—Л., 1962.
9. <i>ДПБ</i>	— Державна публічна бібліотека ім. М. Є. Салтикова-Щедріна (Ленінград)	26. <i>Перець «Малорусс. вирши...»</i>	— Перець В. Н. Малорусские вирши и песни в записях XVI—XVIII вв.— СПб, 1899.
10. <i>Гуцал</i>	— Украинские народные наигрыши//сост. В. Гуцал.— М.: Музыка, 1986	27. <i>Перець «Новые данные...»</i>	— Перець В. Н. Новые данные для истории старинной украинской лирики.— СПб, 1907
11. <i>Єдличка</i>	— Едличка А. Собрание малороссийских народных песен.— М., 1885.— ч. 2.	28. <i>Погодін</i>	— зібрання рукописів Погодіна (ДПБ)
12. «Жарт. пісні»	— Жартівливі пісні// упор. О. Дей, М. Марченко, А. Гуменюк.— К., 1967	29. <i>Позднеев</i>	— Позднеев А. В. Рукописные песенники 17—18 вв.//Ученые записки Московского государственного заочного педагогического института.— М., 1958.— Т. I
13. <i>ЗНТШ</i>	— Записки наукового товариства ім. Шевченка	30. <i>Прач</i>	— Львов Л. Н., Прач И. Русские на-
14. <i>ВВРМС</i>	— Відомості відділу російської мови і словесності Академії наук		
15. <i>ІРЛІ</i>	— Інститут російської літератури (Пушкінський дім), Ленінград		
16. « <i>Куранты</i> »	— зб. із зібрання рукописів В. М. Перетца № 229 (ІРЛІ)		
17. <i>Лебедев</i>	— зібрання рукописів духовної академії, описане А. Лебедевим (ЦНБ АН УРСР)		

31. *Рубец*
 32. *36. Вагановського*
 33. *36. Кондрацького*
 34. *36. Левицьких*
 35. *36. Пашковського*
 36. *36. Рудницького*
 37. *36. Чергорийських*
 38. *36. Шелестинського*
 -39. *36. Ягольницького*
 40. *Син.*
 41. *Соболевський*
 -42. *Твер.*
 43. *Тит.*
 44. *Труговський*
 45. *Увар.*
 46. *ЦНБ АН УРСР*
- родные песни с их голосами.— СПб, 1790
 — Рубец А. И. 216 народных украинских напевов.— М., 1872
 — Возняк М. Два співаники половини і третьої чверті 18 ст./ЗНТШ.— Львів, 1922.— Т. 133
 — Возняк М. Из збірника Кондрацького к. 17 ст./ЗНТШ. Львів, 1927.— Т. 146
 — Гнатюк В. Хоценський співаник Левицьких/ЗНТШ.— Львів, 1909.— Т. 91.
 — Возняк М. З культурного життя України 17—18 вв./ЗНТШ.— Львів, 1912.— ТТ. 108—109
 — Перетц В. Н. Заметки и материалы для истории песни в России.— СПб, 1901.— Т. 6, кн. 2
 — див. Возняк, Архів...
 — Возняк М. Два співаники половини і третьої чверті 18 ст./ЗНТШ.— Львів, 1922.— Т. 133
 — Грушевський М. Співаник з початку 18 ст./ЗНТШ.— Львів, 1897.— ТТ. 15, 17
 — зібрання рукописів Синодальної бібліотеки
 — Соболевский А. И. Великорусские народные песни.— СПб, 1895—1902.— ТТ. 1—7
 — зібрання рукописів Обласного архіву м. Калініна
 — зібрання рукописів А. А. Титова (ДПБ)
 — Труговский В. Ф. Собрание русских простых песен с нотами.— СПб, 1776—1795.— Ч. 1—4
 — зібрання рукописів Уварова (ДІМ)
 — Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського Академії Наук УРСР
47. *ЦДАДА*
 48. *Чубинський, Чуб.*
 49. *Чулков*
 50. *Шреер*
 51. *Щук.*
 52. *Яворський «Два заме-*
чательных карпато-рус-
ских сборника...»
 53. *Яворський «Новые*
данные...»
 54. *Q, O*

— Центральный державный архив давних актов (Москва)
 — Чубинский П. П. Труды этнографически-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной императорским русским географическим обществом.— СПб, 1874.— Т. 5.
 — Чулков М. М. Новое и полное собрание российских песен.— М., 1780—1781.— Ч. 1—6
 — Історія української музики//відп. ред. О. Шреер-Ткаченко.— К., 1980.— Ч. I.
 — зібрання рукописів Щукіна (ДІМ)
 — Яворский Ю. Два замечательных карпато-русских сборника XVIII века, принадлежащие университету св. Владимира.— К., 1909
 — Яворский Ю. Новые данные для истории старинной малорусской песни и вирши.— Львов, 1921.— вып. I—XII
 — шифри зібрання рукописів основного фонду ДПБ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ СЛІВ

вар.— варіант
 вступ.— вступний
 к.— кінець
 муз.— музика
 поч.— початок
 пол.— половина
 зб.— збірник
 сер.— середина

SYNOPSIS OF THE LYRICS OF THE SONGS

I. LOVE AND LYRIC KANTS (p. 19)

Where has my darling flown alone?

A he-dove looks for his darling who has brilliant eyes and blond plaits. She waits for him and prays forests and rivers to calm down when her dear is flying to her.

There's a river in the field and a foot-bridge across the river

A girl asks her sweetheart not to leave her. Should he be drowning in the Danube, she will save him. Let the grass overgrow the river that may part her from her sweetheart.

Bitter sorrow gripped my heart

"I'm living in grief having no joy. I am at a loss what to do. The cruel destiny turns joys into sorrows. There's no rest for me neither in the day-time nor at night."

I'm so miserable, I have lost my girl

"Where is my dear, who is with her now? I can't live without her. My heart aches, I can't sleep alone. My dearest, why have you abandoned me? Please come to me, relieve me of my grief."

Marry me, white dove, pretty girl

"Pretty girl, please marry me. Let's cry together and beg our parents to arrange our wedding. We shall love each other and make a good couple. Please keep your heart faithful to me till the honourable marriage."

Fast rivers, cold waters

"Has my sweetheart forgotten me that he didn't drop me a line? He has just arrived and is going to leave me again. When seeing him off I will embrace him and kiss him. I would be so happy to have my sweetheart always beside me."

Early on Sunday, when the bell tolls

On Sunday a beautiful girl Diana woke up early, washed herself

neatly, plaited her hair and asked God to give her a friend, handsome and loving.

Beloved Hannusen'ko

A mother asks: "Hannusen'ko, why are you so sad?" Hannusya is sitting by the window waiting for her sweetheart, handsome Cossack: "Come, my dear, have a walk with me." And the Cossack answers: "Here is my hand, dear. I'll never leave you unless death part us."

I'm poor and sad now

"I'm so sad now — I'm leaving my darling like a he-dove leaves his sweetheart. There's nobody to speak a word to — I'm lonely on earth. Please come to me, my heart, and have a talk with me."

Dear girl, what have you done?

"What have you done, dear girl? You did love others but abandoned me. Leaving your faithful servant, you are offending God."

My fate went for mushrooms

"My fate went for mushrooms and lost her basket. I'll sit down and wait for her to come. But the fate turned away from me. If God be merciful, my fate will stay with me forever."

A Cossack was going from Ukraine

A girl begs her beloved Cossack to stay with her. She promises that she would love him forever and be a good wife.

Noisy river in the mountains

A he-dove and a she-dove find each other and dream of living in love and concord. She asks God to blind her enemies so that they couldn't see her being happy and cause disaster.

It's so miserable a fate — to live without sweetheart

"My sweetheart promised to write a letter or to come but there's neither letter nor himself. I'm crying day and night — how lonely I am! Let my sweetheart come back — I'll be a faithful wife to him."

Don't you come to my place, my dearest

A girl asks her sweetheart to leave her alone but the lad says he

loves her and suggests the idea of stealing the key from her mother at night and letting him in. A girl follows his advice.

Beautiful Venus, where are you now?

A girl misses her sweetheart who is parted from her. Her heart is burning — she is looking forward to seeing him again.

I feel pity for myself

It's so hard for a girl to live without her sweetheart. Her life is so sad — she cried her eyes out. If only she had wings, she would have flown to the far-away lands.

Deep sorrow wrung my heart

"Fate brought me far from my native Ukraine. I was given to an unloved man and it is worse than being dead. I won't wish it to my own enemies. Every day I'm crying my heart out remembering my beloved."

I'm a little quail

A little she-quail was flying over the field looking for a falcon. A girl asks a lad: "Why have you walked out on me in the foreign land? Now I miss you very much. I felt in love with one who is not my equal — now I wonder shouldn't I stop loving you."

Why are you leaving me, dear girl?

A girl abandons her sweetheart, but he can't put up with it. He suffers, misses her greatly longing for her to return.

Kasya was picking cherries in the green garden

While Kasya was picking cherries in the garden, she was seduced by a young lad who carried her basket. Kasya asks him to tell nothing about it to her mother.

My heart, my hope

- Are you going away, my heart, my hope? Take me with you.
- The horse is small and the saddle is narrow.
- I'll follow you on foot.
- Don't soil your marten fur-coat.

A blue dove sits on an oak

A she-dove has flown away and told her sweetheart not to follow her. He looks for her and asks winds and fast rivers to keep quiet while his darling is flying back to him.

Tell me the truth, nightingale

"Tell me, nightingale, where is my darling?" — She is sleeping sweetly and asks sweetheart not to wake her up in the evening but to come at midnight when everybody's asleep.

Water flows in the valley

A Cossack trying to win girl's love asks her to go with him and live together. "All the same you will be mine,— says Cossack,— I have much money". And the girl answers: "Your money will flow away, and my beauty will stay."

A he-dove cooed piteously in the beech-grove

A Cossack is leaving and bids farewell to his sweetheart. He asks her not to forget him and promises that he would remember her all the time. He believes fortune would favour them.

My mother has beaten me

A girl runs away from home every night to her sweetheart. Her mother beats her for this but the girl keeps on doing her own way.

I'm wandering through the night

"I can't sleep at night — I miss my darling and sorrow burdens my heart."

Wasn't I beautiful, wasn't I amiable

"I've lost my beauty and my youth living with the unloved. What am I to do now? It's only when my beloved comes that I'm happy again. Please come to me, my dear, late at night. I will love only you forever."

Either you're unlucky or me

"If you love me don't forget me, and if you don't love — then don't even remember. What can be worse than forcing to love the unloved? I'd rather live in desert with wild beasts."

Along the bridge across the river I'll go on a visit to a girl
"I'll pay a visit to a girl. She'll meet me amiably and ask why I haven't been coming for so long. Then she will ask me to sit down and begin treating me to beer. We will dance and have a jolly time together."

What have I done wrong to you?
"Why have you walked out on me and fallen in love with another? Remember your vows to me — we were so happy together. It's enough for me that I was the first to love you and all the others will be after."

Why are you so sad, my heart?
— Why are you walking so sad in the garden, my dear?
— Because you don't come to me.
— I would come but I'm afraid: your dogs bark, your domestics swear and doors squeak.
— Come to me at night. I'll oil the door, fasten the dogs and make domestics drunk.

I loved you with all my heart
"My beloved girl, I can't live without you. Seeing you is the only joy of my life. Now I'm going away, so good luck to you, dear girl. I won't forget you as long as I live."

II. HUMOROUS KANTS (p. 71)

A Lithuanian woman had four daughters
A Lithuanian woman married off her four daughters: the first — to a baker, the second — to a piper, the third — to a shoemaker and the fourth — to a bookman. What a deligh it is! Now the sons-in-law are all bringing gifts to their father and mother.

I had an ox with a single horn
"I will plough an open field and sow turnip. When the turnip grow small but sweet and my mother-in-law and sister-in-law come there, I'll set nets and catch them. Then I'll tie them to a pole and go to the priest so that he would bless my laying them.

My mother has told me to reap green barley
A mother told her daughter to reap barley but instead of doing

this she lies in the boundary having a rest. The refrain: "Lie, my Dunen'ko, lie, my heart." The girl pricked herself with a barley-corn. — "Have patience, dear Dunen'ko, have patience, my heart."

A man was ploughing by the road
Girls were gathering mushrooms and stole man's sack. One of the girls, Kateryna, lost her way and strayed to the seminary. Mother asks her: "Where have you spent all night?" — "I have spent it with students under black sables."

Under the cherry-tree
A young wife asks her old husband to let her visit her father but the old man doesn't let her go: he's afraid of being adandoned by her. The woman calls curses upon her unloved husband and grieves over her ruined youth.

Two brave cocks were threshing rye
Cocks are threshing rye and hens are bringing it home. Billy-goats are grinding, nanny-goats are pouring, and rams are raking. A pike sells fish, a pig buys it, and a fox picks up money like a bird.

Our hemps are green in winter
A jocular song of frivolous contents.

Under the oak-tree
A humorous song mentioning different trades: a blacksmith is asked to forge something, a tailor is asked to paint it, and so on.

A gossip went reaping to the cornfield
A gossip was reaping in the cornfield when her neighbour-gossip suddenly came across the boundary. He presented her with Morocco boots and asked to try them on.

A linnet had seven daughters
Barbaryna, Kateryna, Ahripina, Marina, and Nastasya. Smart guests from Krakow, Lviv and Kiev came to the wedding. They sing and dance merrily expressing their thanks to the hosts.

An owl on the stove
"My husband has beaten me with a straw on a thread — broke

me a bone. I went to bed and woke up early in the morning. I washed myself neatly and ate for breakfast: an ox, two rams, 70 sucking-pigs, 8 goslings, 3 pots of porridge — and still I'm hungry!"

There was a noise in the forest — a gnat has fallen down from the oak

Flies have come and started pitying the gnat. He tells them to bury him in the field by the road where Cossacks usually halt. They will remember the gnat and say: "Here lies the mighty gnat — our glorious Cossack."

Isn't she strange, that young woman?

At a church in the field the priest's wife gathered people. She threatened to set the village on fire because there's nobody in the village to lay her. A peasant volunteered to do this..

A goldfinch bothers to gather his relatives

A goldfinch is going to marry a bluetit, the sparrow's sister. Various birds have come to the wedding: nightingale — the boyar, cuckoo — the matchmaker, goose — the kobza-player, jackdaw — the cook, etc.

III. SOCIAL, MORALISTIC AND OTHER KANTS (p. 92)

There was a nun in the abbey

An orphan nun lived in a solitary cell in the abbey. The priest Bartholomew called upon her frequently through the window and led her astray.

Two dear brothers were mowing hay

A girl was bringing food to her brothers when she was met by two noblemen. They asked her to hold their horses and started eating the brothers' food. Annusya let the horses go to the open field and plunged into the Black Sea.

The crane

The crane is grieving: "I don't know what to do — my sorrow is intolerable. Why I am so miserable? Little bluetits are so happy: they live in peace and don't fly in flocks. Isn't it strange?"

Oh, deepest sorrow, where are my golden years?

"I've lost my sight — my life is coming to an end. Death inevitably comes to a hetman as well as to an ordinary man. But please be merciful, don't take me just now!"

I don't know how to live in this world

"I don't know is it possible to live without a sin. The Death's Angel threatens me with Doomsday in the hell. Oh, Mother Mary! Save me, the sinful man!"

Let's sit in a circle

"Hey friends, sit down in a circle, have a drink and a good talk. Begone misfortune, we're having a happy rout together!"

IV. SOLO SONGS (KANTS) (p. 103)

A girl was walking to the Dnieper

A girl was taking water and looked at the rapids. There she saw her beloved Cossack.

In trouble I am, an orphan gull

A gull hatched nestlings in rye by the road. "What should I do with them now?" — she asks advice of a crane. — "They are not flying yet, and the rye is turning yellow — the mowing is just about to begin. How can I save my nestlings?"

I don't know why I'm so sad

"Where is my darling, with whom is she now? Is it possible that she loves somebody else? Why then she vowed fidelity to me?! Now women's promises and vows are worthless to me."

My miserable fate makes my head ache

"I'm so unhappy — my darling abandoned me. I walked through every path but couldn't find her. And only when I crossed the river I have seen her on the shore. — Sit by my side, my heart, let me look at you."

A gossip walks on ice

— Why are you so sad, my dear?

— The one I love is not with me. Let those who separate us be unhappy!

V. KANTS AND PSALMS

DYMYTRY TUPTALO (p. 114)

Observe studiously, mortal man

Life is transitory and death may steal you any moment. Beware of death, mortal man, and confess your sins. Enter the Holy Temple with gentleness and humility.

In my trouble I appeal to God

"Hear me, God, and console me in my grief. Forgive me my sins. I appeal to you day and night. Hear my prayers and deliver me from torments."

My Lord, save me from your fury

"Forgive me, my Lord, and don't judge my sins too severely. My heart is full of malice. Oh Lord, don't ever leave me alone and stay always with me."

To the good warrior, glorious Tsar

Glory to the martyr Dimitry who loved Jesus and, sacrificed his life to Christ's dignity! May he prosper in the highest and reign eternally together with Jesus!

Seeing the son condemned to disgraceful death

Seeing her son, deserted by everybody, beaten unmercifully and profaned, Mother Mary cries: "Come, death, and relieve me of my sufferings. May I die together with my son!"

Jesus is my God

"Help me, Lord Jesus, to grow up. When I get older I will go to a monastery to take vows. I will glorify you, the Heavenly Tsar."

Jesus, my beloved

"Jesus, you are my delight, the only consolation in my grief. Your word brings salvation to my soul. My only hope is for your mercy."

Mother merciful, you are my protection

"Mother merciful, guard me from my enemies. I pray to you, Blessed Virgin, hear my voice and help me in my trouble!"

I pin my hopes on God

"I rely wholly on providence. Nobody can change God's will: he will do with me what he wants. May God's hand help me in everything: cure my soul, bring health and every happiness!"

Mary looks at the crucified for our sake

Mother Mary mourns over the Jesus' crucified body. "My son! My heart breaks as I see you suffering and covered with wounds. Console your mother, rise, my son, from the dead to the world's joy!"

Oh, beloved son, what have you done?

"Oh, beloved son, you turned joy into sorrow. Why don't you look at me and don't say a word? There's no consolation for me in my tears."

Woe is me, a sinner!

"I have never done good deeds in my life. I have loved sin and preferred transient to eternal glory. How will I appear now before God?"

Oh, faithful soul

"Look, soul, at crucified Christ! His body is bleeding, his veins are torn to pieces. Look, soul, how much was paid for you. God gave everything for your salvation."

I'll praise sweet Jesus

"You are my glory, beautiful Jesus! Don't reject me, lying in sins. Don't forget me and don't ruin me, I'm praying to you incessantly."

Overcoming earthly temptations

"I have been sinning all my life — who will help me now? I'll come like the prodigal son to the Heavenly Father and confess my sins. Teach me to live piously and save me from sin!"

You are Jesus, you are my delight

"You are my God, my joy and my sweetness! I love you and praise you, my Tsar. Shatter the stone door of my heart, put into us ardent love for you!"

Christ, my God, sweetest Jesus

"Christ, my God, the greatest Saviour! Let me live in thy will and bear the passions in my heart. Into thy hands I commend my spirit."

FEOFAN PROKOPOVYTCH (p. 142)

Russia in tears

"All Russia is in tears — Peter has orphaned it. Darken, light! Weep and moan, people!"

Will I see a good weather?

A little shepherd cries in bad weather: "When will the sunny days come? It's dark all around. I'm shivering under an oak, and the sheep dwindle. It doesn't stop raining for the fifth day already. There's no end to weeps and sorrows. God save us from our grief!"

Pinning one's hopes on God

The one who pins his hopes on God has nothing to be afraid of — neither thunder nor wind. Even if the whole world will fall to pieces, this man won't shudder. "Oh God, you are our strength, you make fear itself not frightening!"

On the Ryabaya grave

"On the Ryabaya grave, on the Prut river there was an army

in terrible fight — the Turks had flooded. The enemies pressed hard but we stood our ground as behind a wall. Racket, shouts, fire — all night long. Pagans are not wiped out yet but time will show who will have the upper hand."

YEPIFANY SLAVYNESKY (p. 150)

Rejoice, I'm singing your joy

"Rejoice, Virgin, we're singing your praises! Help us, Christ's Mother. Save us under your heavenly protection."

Holy Saints, to you we're appealing

"Holy Saints, we appeal to you, save us with your prayers. You pleased God and are shining now over the world like the sun. Peter, Alexey — Russian pastors, glorious Fathers."

TYMOFY (HEORHY?) SHCHERBATSKY

What is my fault, why am I to die?

"I know no rest: wicked people hate me, beat me, turn me out. Why? What is my fault? — I'm an orphan and there's nobody to protect me. I'm crying and weeping but nobody hears me. My only God, help me out of my trouble, guard me against my enemies."

Список ілюстрацій

1. Воздвиження Чесного Хреста. Ікона із Ситихова (к. XVII ст.)
Львів, Музей українського мистецтва (деталь)
2. Невідомий художник. Козак-бандурист (XVIII ст.)
3. Давид-псалмоспівець. Мініатюра Годуновської псалтирі
(1594 р.)
4. Портрет Дмитрія Ростовського (бл. 1752 р.)
5. Портрет Феофана Прокоповича
6. Праотець Іов. Ікона із церкви Іоанна Златоуста в Коровниках (сер. XVII ст.)

Ілюстративний матеріал запозичений з таких видань:

- В. Брюсова. Русская живопись 17 века. М., 1984.
- П. Белецкий. Украинская портретная живопись XVII—XVIII вв.
Л., 1981.
- Украинские книги кирилловской печати XVI—XVIII вв. М.,
ГБЛ, 1976, 1981, вып. I—II
- З. Хижняк. Києво-Могилянська академія. К., 1981.

ЗМІСТ

Український кант XVII—XVIII століть. *Л. Івченко*. Переклад з російської В. Кречотня 3
 Украинский кант XVII—XVIII столетий. *Л. Івченко* 10
 Ukrainian kant of the 17th—18th centuries. *L. Ivchenko* 13

СВІТСЬКІ КАНТИ

Любовно-ліричні канти

А гди ж тая голубонька сама полетіла 19
 А у полі річка, через річку кладка 20
 Ах злая печаль в серце мні вселися 22
 Бідна ж моя головонька, де ж моя тепер дівонька 23
 Білая голубонька, красна дівонька, вийди ти за мене 25
 Бистренькі річоньки, холодні водоньки 27
 В неділеньку рано, гди задзвонять зрана 29
 Ганусенько, коханаая, вчора була рум'яная 30

Да тепер бо я при бідності, при великой тузі 32
 Дівчино мила, що ж ти учинила 33
 Доля моя по гриби ходила 35
 Ішов козак з України, мушкет за плечами 36
 Межи горами розшумілась річка 37
 Нещасная доля без милого жити 38
 Ой перестань, мой наймильший, до мене ходити 40
 О, розкошная Венеро, де нині гобзуеш 41
 Ох жаль же мні себе, і серденьку нудно 43
 Ох несносним жалем серце мі стиснено 44
 Перепеличенька я невеличенька 45
 Пощо, дівонько, мене оставляєш 47
 Рвала Кася вішне у зельоним садку 48
 Серце мое, надеженько моя 49
 Сизий голубочку, сидиш на дубочку 51
 Скажи нині, соловейку, правду 52
 Тече вода по долині 54
 Тужив, гукав жалосливе голуб на бучині 55
 Тяжкая моя бідонька, побила мене матонька 57

Хожу як блудний, посеред ночі	59
Через річку по помості до дівчини поїду в гості	60
Чи я була чи не красная	64
Чи твоє нещасте, чи моя недоля	62
Чи я ж тобі винувен, що так учинила	66
Чому ж ти, серденько, по саду смутненько да ходила	67
Щирим серцем і любилем, і до тебе приходилем	68

Жартівливі канти

Було в литвинки чотири дочки	71
Був у мене один від, а у того вола один ріг	73
Веліла мні мати зелен ячмїнь жати	74
Да орав мужик при дорозі	75
Да під вишнею, під черешнею	77
Два каплуна-хоробруна жито молотили	78
Наші конопельки в зимі зелененькі	79
Під дубом, під дубом, під дубиною	80
Пішла кума горевать, да на ниву зажинать	82
Породила чечіточка семеро діток	84
Сидить сова на печі, крилечками трепучи	86
Стукнуло, грякнуло в лісі, комар із дуба звалився	88
Чи то не диво, як та молодиця	89
Щиголь тугу має, породу збирає	90

Канти соціальні, моралістичні та інші

Била панна мнишка во кляштору	92
Два брата милі сіно косили	93
Журавель	95
Ох жалю несносний, де золоті літа	98
Сам я не знаю, як на світі жити	99
Гой, гой, сядьмо в коло	101

Одноголосні пісні (канти)

Вийшла дівчина до Дніпра по воду	103
Ой біда, біда мні, чайці-небозі	104
Ой сам я не знаю, чому мні нудненько	105
Од нещасной долі головоїка в мене болить	106
Ходить кума льодом, а кум огородом	108

КАНТИ І ПСАЛЬМИ

Димитрій Туптало

Взирає з приліжаниєм, тлінний чоловіче	114
Воплю к Богу в біді мойї, да мя он услышит	115
Господи мій, ярость Твою не покажи надо мною	117
Доброго воя цареві ізбранна	118
Зрячи сина, поносної смерті сужденна	120
Імам аз свого Ісуса моего	123
Ісусе мій прелюбезний, серцю сладосте	124
Мати милосерда, ти еси ограда	125
Надежду мою в Бозі полагаю	126
Нас діля расп'ятого Марія видящи	128
О возлюбленний сине, что сіе сотворив	130
О горе мні, грішнику сушу	132
О душе каждая вірна, ко Богу не лицемірна	133
Похвалу принесу сладкому Ісусу	135
Превзидох міру, о мой вічний Боже	137
Ти еси Ісусе, ти моя радосте	138
Христе, мій Боже, Ісусе сладчайший	139

Феофан Прокопович

В слезах Россия вся погружалась	142
Коли дождуся весела ведра, весела ведра і дней красних	143

Кто кріпко на Бога упова	145
Над могилою Рябою	147

Епіфаній Славинецький

Радуйся, радість твою воспіваю	150
Святії святителі, к вам прибігаєм	152

Тимофій (Георгій) Щербацький

Що я кому винуват, за що погибаю	154
Додатки	158
Примітки. Переклад з російської В. Пономаренко	171
Список умовних скорочень використаних джерел	187
Synopses of the Lyrics of the Songs	189
Список ілюстрацій	195

Нотное издание

УКРАИНСКИЙ КАНТ XVII—XVIII ВЕКОВ

Составитель

ИВЧЕНКО ЛЮДМИЛА ВАСИЛЬЕВНА

Перевод на английский язык

Кучеренко Александра Викторовича

На украинском, русском и английском языках

Киев, издательство «Музычна Україна»

Редактор В. М. Пономаренко

Літературний редактор В. Г. Мордань

Художник Б. С. Куйбіда

Художній редактор В. Г. Котляр

Технічний редактор Н. А. Гальчинська

Молодший редактор Е. А. Ківа

Коректори В. М. Борецька, Г. М. Вільховська, І. В. Краузе, Т. Г. Носирєва

Н/К

Здано на виробництво 01.03.89. Підписано до друку 24.01.90. Формат 90×70¹/₁₆. Папір офсет. № 1. Гарнітура таймс. Спосіб друку офсетний. Умов.-друк. арк. 14,63. Умов. фарбовідб. 37,3. Облік.-вид. арк. 15,12. Тираж 2000 пр. Замовлення № 9—3031. Ціна 1 крб. 90 к.

Видавництво «Музычна Україна», 252004, Київ, Пушкінська, 32.

Головне підприємство республіканського виробничого об'єднання

«Поліграфкнига», 252057, Київ-57, вул. Довженка, 3.

Київська нотна фабрика, 252655, Київ, МСП, Фрунзе, 51а.

Г крб. 90 к.

